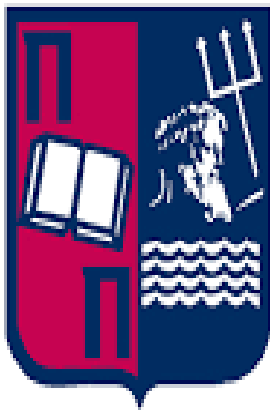

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ»**

ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2020

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο «Τραπεζικές Συναλλαγές Μέσω Διαδικτύου και Προστασία των Συμβαλλομένων» έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στα σύνολά της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή τα περιοδικά, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιαστικά λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή

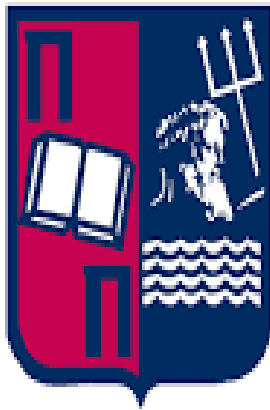
Όνοματεπώνυμο Γεώργιος Κυριαζίδης

Ημερομηνία 17/06/2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ
ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ»**

ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΤΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2020

Στους αγαπημένους μου γονείς,

Δημήτριο και Αλεξάνδρα

Ευχαριστίες

Τις θερμές μου ευχαριστίες προς τον επιβλέποντα Καθηγητή μου και Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πειραιώς, κύριο Άγγελο Κότιο, που με την καθοδήγηση και τις συμβουλές του συνέβαλλε τα μέγιστα για την για την επιμόρφωση και την συμμετοχή μου στο παρόν Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτρια και υπεύθυνη του Διατμηματικού Προγράμματος Σπουδών, κυρία Βικτώρια Πέκκα, για την σπουδαία προσπάθεια και τον ζήλο της για την βελτίωση και καθιέρωση του παρόντος Προγράμματος, καθώς και το σύνολο των καθηγητών για τις γνώσεις που μας μετέδωσαν κατά την διάρκεια των σπουδών μας.

Πίνακας Περιεχομένων

	<u>Σελ.</u>
<u>Κεφάλαιο 1^ο</u>	
1.1. Εισαγωγή	1
1.2. Σκοπός.....	1
1.3. Μεθοδολογία.....	2
1.4. Δομή.....	2

Κεφάλαιο 2^ο

2. Η έννοια της Ηλεκτρονικής Τραπεζικής (e-banking).....	3
2.1. Είδη e-banking.....	4
2.1.1. Internet Banking.....	4
2.1.2. Mobile Banking.....	5
2.1.3. Phone Banking.....	5
2.2. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα Ηλεκτρονικής Τραπεζικής.....	6
2.2.1. Πλεονεκτήματα για τον ιδιώτη-χρήστη.....	6
2.2.2. Πλεονεκτήματα για την εταιρία-χρήστη.....	7
2.2.3. Μειονεκτήματα για τον ιδιώτη, εταιρία-χρήστη.....	8
2.2.4. Πλεονεκτήματα για την τράπεζα.....	9
2.2.5. Μειονεκτήματα για την τράπεζα.....	10

Κεφάλαιο 3^ο

3. Η ηλεκτρονική τραπεζική στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	10
3.1.1. Μεταφορές κεφαλαίων.....	11
3.1.2. Πληρωμές Δανείων και Πιστωτικών Καρτών.....	12
3.1.3 Πληρωμές Δημοσίου και Ιδιωτών.....	13
3.1.4. Μαζικές Πληρωμές Εργατικού Προσωπικού.....	13
3.1.5. Πληροφορίες Λογαριασμών, Καρτών, Επιταγών και Δανείων.....	14
3.1.6. Λοιπές Υπηρεσίες Ηλεκτρονικής Τραπεζικής.....	14

Κεφάλαιο 4^ο

4.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική-Ασφάλεια και Κίνδυνοι.....	15
4.1.1. Phishing.....	15
4.1.2. Trojan Horse (Δούρειος Ίππος).....	16
4.1.3. Pharming.....	16

4.2. Η Διασφάλιση των Ηλεκτρονικών Τραπεζικών Συναλλαγών.....	16
4.2.1. Μέτρα Ασφαλείας από την Πλευρά των Ιδιωτών.....	17
4.2.2. Μέτρα Ασφαλείας από την Πλευρά των Τραπεζών.....	17
4.2.2 ^α . Κρυπτογράφηση.....	18
4.2.2 ^β . Ψηφιακή Υπογραφή.....	18
4.2.2 ^γ . Ψηφιακά Πιστοποιητικά.....	19
4.2.2 ^δ . Πιστοποιητικά Ασφαλείας (SSL).....	19
4.2.2 ^ε . Έξυπνες Κάρτες.....	19
4.3. Ποινική Προστασία.....	20
<u>Κεφάλαιο 5^ο</u>	
5.1. Διαδίκτυο και e-banking.....	21
5.2. Το ηλεκτρονικό εμπόριο.....	22
5.2.1. Βασικές κατηγορίες του ηλεκτρονικού εμπορίου.....	23
5.3.1. Πλεονεκτήματα χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου.....	26
5.3.2. Μειονεκτήματα χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου.....	27
<u>Κεφάλαιο 6^ο</u>	
6.1. Ηλεκτρονικό Χρήμα- Ορισμός.....	27
6.2. Διαφορές Ηλεκτρονικού και Παραδοσιακού Χρήματος.....	28
6.3. Πλεονεκτήματα Ηλεκτρονικού Χρήματος.....	29
6.4. Οι λειτουργίες του Ηλεκτρονικού Χρήματος.....	30
6.5. Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος.....	32
<u>Κεφάλαιο 7^ο</u>	
7.1. Ηλεκτρονική Πληρωμή – Γενικά.....	37
7.2. Μορφές Ηλεκτρονικών Διατραπεζικών Πληρωμών.....	37
7.3. Διακρίσεις Μέσων Ηλεκτρονικής Μεταφοράς Κεφαλαίων.....	39

7.4. Μέσα Ηλεκτρονικής Μεταφοράς Κεφαλαίων.....	40
7.5. Κίνδυνοι Πληρωμής με Κάρτα.....	44

Κεφάλαιο 8°

8.1. Διατραπεζικά Συστήματα Πληρωμών- Εισαγωγή.....	46
8.2. Τα Συστήματα Συμψηφισμού και Διακανονισμού Εντολών Πληρωμής.....	47
8.3. Τα Ηλεκτρονικά Συστήματα Πληρωμών στην Ελλάδα.....	48
8.4. Κίνδυνοι στα Συστήματα Πληρωμών.....	52

Κεφάλαιο 9°

9.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική και Προστασία του Καταναλωτή-Εισαγωγικά	53
9.2. Οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών.....	54
9.3. Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από απόσταση.....	55
9.3.1. Η Υποχρέωση Προσυμβατικής Πληροφόρησης.....	56
9.3.2. Το Δικαίωμα Υπαναχώρησης.....	57
9.3.3 Μη Αιτηθείσες Υπηρεσίες, Μη Αιτηθείσες Επικοινωνίες.....	59
9.4 Ευθύνη Του Παρέχοντος Υπηρεσίες- Επιβολή Κυρώσεων.....	59

Κεφάλαιο 10°

10.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική και Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.....	60
10.2. Το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Συμβατικές Ενοχές- Κανονισμός Ρώμη I.....	61
10.3. Το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Αδικοπραξίες - Κανονισμός Ρώμη II.....	62
10.4. Κανονισμοί Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών- Ισχύς Ελληνικού Δικαίου.....	64

Κεφάλαιο 11°

11.1. Συμπεράσματα.....	65
11.2. Επίλογος.....	66

<u>Βιβλιογραφία</u>	68
<u>Ιστοσελίδες</u>	70

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια βιώνουμε καθημερινά όλο και περισσότερο τα αποτελέσματα της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας και του διαδικτύου και ιδιαίτερα τον καθοριστικό ρόλο που αυτή διαδραματίζει στην ζωή και στην καθημερινότητα των πολιτών. Η αλματώδης αυτή ανάπτυξη αποτελεί τον πλέον σημαντικό παράγοντα για τις επιχειρήσεις-εταιρείες καθώς ένα μεγάλο ποσοστό από αυτές χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες που παρέχει το διαδίκτυο προκειμένου να πραγματοποιήσουν οποιασδήποτε μορφής ηλεκτρονικής συναλλαγής.

Ένας από τους κλάδους της οικονομίας που επηρεάστηκε και χρησιμοποίησε πρώτος τις δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο στις συναλλαγές είναι ο τραπεζικός. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες, που οδήγησαν τις τράπεζες στην υιοθέτηση και στην ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής, είναι το χαμηλό κόστος που έχει η τελευταία αλλά και η ευκολία που αυτή παρέχει στο καταναλωτικό κοινό καθώς όλο και περισσότεροι πελάτες των τραπεζών εμπιστεύονται τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχουν οι τράπεζες, εξοικονομώντας καθ' αυτό τον τρόπο πολύτιμο γι' αυτούς χρόνο.

Ειδικότερα, στην Ελλάδα μετά την θεσμοθέτηση των capital controls αλλά και την εφαρμογή των μνημονιακών υποχρεώσεων, η ηλεκτρονική τραπεζική γνώρισε αλματώδης ανάπτυξη καθώς παρέχει στους πολίτες και τις επιχειρήσεις υπηρεσίες και πλεονεκτήματα που δεν θα μπορούσαν να απολαύσουν αλλιώς, όπως για παράδειγμα η μεταφορά ποσών μέσω e-banking, η ευκολότερη πληρωμή των λογαριασμών και το κτίσιμο του αφορολογήτου καθώς αυτό γίνεται πλέον μόνο με αποδείξεις που προέρχονται από αγορές με κάρτα (χρεωστική ή πιστωτική) και με ηλεκτρονικές αγορές.

Αξίζει να σημειωθεί λοιπόν πόσο σημαντικές είναι για όλους μας οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες που παρέχονται από τις τράπεζες αλλά και τον σημαντικό ρόλο που κατέχει η τεχνολογία για την ανάπτυξη της οικονομίας και την καλύτερη εξυπηρέτηση των καταναλωτών είτε αυτοί είναι φυσικά πρόσωπα είτε επιχειρήσεις.

1.2. Σκοπός

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη και η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής και των υπηρεσιών που αυτή προσφέρει αλλά και η εξέταση της από την σφαίρα της νομικής επιστήμης καθώς όπως όλες οι συναλλαγές και οι παρεχόμενες υπηρεσίες χρήζουν νομικού ενδιαφέροντος και προστασίας. Ειδικότερα, οι ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές που έχουν υπεισέλθει πρόσφατα στην ζωή μας, αποτελούν μείζονος σημασίας

λόγο για νομική μελέτη και θεμελίωση καθώς όλο και πιο συχνά βρισκόμαστε αντιμέτωποι με γεγονότα που επηρεάζουν την νομική πραγματικότητα.

1.3. Μεθοδολογία

Για την συγγραφή της παρούσας διπλωματικής σημαντικό ρόλο επιτέλεσε η συλλογή πληροφοριών από ακαδημαϊκά βιβλία που διαπραγματεύονται το θέμα αλλά και δημοσιευμένα άρθρα στον έντυπο και στο ηλεκτρονικό τύπο. Επιπλέον ορισμένα στοιχεία αντλήθηκαν από τις επίσημες σελίδες των ελληνικών τραπεζών στις οποίες αναφέρονται οι παρεχόμενες υπηρεσίες e- banking, καθώς και η ελληνική και η κοινοτική νομοθεσία. Τέλος, την εργασία εμπλούτισαν πληροφορίες, άρθρα και μελέτες στελεχών και επιστημόνων της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και της Τράπεζας της Ελλάδος.

1.4. Δομή

Πέραν του πρώτου κεφαλαίου το οποίο αποτελεί το εισαγωγικό κεφάλαιο, η παρούσα εργασία αποτελείται από δέκα κεφάλαια.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια γενική εισαγωγή στην έννοια της ηλεκτρονικής τραπεζικής, στα είδη του e-banking αλλά και στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζονται τόσο από την πλευρά των τραπεζών όσο από την πλευρά των πελατών που χρησιμοποιούν την ηλεκτρονική τραπεζική.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια παρουσίαση των βασικών λειτουργιών της ηλεκτρονικής τραπεζικής στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, όπως για παράδειγμα η μεταφορές κεφαλαίων, οι διαφόρων ειδών πληρωμές καθώς και η ενημέρωση του υπολοίπου των λογαριασμών και λοιπές υπηρεσίες που παρέχει η ηλεκτρονική τραπεζική.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται οι βασικότεροι κίνδυνοι που μπορεί να εμφανιστούν κατά την χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής όπως το Phising, οι Δούρειοι Ίπποι και το Pharming αλλά και τα μέτρα ασφαλείας που πρέπει να λαμβάνονται ώστε να περιοριστούν όσο το δυνατόν οι παραπάνω κίνδυνοι.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην σύνδεση μεταξύ ηλεκτρονικής τραπεζικής και ηλεκτρονικού εμπορίου, στις βασικές κατηγορίες του τελευταίου καθώς και στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που αυτό παρουσιάζει.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η νέα μορφή χρήματος, το ηλεκτρονικό χρήμα, οι διαφορές που αυτό έχει σε σχέση με την παραδοσιακή μορφή χρήματος, τα πλεονεκτήματα και οι λειτουργίες του καθώς γίνεται και αναφορά στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος.

Το έβδομο κεφάλαιο αναφέρεται στην σημασία της ηλεκτρονικής πληρωμής, παρουσιάζονται οι μορφές διατραπεζικών πληρωμών τα μέσα και οι διακρίσεις της ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων καθώς και οι κίνδυνοι πληρωμής με πιστωτική κάρτα.

Στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα διατραπεζικά συστήματα πληρωμών, γίνεται η διάκριση των συστημάτων αυτών σε συστήματα συμψηφισμού και συστήματα διακανονισμού εντολής πληρωμών, επιπλέον γίνεται αναφορά στα διατραπεζικά συστήματα πληρωμών που λειτουργούν στην Ελλάδα και τέλος αναφέρονται οι κίνδυνοι που παρουσιάζονται στα παραπάνω συστήματα.

Στο ένατο κεφάλαιο καταγράφονται ζητήματα προστασίας καταναλωτή. Ειδικότερα, γίνεται ανάλυση των άρθρων του Ν. 2251/94 (Νόμος Προστασίας Καταναλωτή) και παρουσιάζεται η προστασία του καταναλωτή από τις γενικές ρήτρες συναλλαγών, η προστασία του καταναλωτή από τις χρηματοοικονομικές συμβάσεις από απόσταση καθώς και το δικαίωμα υπαναχώρησης. Τέλος, παρουσιάζονται η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες και οι κυρώσεις που επιβάλλονται στην περίπτωση παραβίασης των διατάξεων των άρθρων του Νόμου.

Στο δέκατο κεφάλαιο, παρουσιάζονται ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου , όπως για παράδειγμα ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο μιας συμβατικής σχέσης με στοιχεία αλλοδαπότητας, ποιο το εφαρμοστέο δίκαιο σε περίπτωση αδικοπραξιών, καθώς και κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Τράπεζας της Ελλάδος βάσει των οποίων υπερισχύει το εθνικό δίκαιο έναντι άλλων.

Τέλος, στο ενδέκατο κεφάλαιο γίνεται η καταγραφή των τελικών συμπερασμάτων της εργασίας καθώς και ο επίλογος αυτής.

Κεφάλαιο 2^ο

2. Η έννοια της Ηλεκτρονικής Τραπεζικής (e-banking)

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η υιοθέτηση του διαδικτύου ως μέσου διεκπεραίωσης των καθημερινών αναγκών, επηρέασε καταλυτικά την οικονομική ζωή όλων των επιχειρήσεων και όπως είναι φυσικό και τον τραπεζικό κλάδο. Οι παρεχόμενες από τις τραπεζικές εταιρίες υπηρεσίες και προϊόντα μέσω του διαδικτύου είναι ευρέως γνωστές με τον όρο ηλεκτρονική τραπεζική ή αλλιώς e-banking¹. Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση πελατών μέσω του e-banking και διάφορων ηλεκτρονικών μέσων όπως το κινητό τηλέφωνο, το

¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 69.

τάμπλετ και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών αποτελούν τον πλέον σύγχρονο τρόπο διεκπεραίωσης τραπεζικών συναλλαγών του πελάτη. Η ηλεκτρονική τραπεζική εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα από την ΕΓΝΑΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ και την τελευταία δεκαετία έχει γνωρίσει τεράστια ανάπτυξη καθώς όλες οι τράπεζες πλέον ανταγωνίζονται μεταξύ τους και προσφέρουν όλο και περισσότερες διαδικτυακές υπηρεσίες². Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί ότι η ηλεκτρονική τραπεζική δεν περιορίζεται μόνο σε τραπεζικές υπηρεσίες που παρέχονται μέσω διαδικτύου αλλά διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην τέλεση εργασιών στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου³ αλλά και στο πλαίσιο των ηλεκτρονικών επενδύσεων. Τέλος, οι βασικότεροι παράγοντες για την σταδιακή υιοθέτηση των ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών, είναι η ασφάλεια των συναλλαγών αυτών αλλά και η ευκολία στην χρήση τους, παράγοντες που ελκύουν όλο και περισσότερους πελάτες στην χρήση αυτών των συναλλαγών.

2.1. Είδη e-banking

Η ηλεκτρονική τραπεζική χωρίζεται κυρίως σε τρία είδη ανάλογα με το μέσο βάσει του οποίου πραγματοποιούνται οι τραπεζικές συναλλαγές. Τα είδη αυτά είναι το Internet Banking (τραπεζική μέσω διαδικτύου), το Phone Banking (τραπεζική μέσω τηλεφώνου), το Mobile Banking (τραπεζική μέσω κινητού). Ο διαχωρισμός αυτός γίνεται ανάλογα με το κανάλι που χρησιμοποιείται για την διενέργεια των συναλλαγών και βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που εντοπίζονται στο καθένα⁴.

2.1.1. Internet Banking

Το πρώτο (χρονικά) μέσο για την διενέργεια των ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών είναι το internet banking. Οι πελάτες έχουν την δυνατότητα να εκμεταλλευτούν τις υπηρεσίες του e-banking διαθέτοντας μόνο ηλεκτρονικό υπολογιστή και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Το internet banking έχει περισσότερα πλεονεκτήματα από τα άλλα μέσα καθώς παρέχει την ευκολία και την αμεσότητα στον χρήστη να πραγματοποιεί της τραπεζικές του συναλλαγές αλλά και τις διάφορες αγορές και πληρωμές στις οποίες προβαίνει. Ο πελάτης μέσω του internet banking έχει πρόσβαση στις περισσότερες τραπεζικές συναλλαγές οι κυριότερες των οποίων είναι οι Μεταφορές Κεφαλαίων, Πληρωμές Δημοσίου, Πληρωμές Πιστωτικών

² Βλ. Σταθόπουλος, Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ Γ' Τριμ.1994, σελ. 128 επ., Ιωάννης Φαρσαρώτας, Κατανοώντας την Σύγχρονη Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ. 232 επ.

³ Θα γίνει εκτενής αναφορά στο ηλεκτρονικό εμπόριο σε επόμενο κεφάλαιο

⁴ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 27 επ.

Καρτών και Δανείων, Κινήσεις Λογαριασμών κ.α.⁵ Ιδιαίτερη βαρύτητα από τα τραπεζικά ιδρύματα έχει δοθεί στην ασφάλεια και την ταχύτητα διενέργειας των ηλεκτρονικών συναλλαγών καθώς αυτές αποτελούν τα συστατικά εκείνα στοιχεία για την αξιοπιστία των συναλλαγών αυτών και την προτίμησή τους από τους καταναλωτές έναντι των παραδοσιακών συναλλαγών. Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο οι τράπεζες έχουν επενδύσει την τελευταία δεκαετία στο internet banking και έχουν βελτιώσει τις παροχές του προς τους καταναλωτές.

2.1.2. Mobile Banking

Ο πιο πρόσφατος και ολοένα εξελισσόμενος τομέας του e-banking είναι το Mobile Banking. Με το Mobile Banking ο καταναλωτής επικοινωνεί με την τράπεζα και να προβαίνει στις διάφορες συναλλαγές του με την χρήση του κινητού τηλεφώνου. Μεγάλη σημασία δίνεται στην ασφάλεια των συναλλαγών και στην πιστοποίηση του χρήστη καθώς το Mobile Banking είναι πιο ευάλωτο στους κινδύνους που πιθανόν να παρουσιασθούν. Μέσω του Mobile Banking οι καταναλωτές έχουν σχεδόν τις ίδιες δυνατότητες με το internet banking οι κυριότερες από αυτές είναι η παρακολούθηση του υπολοίπου του λογαριασμού, να προβαίνουν σε ηλεκτρονικές πληρωμές, να μεταφέρουν χρήματα και να πληρώνουν λογαριασμούς και κάρτες⁶.

2.1.3. Phone Banking

Το μέσο με την σπανιότερη συχνότητα σε χρήση είναι το Phone Banking. Οι υπηρεσίες που παρέχονται μέσω του phone banking χωρίζονται σε δύο κατηγορίες.

- 1) Αυτές που πραγματώνονται από τους πράκτορες τηλεφωνικού κέντρου.
- 2) Αυτές που πραγματώνονται αυτομάτως από τα συστήματα αναγνώρισης φωνής.

Για την πρώτη περίπτωση απαιτείται η χρήση τηλεφώνου. Συγκεκριμένα ο χρήστης επικοινωνεί με τον πράκτορα και του απευθύνει το αίτημά του. Για την ολοκλήρωση της συναλλαγής ακολουθείται διαδικασία ταυτοποίησης του πελάτη με σκοπό την προστασία του χρήστη και των συναλλαγών.

⁵ Αναφορά στις δυνατότητες του e-banking θα γίνει σε επόμενο κεφάλαιο.

⁶ Βλ. Πόπη Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Δίκαιο Συναλλαγών Ειδικά Θέματα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 6 επ.

Στην δεύτερη περίπτωση η διαδικασία είναι αυτόματη με τον χρήστη να απαντά απλώς στα αυτοματοποιημένα φωνητικά μηνύματα. Όπως είναι επιβεβλημένο όμως για την προστασία των συναλλαγών, ακολουθούνται και σε αυτή την περίπτωση διαδικασίες που εξασφαλίζουν την ασφάλεια και την ταυτοποίηση του χρήστη⁷.

Με το σύστημα του Mobile Banking, μπορεί να διενεργήσει αρκετές τραπεζικές συναλλαγές, όπως να μεταφέρει κεφάλαια σε άλλους λογαριασμούς ή σε τρίτους, να εξοφλεί λογαριασμούς, να ενημερώνεται για τις κινήσεις των λογαριασμών το, να εξαργυρώνει επιταγές και να μεταφέρει κεφάλαια στο εσωτερικό και το εξωτερικό, να δίνει εντολές για αγοραπωλησία μετοχών και αμοιβαίων κεφαλαίων⁸.

2.2. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα Ηλεκτρονικής Τραπεζικής

Η υιοθέτηση του e-banking από τις τράπεζες και τα πλεονεκτήματα που αυτό έχει συγκριτικά με τις παραδοσιακές τραπεζικές συναλλαγές συνέβαλε θετικά στην καθιέρωσή του και την χρήση του από τους πελάτες είτε αυτοί είναι φυσικά πρόσωπα είτε είναι επιχειρήσεις. Βέβαια εκτός από πλεονεκτήματα υπάρχουν και ορισμένα μειονεκτήματα που αξίζει και είναι σημαντικό να αναφερθούν. Συνοπτικά τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που συναντάμε στην χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι τα εξής:

2.2.1. Πλεονεκτήματα για τον ιδιώτη-χρήστη

A) Καλύτερη και πληρέστερη εξυπηρέτηση: Με την χρήση του e-banking ο πελάτης έχει τη δυνατότητα να απολαμβάνει τις τραπεζικές υπηρεσίες καθημερινά και καθ' όλη την διάρκεια της μέρας όποτε αυτός επιθυμεί και να εκτελεί εύκολα και άμεσα τις συναλλαγές του δίχως πλέον να χρειάζεται η φυσική παρουσία του στα καταστήματα.

B) Εξοικονόμηση χρόνου: Η πραγματοποίηση των συναλλαγών ηλεκτρονικά έχει ως αποτέλεσμα την αποφυγή της χρονοβόρας αναμονής και ουράς στα καταστήματα και συμβάλλει στην εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου.

Γ) Online παρακολούθηση τραπεζικών προϊόντων και μεταφορών κεφαλαίων: Ο χρήστης της ηλεκτρονικής τραπεζικής έχει την δυνατότητα μέσα από συνοπτικές και απλοποιημένες διαδικασίες να μεταφέρει κεφάλαια τόσο σε λογαριασμούς που τηρεί στην ίδια τράπεζα ή σε άλλες, καθώς και να μεταφέρει κεφάλαια σε τρίτους. Επιπλέον, έχει online πρόσβαση στα

⁷ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 28 επ.

⁸ Βλ. Πόπη Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Δίκαιο Συναλλαγών Ειδικά Θέματα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 6 επ.

τραπεζικά προϊόντα με αποτέλεσμα να έχει τον πλήρη έλεγχο των διαθεσίμων του, καθώς και την άμεση και γρήγορη ενημέρωσή του για τα σύγχρονα τραπεζικά προϊόντα.

Δ) Εύκολη πρόσβαση: Η μοναδική προϋπόθεση για τον πελάτη για την χρήση της που του έχει παραχωρήσει η εκάστοτε τράπεζα. Πλέον, η πρόσβαση έχει γίνει ακόμα ευκολότερη και ταχύτερη καθώς ο πελάτης μπορεί να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του e-banking από το κινητό του τηλέφωνο, μέσω εφαρμογών της εκάστοτε τράπεζας, πληκτρολογώντας απλώς έναν ολιγάριθμο κωδικό pin ή μέσω του δακτυλικού του αποτυπώματος.

Ε) Εξόφληση των λογαριασμών του: Ο ιδιώτης έχει την δυνατότητα να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις του και τους λογαριασμούς του εύκολα και γρήγορα, καθώς όλο και περισσότερες επιχειρήσεις και δημόσιες υπηρεσίες έχουν υιοθετήσει την χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής ως μέσο διενέργειας των συναλλαγών τους.

ΣΤ) Διενέργεια επενδυτικών συναλλαγών: Μέσω της ηλεκτρονικής τραπεζικής ο χρήστης έχει τη δυνατότητα εκτέλεσης επενδυτικών συναλλαγών, αγοραπωλησίας μετοχών, πληρωμής και έκδοσης επιταγών, μπορεί να ελέγχει τις εντολές του, τα χαρτοφυλάκιά του και να έχει πρόσβαση στις υπηρεσίες του Χρηματιστηρίου.

Ζ) Μικρότερο κόστος συναλλαγών: Οι χρήστες του e-banking απολαμβάνουν το εύρος των τραπεζικών συναλλαγών με πολύ μικρότερο κόστος απ' ότι με τις παραδοσιακές τραπεζικές συναλλαγές. Το χαμηλότερο κόστος αποτελεί το σημείο «κλειδί» για την προτίμηση και ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής, καθώς πολλές υπηρεσίες παρέχονται δωρεάν ή με μηδενικό κόστος, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι πελάτες να προτιμούν την ηλεκτρονική τραπεζική.

2.2.2. Πλεονεκτήματα για την εταιρία-πελάτη

Α) Ευκολότερη πληρωμή οφειλών: Όπως συμβαίνει και με τους ιδιώτες, έτσι και στις επιχειρήσεις το e-banking συμβάλλει στην ευκολότερη πληρωμή των οφειλών και των λογαριασμών της εταιρίας προς το Δημόσιο, τις ΔΕΚΟ και προς άλλες επιχειρήσεις.

Β) Ταχύτερη ενημέρωση των συστημάτων της εταιρίας: Τα διάφορα συστήματα της εταιρίας (μηχανογραφικά και λογιστικά) μπορούν να ενημερωθούν πιο εύκολα και πιο άμεσα με τις κινήσεις των λογαριασμών της εταιρίας, οι οποίες πραγματοποιούνται μέσω της ηλεκτρονικής τραπεζικής.

Γ) Καλύτερος έλεγχος των οικονομικών: Με την χρήση του e-banking παρέχεται η δυνατότητα στην εταιρία να επιλέξει το προσωπικό που θα χρησιμοποιεί τις ηλεκτρονικές

τραπεζικές υπηρεσίες, δηλαδή να έχει πρόσβαση τόσο στους λογαριασμούς και τις κάρτες της εταιρίας, όσο και στην διενέργεια συναλλαγών, ελέγχοντας με αυτόν τον τρόπο τις οικονομικές δραστηριότητες της εταιρίας.

Δ) Εκτέλεση μισθοδοσίας προσωπικού και προγραμματισμός πληρωμών: Παρέχεται η δυνατότητα αυτόματης πληρωμής της μισθοδοσίας του προσωπικού και η δυνατότητα αυτόματης διόρθωσης λανθασμένων εγγραφών και τροποποιήσεις της εντολής πληρωμής της μισθοδοσίας, καθώς και οι πληρωμές της επιχείρησης σε προεπιλεγμένες ημερομηνίες άμεσα και με πολύ πιο συνοπτικές διαδικασίες.

Ε) Επενδυτικές συναλλαγές: Με την ηλεκτρονική τραπεζική παρέχονται πληροφοριακά στοιχεία που αφορούν σε τιμές ξένων νομισμάτων, των επιτοκίων της αγοράς, οικονομικές ειδήσεις και αναλύσεις της αγοράς. Επιπλέον, η εταιρία μπορεί να παρακολουθεί τις επιταγές που έχει εκδώσει, ποιες από αυτές έχουν πληρωθεί, ακυρωθεί ή έχουν παραμείνει ανεξόφλητες. Τέλος, μπορεί να προβεί σε αγοραπωλησία μετοχών και να παρακολουθεί την αξία των μετοχών της στο Χρηματιστήριο⁹.

2.2.3. Μειονεκτήματα για τον ιδιώτη, εταιρία- χρήση

Α) Ενδεχόμενες δυσκολίες κατά την χρήση: Όπως συμβαίνει στα περισσότερες νέες τεχνολογίες και ειδικότερα σε αυτές που για την χρήση τους απαιτείται η στοιχειώδη γνώση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου, έτσι και στο e-banking μπορούν να δημιουργηθούν προβλήματα κατά την προσπάθεια χρησιμοποίησής του. Αρκετοί πελάτες οι οποίοι δεν είναι εξοικειωμένοι με την χρήση του διαδικτύου αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα στον χειρισμό των διαδικτυακών τόπων των τραπεζών με συνέπεια να αντιμετωπίζουν δυσκολίες και να κάνουν συχνά λάθη. Επιπροσθέτως και σε συνδυασμό με τα παραπάνω, η ολοσχερής έλλειψη γνώσης του διαδικτύου προκαλεί ενδιασμούς στην χρήση των διαδικτυακών τραπεζικών υπηρεσιών και αποτρέπει τους πελάτες να πραγματοποιούν της συναλλαγές τους ηλεκτρονικά.

Β) Δυσπιστία των πελατών: Σε συνδυασμό με τις δυσκολίες που ενδεχομένως να παρουσιαστούν κατά την χρησιμοποίηση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, η ηλεκτρονική τραπεζική παρουσιάζει ένα ακόμα σημαντικό ελάττωμα, αυτό της δυσπιστίας των πελατών. Μπορεί η ηλεκτρονική τραπεζική να έχει καθιερωθεί στην συνείδηση των πελατών κυρίως τα τελευταία χρόνια, παρόλα αυτά υπάρχει μια σημαντική μερίδα ανθρώπων που δεν την

⁹ Βλ. Πέτρος Α. Καρέκλης, Οφέλη από την χρήση της Ηλεκτρονικής Τραπεζικής, ΔΕΕΤ 2003 Γ', σελ. 49-50. Επίσης βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 139επ.

εμπιστεύονται. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί πολλοί φοβούνται ότι αν διεκπεραιώσουν ηλεκτρονικά τις συναλλαγές τους υπάρχει κίνδυνος και γι' αυτό έχουν έντονες αμφιβολίες σχετικά με την ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών.

2.2.4. Πλεονεκτήματα για την τράπεζα

Α) Εναλλακτικά δίκτυα και καινοτόμες υπηρεσίες: Όλες οι τράπεζες τα τελευταία χρόνια ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποια θα προσφέρει τις πιο ολοκληρωμένες υπηρεσίες e-banking. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εξελίσσουν όλο και περισσότερο τις υπηρεσίες τους, να τις κάνουν πιο προσιτές σε μεγαλύτερο κύκλο ατόμων αλλά και να τις βελτιώνουν δημιουργώντας πιο ολοκληρωμένες και καλύτερες παροχές. Τέλος χρησιμοποιώντας εναλλακτικά δίκτυα και δίνοντας βάρος στην εξέλιξη αυτών δίνουν την δυνατότητα στους πελάτες να χρησιμοποιήσουν αυτά τα δίκτυα και να τα προτιμήσουν έναντι των παραδοσιακών και πιο χρονοβόρων τραπεζικών υπηρεσιών.

Β) Μείωση λειτουργικού κόστους των τραπεζών: Οι τράπεζες με την ηλεκτρονική τραπεζική μειώνουν σημαντικά το λειτουργικό κόστος με αποτέλεσμα να προωθούν, να τιμολογούν και να πωλούν τα προϊόντα τους με πολύ λιγότερο κόστος και πιο κερδοφόρα σε σχέση με τα παραδοσιακά δίκτυα. Μάλιστα από έρευνα που διενεργήθηκε από την Ένωση Τραπεζών διαπιστώθηκε ότι τα λειτουργικά έξοδα των τραπεζών έχουν μειωθεί περίπου στο μισό¹⁰.

Γ) Καλύτερη εξυπηρέτηση- ενίσχυση της σχέσης μεταξύ τράπεζας και πελάτη: Ήδη από την προηγούμενη δεκαετία οι τράπεζες επιδίωξαν την αποσυμφόρηση των καταστημάτων και τις μεγάλες ουρές που δημιουργούνταν προκειμένου να πραγματοποιήσουν οι πελάτες τις τραπεζικές τους συναλλαγές. Με την ηλεκτρονική τραπεζική η προσπάθεια αυτή έγινε πράξη αφού ανά πάσα στιγμή ο πελάτης μπορεί να διενεργήσει τις συναλλαγές του χωρίς να χρειάζεται να πηγαίνει σε κάποιο κατάστημα. Το μεγαλύτερο όφελος της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι ότι ο πελάτης μπορεί να χρησιμοποιήσει τις προσφερόμενες υπηρεσίες με μεγαλύτερη άνεση κάθε μέρα σε όλη την διάρκεια της μέρας όπου και αν βρίσκεται.¹¹ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ενισχύεται η αφοσίωση των πελατών με την τράπεζα που τους παρέχει τις καλύτερες γι' αυτούς υπηρεσίες και οι τράπεζες επιθυμούν να ενισχύσουν και να βελτιώσουν τις παροχές τους ώστε να αποκτήσουν καλύτερη φήμη.

2.2.5. Μειονεκτήματα για την τράπεζα

¹⁰ Βλ. site Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, e-banking.

¹¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 137-139.

A) Υψηλό κόστος επένδυσης εγκατάστασης και συντήρησης: Όπως όλες οι επενδύσεις έτσι και η ηλεκτρονική τραπεζική απαιτεί υψηλά κεφάλαια για την εγκατάσταση και την συντήρησή της. Τόσο η αγορά του απαραίτητου εξοπλισμού που χρειάζεται για την εγκατάσταση των απαραίτητων προγραμμάτων όσο και η συντήρηση και η βελτίωση αυτών δημιουργούν στις τράπεζες υψηλά κόστη. Τέλος, εκτός από την επένδυση αυτή καθ' εαυτή υψηλά κεφάλαια χρειάζονται και για την πρόσληψη και εκπαίδευση του απαραίτητου προσωπικού. Όλα αυτά συνδυαστικά αποτελούν κίνδυνο για την επενδυτική πολιτική των τραπεζών και χρειάζεται να δοθεί μεγάλη προσοχή για την επιλογή των σωστών αποφάσεων και εργαλείων που χρησιμοποιούνται για την λειτουργία των προγραμμάτων.

B) Ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών: Αναφέρθηκε και πιο πάνω ότι ένα από τα πιο σημαντικά μειονεκτήματα της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι το αίσθημα ασφαλείας που δεν έχει μια μεγάλη μερίδα καταναλωτών. Μπορεί η στάση αυτή να προκύπτει πολλές φορές από αδικαιολόγητο φόβο ή από έλλειψη εμπιστοσύνης παρόλα αυτά πρέπει να τονισθεί ότι οι τράπεζες πολλές φορές έρχονται αντιμέτωπες με κακόβουλα λογισμικά και από διαδικτυακές επιθέσεις. Κανένα υπολογιστικό σύστημα δεν είναι τελείως ασφαλές και συχνά υπάρχουν περιπτώσεις που μη εξουσιοδοτημένα άτομα προβαίνουν σε χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής σε βάρος των δικαιούχων. Αυτό έχει ως συνέπεια οι τράπεζες να φροντίζουν και να συντηρούν τα ηλεκτρονικά τους συστήματα ώστε να ελαχιστοποιήσουν τους ενδεχόμενους κινδύνους και να εξασφαλίσουν στους πελάτες τους την καλύτερη γι' αυτούς προστασία και ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών τους.

Κεφάλαιο 3^ο

3. Η ηλεκτρονική τραπεζική στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η χρήση του διαδικτύου ως μέσου για την προώθηση των εργασιών και των υπηρεσιών των επιχειρήσεων δεν άφησε ανεπηρέαστο τον τραπεζικό κλάδο. Παράλληλα, η σταδιακή εξέλιξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής και η προσπάθεια βελτιστοποίησης της αποτελούν τους κύριους πυλώνες για την αποτελεσματικότητα των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών. Επιτυγχάνεται δηλαδή με την ηλεκτρονική τραπεζική η ταχύτερη και αμεσότερη εξυπηρέτηση των πελατών και επίτευξη των τραπεζικών λειτουργιών¹². Επίσης ο

¹² Βλ. Γκόρτσος Χ.- Τσάκος Κ. Το Ευρωπαϊκό και Κοινοτικό Δίκαιο για την Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ Γ', σελ. 77.

ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών έχει ως αποτέλεσμα την παροχή πιο σύγχρονων και πιο ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών¹³.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει αναφορά στις μορφές παρουσίας των ελληνικών και όχι μόνο τραπεζών στο διαδίκτυο.

Αρχικά, η πιο συνήθης μορφή είναι η απλή δημιουργία ιστοσελίδας της εκάστοτε τράπεζας στο διαδίκτυο, από την οποία αντλούνται πληροφορίες σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες και προϊόντα.

Επιπροσθέτως, ακόμα μια μορφή παρουσίας είναι η δημιουργία της λεγόμενης interactive ιστοσελίδας μέσω της οποίας οι καταναλωτές μπορούν να θέτουν τα διάφορα ερωτήματα και να λαμβάνουν απαντήσεις από το προσωπικό της τράπεζας. Πλέον όλες οι ελληνικές τράπεζες παρέχουν αυτή την υπηρεσία στους πελάτες αφού σε όλες τις ιστοσελίδες υπάρχει τυποποιημένο ερωτηματολόγιο με τις πιο συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις αλλά και ιδιαίτερη φόρμα μέσω της οποίας μπορεί να απαντηθεί οποιαδήποτε ερώτηση των καταναλωτών. Επιπλέον, για την καλύτερη και πληρέστερη εξυπηρέτηση των πελατών παρέχεται η υπηρεσία του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω του οποίου μπορούν να πραγματοποιηθούν μεταφορά στοιχείων μεταξύ τράπεζας και καταναλωτών. Απαραίτητη προϋπόθεση για την χρήση αυτή της υπηρεσίας είναι η ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων των πελατών καθώς και την πιστοποίηση του πελάτη πριν την ολοκλήρωση της συναλλαγής.

Τέλος, η πιο εξελιγμένη μορφή e-banking είναι η λεγόμενη πλήρης διαδικτυακή τραπεζική. Μέσω αυτής της μορφής οι πελάτες απολαμβάνουν ολοκληρωμένες συναλλαγές μέσω του διαδικτύου και τους δίνεται η δυνατότητα μεταφοράς κεφαλαίων, πληρωμές λογαριασμών και διαχείρισης των προσωπικών του λογαριασμών χωρίς να χρειάζεται η φυσική παρουσία στα καταστήματα.

Με την καθιέρωση της πλήρους διαδικτυακής τραπεζικής, οι τράπεζες πλέον προσφέρουν στους πελάτες τους ένα πλήθος τραπεζικών υπηρεσιών. Οι κυριότερες από αυτές είναι οι εξής:

3.1.1. Μεταφορές κεφαλαίων

¹³ Βλ. Αλέξανδρο Α. Τσάμη, Εξελίξεις, Διαπιστώσεις και Διλήμματα στην Σύγχρονη Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ 2003 Γ', σελ.24.

Η υπηρεσία με το μεγαλύτερο εύρος χρήσης είναι αυτή των μεταφορών κεφαλαίων σε λογαριασμούς του ιδίου πελάτη ή σε τρίτον εντός τραπεζής ή σε άλλη τράπεζα. Ο χρήστης έχει την δυνατότητα να επιλέξει εύκολα και γρήγορα μέσω της φόρμας της εκάστοτε τράπεζας τον τραπεζικό λογαριασμό χρέωσης και τον τραπεζικό λογαριασμό πίστωσης των κεφαλαίων που επιθυμεί να μεταφέρει. Ο πελάτης μπορεί δηλαδή να πληκτρολογήσει το ποσό που επιθυμεί να μεταφέρει και την ημερομηνία που θα πραγματοποιηθεί η εκτέλεση της πληρωμής. Επιπλέον οι τράπεζες δίνουν την δυνατότητα στους χρήστες να ορίζουν περιοδικές μεταφορές με συγκεκριμένη ημερομηνία κάθε μήνα, διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο τους πελάτες καθώς δεν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούν κάθε φορά το internet banking για την πραγματοποίηση των μεταφορών καθώς αυτές γίνονται αυτόματα.

3.1.2. Πληρωμές Δανείων και Πιστωτικών Καρτών

Η πληρωμή δανείων είναι στην ουσία μια συναλλαγή μεταφοράς εντός τραπεζής και παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την μεταφορά κεφαλαίων. Όπως στην μεταφορά κεφαλαίων έτσι και στις πληρωμές δανείου η συναλλαγή εκτελείται άμεσα με τον χρήστη να επιλέγει τον τραπεζικό λογαριασμό χρέωσης και τον λογαριασμό του δανείου. Επιπλέον, επιλέγει το ποσό της μεταφοράς την και την ημερομηνία στην οποία α πραγματοποιηθεί η συναλλαγή. Δίνεται η δυνατότητα επίσης να οριστούν περιοδικές πληρωμές σε συγκεκριμένες ημερομηνίες. Για την ολοκλήρωση της συναλλαγής ο χρήστης πρέπει να καταχωρήσει κωδικό επιβεβαίωσης της συναλλαγής που συνήθως είναι ένας κωδικό που αποστέλλεται στο κινητό του τηλέφωνο ή στο προσωπικό του mail. Στο πέρας της συναλλαγής ο χρήστης έχει δυνατότητα εκτύπωσης της απόδειξης πληρωμής, η οποία έχει ίδια ισχύ με την απόδειξη που λαμβάνει όταν πραγματοποιεί η πληρωμή στο κατάστημα. Πρόκειται για μια συναλλαγή πολύ βοηθητική για τον πελάτη καθώς με αυτό τον τρόπο αποφεύγει τις ουρές των καταστημάτων και την αναμονή και προβαίνει σε εκπλήρωση της συναλλαγής του εύκολα και άμεσα. Μία ακόμα συναλλαγή που μπορεί να εκτελεσθεί μέσω του e-banking, είναι οι πληρωμές πιστωτικών καρτών. οι πληρωμές πιστωτικών καρτών χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, την πληρωμή πιστωτικής κάρτας του ιδίου, την πληρωμή πιστωτικής κάρτας τρίτου και την πληρωμή πιστωτικής κάρτας άλλης τράπεζας¹⁴. Ο χρήστης ακολουθεί την ίδια διαδικασία σε όλες τις κατηγορίες πληρωμής πιστωτικής κάρτας με αυτήν της πληρωμής δανείου με μόνη διαφορά ότι πρέπει να πληκτρολογήσει τον αριθμό της πιστωτικής κάρτας που επιθυμεί να πληρώσει και στην συνέχεια λαμβάνει το αποδεικτικό πληρωμής όπως ακριβώς συμβαίνει και με την πληρωμή δανείου.

¹⁴ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 108 επ.

3.1.3 Πληρωμές Δημοσίου και Ιδιωτών

Ακόμα μία σημαντική υπηρεσία που προσφέρει η ηλεκτρονική τραπεζική είναι οι πληρωμές για οφειλές έναντι δημοσίου και ιδιωτών. Μέσω λοιπόν της ηλεκτρονικής τραπεζικής οι καταναλωτές έχουν την δυνατότητα να πληρώνουν οφειλές από φόρους, τις ασφαλιστικές τους εισφορές, τα τέλη κυκλοφορίας τους και τις πληρωμές λογαριασμών στις ΔΕΚΟ, συμπληρώνοντας στην φόρμα το ονοματεπώνυμό τους το ποσό της πληρωμής, τον κωδικό εντολής πληρωμής, τον τραπεζικό λογαριασμό χρέωσης και τον κωδικό επιβεβαίωσης της πληρωμής. Εν συνεχεία, ο καταναλωτής λαμβάνει την απόδειξη πληρωμής την οποία και εκτυπώνει. Ακολουθώντας τα ίδια βήματα, οι καταναλωτές μπορούν να προβούν σε πληρωμές έναντι ιδιωτών. Οι περισσότερες ιδιωτικές εταιρίες δίνουν την δυνατότητα πληρωμής των λογαριασμών τους μέσω του e-banking διευκολύνοντας με αυτό τον τρόπο τους καταναλωτές, παρέχοντάς τους καλύτερη εξυπηρέτηση με αποτέλεσμα την πληρέστερη και ταχύτερη διενέργεια των συναλλαγών. Έτσι οι καταναλωτές μπορούν πλέον να πληρώνουν τις οφειλές και τους λογαριασμούς τους στις εταιρίες τηλεφωνίας, στις ασφαλιστικές εταιρίες αλλά και πληρωμές προς τρίτους ιδιώτες.

3.1.4. Μαζικές Πληρωμές Εργατικού Προσωπικού

Αναφέρθηκε στο 2^ο Κεφάλαιο ότι ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι η εκτέλεση μισθοδοσίας του προσωπικού¹⁵. Οι διαχειριστές της εταιρίας έχουν την δυνατότητα να προβαίνουν σε μαζικές πληρωμές του προσωπικού της εταιρίας αλλά και των οφειλών αυτής προς τρίτους (δημόσιο, ιδιώτες) πληκτρολογώντας των κωδικό επιβεβαίωσης, τους αριθμούς λογαριασμών του προσωπικού καθώς και την αιτιολογία των συναλλαγών¹⁶. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα των περιοδικών πληρωμών ανά συγκεκριμένη ημερομηνία διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο τον έλεγχο των πληρωμών και των διαθεσίμων της εταιρίας.

3.1.5. Πληροφορίες Λογαριασμού, Καρτών, Επιταγών και Δανείων

Πέρα από τις διάφορες πληρωμές που αναφέρθηκαν ανωτέρω, η ηλεκτρονική τραπεζική προσφέρει και πληροφοριακές συναλλαγές και πιο συγκεκριμένα πληροφορίες για το υπόλοιπο και τις κινήσεις των λογαριασμών¹⁷, πληροφορίες που σχετίζονται με τις τραπεζικές κάρτες, πληροφορίες σχετικές με τις επιταγές του και την κατάσταση στην οποία αυτές

¹⁵ Βλ. Πέτρος Α. Καρέκλης, Οφέλη από την χρήση της Ηλεκτρονικής Τραπεζικής, ΔΕΕΤ 2003 Γ', σελ. 49-50.

¹⁶ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 182 επ.

¹⁷ Βλ. Γιάννης Βελέντζας, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Εκδόσεις Ius, 2004, σελ. 1070 επ.

βρίσκονται (αν είναι δηλαδή πληρωμένες, ακυρωμένες, ακάλυπτες κλπ.) καθώς και πληροφορίες σχετικές με δάνειο που έχει συνάψει με την τράπεζα¹⁸. Ειδικότερα, όλες ελληνικές τράπεζες δίνουν την δυνατότητα στους πελάτες να πληροφορούνται για όλες τις κινήσεις του λογαριασμού τους καθώς και το υπόλοιπο αυτών άμεσα, καθώς αποστέλνεται σε αυτούς mail κάθε φορά που υπάρχει αλλαγή στο υπόλοιπο του λογαριασμού τους ή να βλέπουν τις κινήσεις και να ενημερώνονται εφόσον συνδεθούν με το λογαριασμό e-banking τους¹⁹. Επιπρόσθετα, ο χρήστης έχει δυνατότητα παρακολούθησης της πιστωτικής του κάρτας και πληροφορίες που σχετίζονται με αυτή, όπως το διαθέσιμο υπόλοιπο, το οφειλόμενο υπόλοιπο, την τελευταία πληρωμή καθώς και την ημερομηνία προθεσμίας καταβολής των δόσεων²⁰. Καταληκτικά, δίνεται η δυνατότητα παρακολούθησης των επιταγών τους καθώς και να προβούν σε ανάκληση και παραγγελίας βιβλιαρίου επιταγών όπως επίσης να πληροφορείται για εκκρεμές δάνειο που τηρεί στην τράπεζα και συγκεκριμένα να παρακολουθεί το ποσό που εκκρεμεί για την αποπληρωμή του, την κατάσταση των δόσεων του και την ενημέρωση της καταληκτικής ημερομηνίας πληρωμής αυτών²¹.

3.1.6. Λοιπές Υπηρεσίες Ηλεκτρονικής Τραπεζικής

Πέρα των ανωτέρω υπηρεσιών που προσφέρονται από την ηλεκτρονική τραπεζική, υπάρχει ακόμα ένα πλήθος ηλεκτρονικών υπηρεσιών οι οποίες δεν έχουν τόσο μεγάλη χρήση όσο αυτές που αναλύθηκαν, όμως αξίζει να γίνει αναφορά. Εκτός λοιπόν από τις διάφορες πληρωμές που πραγματοποιούνται ηλεκτρονικά και τις πληροφορίες που παρέχονται, οι καταναλωτές μπορούν να απολαύσουν και ένα πλήθος τραπεζικών υπηρεσιών που σχετίζονται με επενδυτικά προϊόντα, μετοχές αλλά και υπηρεσίες που παρέχει το ΧΑΑ²². Οι χρήστες έχουν την δυνατότητα να πληροφορούνται για την αξία των μετοχών που τους ανήκουν, να ενημερώνονται για τα νέα του ΧΑΑ, να πραγματοποιούν αγοραπωλησίες μετοχών καθώς και να ενημερώνονται για τα νέα της αγοράς²³.

¹⁸ Βλ. Γκόρτσος Χ., Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου "Internet", in: Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 1998, σελ. 253 επ.

¹⁹ Βλ. αναλυτικότερα υπηρεσίες e-banking alert Τράπεζας Πειραιώς, Εθνικής Τράπεζας, Alpha Bank, Eurobank.

²⁰ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 197 επ.

²¹ Βλ. Πόπη Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Δίκαιο Συναλλαγών Ειδικά Θέματα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 7 επ.

²² Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 140 επ.

²³ Βλ. αναλυτικότερα στο site της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, e-banking, site Χρηματιστηρίου Αθηνών.

Συμπερασματικά, η χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής από όλο και περισσότερους καταναλωτές έχει ως αποτέλεσμα οι τράπεζες να προσπαθούν να βελτιώσουν τις ήδη υπάρχουσες υπηρεσίες τους αλλά και να προσφέρουν σταδιακά ακόμα περισσότερες υπηρεσίες καθιερώνοντας πλέον το e-banking ως το κύριο μέσω διεκπεραίωσης των τραπεζικών συναλλαγών.

Κεφάλαιο 4^ο

4.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική-Ασφάλεια και Κίνδυνοι

Είναι γεγονός ότι με την χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής μπορεί κάποιος να έρθει αντιμέτωπος με σοβαρούς κινδύνους και απειλές. Στο 2^ο κεφάλαιο έγινε αναφορά ότι ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα από την πλευρά του χρήστη του e-banking είναι ο κίνδυνος και η ασφάλεια των ηλεκτρονικών του συναλλαγών και από την πλευρά των παρόχων των υπηρεσιών (τραπεζικά ιδρύματα) είναι το υψηλό κόστος συντήρησης των ιστοτόπων τους τόσο για την βελτίωσή των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και την δημιουργία πιο ολοκληρωμένων και βελτιωμένων μέσων προστασίας με σκοπό την πληρέστερη προστασία των καταναλωτών από κακόβουλες επιθέσεις και διαδικτυακές απάτες.

Πρέπει να τονισθεί όμως ότι καμία διαδικτυακή υπηρεσία δεν είναι εντελώς ασφαλής και γι' αυτό οφείλουμε να είμαστε πολύ προσεκτικοί κατά την χρήση τέτοιου είδους συναλλαγών. Υπάρχουν διάφορες μορφές κινδύνων με τις οποίες ενδεχομένως έρχονται αντιμέτωποι τόσο οι πελάτες όσο και οι τράπεζες, οι σημαντικότερες των οποίων είναι το phishing, ο «Δούρειος Ίππος» και το pharming.

4.1.1. Phishing²⁴

Η μέθοδος Phishing είναι η αποστολή e-mail με φαινομενικό αποστολέα κάποια τράπεζα, το οποίο προτρέπει τους παραλήπτες να επισκεφθούν μια ιστοσελίδα- αντίγραφο της πραγματικής ιστοσελίδας της τράπεζας, στην οποία τους ζητούνται να ενημερώσουν τα προσωπικά τους στοιχεία όπως παραδείγματος χάριν το username, τους κωδικούς, τους αριθμούς των τραπεζικών τους λογαριασμών κ.α.. σκοπός λοιπόν της παραπάνω ενέργειας είναι να παραπλανήσουν τους χρήστες της ηλεκτρονικής τραπεζικής με απώτερο σκοπό την υποκλοπή των προσωπικών στοιχείων του πελάτη²⁵.

²⁴ Βλ. Σωτήρης Συρμακέζης, Η Κλοπή Ταυτότητας στο Internet Banking, Δίκαιο Πληροφορικής, σελ. 254 επ.

²⁵ Βλ. Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 398 επ.

4.1.2. Trojan Horse (Δούρειος Ίππος)

Μία ακόμα μορφή κινδύνου- μέθοδος υποκλοπής των προσωπικών στοιχείων των πελατών είναι ο λεγόμενος «Δούρειος Ίππος». Ο «Δούρειος Ίππος» είναι ένα πρόγραμμα το οποίο εγκαθίσταται αυτόματα στον προσωπικό υπολογιστή του θύματος κυρίως μέσω κάποιου email ή πλαστής ιστοσελίδας και με το οποίο καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση από τον υποκλοπέα των στοιχείων του θύματος²⁶.

4.1.3. Pharming

Η μέθοδος υποκλοπής pharming θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι μια εξελιγμένη μορφή phishing. Με το pharming σε αντίθεση με το phishing, ο υποκλοπέας μπορεί να στείλει μαζικό email σε πολλούς χρήστες και όχι σε καθένα ξεχωριστά, καθώς επίσης η είσοδος στη ψεύτικη ιστοσελίδα γίνεται αυτόματα χωρίς να παρεμβάλλεται link που να καθοδηγεί τον χρήστη. Επίσης, τόσο οι τράπεζες όσο και οι καταναλωτές βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο καθώς οι υποκλοπέες παραποιούν το πραγματικό όνομα της ιστοσελίδας με αποτέλεσμα οι καταναλωτές να νομίζουν ότι χρησιμοποιούν την πραγματική ιστοσελίδα. Τέλος, με αυτή την μέθοδο καθίσταται δυνατή η δημιουργία ψεύτικων τραπεζικών ιστοσελίδων που είναι σχεδόν πανομοιότυπες με τις ιστοσελίδες των νόμιμων τραπεζών με σκοπό να εξαπατήσουν τους καταναλωτές να προβούν σε διενέργεια συναλλαγών μαζί τους και να υποκλέψουν τα προσωπικά τους στοιχεία.²⁷

Συμπερασματικά, αξίζει να σημειωθεί ότι παρά τα προνόμια και τις δυνατότητες που μας παρέχει η ηλεκτρονική τραπεζική, η απρόσεκτη χρήση της μπορεί να επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα. Το διαδίκτυο κρύβει πολλούς κινδύνους για τις τράπεζες και για τους καταναλωτές και γι' αυτό οφείλουν και οι δύο πλευρές να λάβουν τα μέτρα τους για να αποφύγουν αυτούς τους κινδύνους.

4.2. Η Διασφάλιση των Ηλεκτρονικών Τραπεζικών Συναλλαγών

Αναλύοντας ανωτέρω τους κινδύνους γίνεται σαφές ότι τόσο οι τράπεζες όσο και οι καταναλωτές οφείλουν να είναι πολύ προσεκτικοί κατά την διενέργεια των συναλλαγών τους. Υπάρχουν διάφορα μέτρα ασφαλείας που πρέπει να ακολουθήσουν οι δύο πλευρές για να εκμηδενισθούν οι κίνδυνοι που είναι πιθανόν να εμφανισθούν ώστε να προστατευθούν με επιτυχία οι ηλεκτρονικές συναλλαγές και να διασφαλιστεί η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ

²⁶ Βλ. Σωτήρης Συρμακέζης, Η Κλοπή Ταυτότητας στο Internet Banking, Δίκαιο Πληροφορικής, σελ. 254 επ.

²⁷ Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 405 επ.

των πελατών και των τραπεζών. Συνεπώς, για την επίτευξη αυτού του στόχου σημαντικό είναι να ακολουθηθούν ορισμένα βήματα τόσο από τους καταναλωτές όσο και από τις τράπεζες.

4.2.1. Μέτρα Ασφαλείας από την Πλευρά των Ιδιωτών

Καθώς οι κίνδυνοι της ηλεκτρονικής τραπεζικής επηρεάζουν περισσότερο τους χρήστες, οφείλουν οι τελευταίοι να λαμβάνουν μέτρα προστασίας προκειμένου να προκειμένου να εξασφαλίσουν την ακεραιότητα των συναλλαγών και των προσωπικών τους στοιχείων. Συγκεκριμένα, οι χρήστες πρέπει να ακολουθούν τις οδηγίες και τις συστάσεις της τράπεζας κατά την διαδικασία εισόδου στις διάφορες πλατφόρμες e-banking. Οι τράπεζες στις ιστοσελίδες τους αναφέρουν αναλυτικά την διαδικασία της ασφαλούς εισόδου και εξόδου από τις εφαρμογές τους και οι χρήστες πρέπει να διαβάζουν προσεκτικά τις οδηγίες που τους δίνονται. Επιπλέον, το σημαντικότερο ίσως στοιχείο-βήμα για την ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών είναι ο κωδικός εισόδου. Οι κωδικοί εισόδου πρέπει να είναι αυστηρώς προσωπικοί και στους οποίους να μην αναγράφονται προσωπικά στοιχεία του χρήστη όπως για παράδειγμα το όνομά του ή η ημερομηνία γέννησης. Εν συνεχεία οι χρήστες εκτός από την δημιουργία ενός ασφαλούς και μη προβλέψιμου κωδικού θα πρέπει να προβαίνουν σε αλλαγή αυτού ανά τακτά διαστήματα. Επιπροσθέτως, οι χρήστες δεν πρέπει να ανοίγουν emails από άγνωστους αποστολείς καθώς υπάρχει πιθανότητα τα emails να δρουν ως phishing ή ως pharming. Μια ακόμη προληπτική ενέργεια των χρηστών είναι η εγκατάσταση προγραμμάτων που να προστατεύουν τον υπολογιστή από τους ιούς και κακόβουλα προγράμματα. Τέλος, οφείλουν να ελέγχουν τη διεύθυνση των ιστοσελίδων και να προσέχουν την ύπαρξη εικονιδίου κλειδαριάς στην γραμμή της αναζήτησης καθώς οι διευθύνσεις των τραπεζών φέρουν ανάλογο εικονίδιο²⁸.

4.2.2. Μέτρα Ασφαλείας από την Πλευρά των Τραπεζών

Ένας από τους σημαντικότερους στόχους των τραπεζών είναι η διασφάλιση των συναλλαγών και των προσωπικών δεδομένων των πελατών τους. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός οι τράπεζες οφείλουν να δημιουργήσουν ένα σύστημα συναλλαγών που να λειτουργεί απρόσκοπτα, διασφαλίζοντας τα συμφέροντα των καταναλωτών και να μπορεί να τους καταναλωτές από τους ενδεχόμενους κινδύνους.

²⁸ Βλ. Δημήτρη Μαυρογιάννη, Ασφάλεια Ηλεκτρονικών Συναλλαγών, ΔΕΕΤ 2003 Γ', σελ. 53 επ., βλ. επίσης Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 451 επ., Σωτήρης Συρμακέζης, Η Κλοπή Ταυτότητας στο Internet Banking, Δίκαιο Πληροφορικής, σελ. 255 επ., Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 146 επ.

Έχοντας ως βάση τα ανωτέρω οι τράπεζες επιλέγουν αναγνωρισμένο φορέα προκειμένου να πιστοποιήσει την ταυτότητά της στο Διαδίκτυο. Εκτός από την ταυτοποίηση της ίδιας της τράπεζας, εξίσου σημαντικό είναι να γίνεται και η ταυτοποίηση των πελατών. Για την πραγματοποίηση της ταυτοποίησης αυτής οι τράπεζες δίνουν στους καταναλωτές προσωπικούς κωδικούς και ονόματα χρήστη. Επιπλέον, για την καλύτερη διασφάλιση, οι τράπεζες υποχρεώνουν του χρήστες σε συχνή αλλαγή κωδικών, καθώς και σε αυτόματη έξοδο από την εφαρμογή εφόσον οι συναλλαγές δεν ολοκληρωθούν σε ορισμένο χρονικό διάστημα.²⁹ Παράλληλα, οι τράπεζες οφείλουν να βελτιώνουν και να αναβαθμίζουν τις ηλεκτρονικές τους υπηρεσίες βάσει των τεχνολογικών εξελίξεων και να προσλαμβάνουν εξειδικευμένο προσωπικό.

Εκτός των ανωτέρω, για την προστασία των συναλλαγών, οι τράπεζες χρησιμοποιούν με σειρά εργαλείων ασφαλείας, τα κυριότερα των οποίων είναι η κρυπτογράφηση, η ψηφιακή υπογραφή, τα ψηφιακά πιστοποιητικά, τα πιστοποιητικά ασφαλείας (SSL) και οι έξυπνες κάρτες³⁰.

4.2.2^α. Κρυπτογράφηση

Από τα αρχικά ακόμη στάδια της ηλεκτρονικής τραπεζικής κατέστη σημαντική η λήψη μέτρων για την διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων και της εμπιστοσύνης μεταξύ τραπεζών και καταναλωτών. Η κρυπτογράφηση αποτελεί ένα αξιόλογο μέσο για την ασφάλεια των συναλλαγών.

Υπάρχουν δύο είδη κρυπτογράφησης τα οποία διατελούν διαφορετικούς στόχους. Το πρώτο είδος είναι η συμμετρική κρυπτογράφηση στόχος του οποίου είναι η διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα και το δεύτερο είδος είναι η ασύμμετρη κρυπτογράφηση με την οποία επιτυγχάνεται ο έλεγχος πιστοποίησης των συμβαλλόμενων μερών. Κατά την ολοκλήρωση των συναλλαγών πρέπει να χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα προκειμένου να διασφαλίζονται τα στοιχεία των μερών³¹.

4.2.2^β. Ψηφιακή Υπογραφή

²⁹ Βλ. Δημήτρη Μαυρογιάννη, Ασφάλεια Ηλεκτρονικών Συναλλαγών, ΔΕΕΤ 2003 Γ', σελ. 53 επ.

³⁰ Βλ. Ιωάννης Φαρσαρώτας, Κατανοώντας την Σύγχρονη Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ. 239 επ.

³¹ Βλ. Ιωάννης Φαρσαρώτας, Κατανοώντας την Σύγχρονη Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ. 239 επ., βλ. επίσης Βασίλης Γ. Αγγέλης, Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005, σελ. 408 επ

Για την μεγαλύτερη ασφάλεια των χρηστών κατά την σύναψη της συμβάσεως μέσω διαδικτύου, εκτός από την διαδικασία κρυπτογράφησης οφείλουν οι τράπεζες να πιστοποιούν την ταυτότητα των συμβαλλομένων. Η ταυτοποίηση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της ψηφιακής υπογραφής καθώς αυτές είναι μοναδικές για κάθε συναλλαγή και είναι πολύ δύσκολο να αντιγραφεί. Η ψηφιακή υπογραφή λειτουργεί ως συμπλήρωμα της διαδικασίας κρυπτογράφησης παρέχοντας πιο ολοκληρωμένη προστασία καθώς απορρίπτει αυτομάτως την συναλλαγή στην περίπτωση που δεν ταυτοποιηθούν τα στοιχεία που έχει εισάγει ο χρήστης.

4.2.2^γ. Ψηφιακά Πιστοποιητικά

Τα ψηφιακά πιστοποιητικά αποτελούν την ψηφιακή ταυτότητα του χρήστη και τα οποία εκδίδονται και επικυρώνονται από μία εκδίδουσα αρχή όπως ακριβώς συμβαίνει και με την έκδοση ταυτότητας. Τα ψηφιακά πιστοποιητικά περιέχουν το όνομα, το επίθετο το επάγγελμα κ.α. στοιχεία του χρήστη και το δημόσιο κλειδί του³² το οποίο είναι απαραίτητο για την διαδικασία κρυπτογράφησης. Για την σύναψη της συναλλαγής ο χρήστης εισάγει τα προσωπικά του στοιχεία τα οποία ταυτοποιούνται από την τράπεζα και στην συνέχεια προβαίνει στην ολοκλήρωσή της³³

4.2.2^δ. Πιστοποιητικά Ασφαλείας (SSL)

Εκτός από τα ανωτέρω μέτρα προστασίας για της ηλεκτρονικές υπηρεσίες και συναλλαγές, μία τράπεζα οφείλει να θωρακίζει την ιστοσελίδα της από του πιθανούς διαδικτυακούς κινδύνους. Την ασφάλεια αυτή την παρέχουν τα πιστοποιητικά ασφαλείας ή αλλιώς SSL. Τα SSL πιστοποιούν την ασφάλεια των ιστοσελίδων των επιχειρήσεων και δημιουργούν το αίσθημα σιγουριάς που είναι απαραίτητο να υπάρχει μεταξύ του παρόχου υπηρεσιών και των καταναλωτών. Με την εισαγωγή των SSL ο browser ελέγχει την εγκυρότητα των ιστοσελίδων στις οποίες έπειτα εμφανίζεται ένα εικονίδιο κλειδαριάς (πιστοποίηση της ασφαλείας). Με αυτό τον τρόπο εκμηδενίζονται οι πιθανότητες pharming και phishing καθώς οι ψεύτικες ιστοσελίδες στις οποίες παραπέμπουν δεν φέρουν αντίστοιχα πιστοποιητικά³⁴.

4.2.2^ε. Έξυπνες Κάρτες

³² Για την λειτουργία του δημοσίου κλειδιού βλ. αναλυτικότερα Σωτήρη Συρμακέζη, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, Ένωση Ελλήνων Νομικών e-Θέμις, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 114 επ.

³³ Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 149.

³⁴ Βλ. άρθρο Γεώργιου Παπαθεοδώρου, blog digitalbang.gr, Πιστοποιητικά Ασφαλείας SSL.

Η έξυπνη κάρτα είναι μια κάρτα που ενσωματώνει μικροεπεξεργαστή στον οποίο αποθηκεύονται τα προσωπικά στοιχεία του χρήστη και η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί εφόσον ο κάτοχός της συνδεθεί στον υπολογιστή του και προχωρήσει σε ηλεκτρονικές πληρωμές. Με την έξυπνη κάρτα ο κάτοχος μπορεί να αποθηκεύσει χρηματικές αξίες και να προχωρεί στις ηλεκτρονικές του αγορές χρησιμοποιώντας την κάρτα ως ηλεκτρονικό πορτοφόλι³⁵. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν ο χρήστης της ηλεκτρονικής τραπεζικής μπορεί να χρησιμοποιεί για τις ηλεκτρονικές του συναλλαγές την έξυπνη κάρτα καθώς απαιτείται η εισαγωγή των προσωπικών στοιχείων και του κωδικού που έχει εισάγει με αποτέλεσμα να είναι πολύ πιο ασφαλής από την απευθείας χρήση της χρεωστικής ή πιστωτικής ή προπληρωμένης κάρτας³⁶.

4.3. Ποινική Προστασία

Αναλύθηκαν ανωτέρω οι σημαντικότεροι κίνδυνοι που μπορεί να εμφανισθούν κατά την διενέργεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών και των διάφορων μέτρων προστασίας που οφείλουν να λαμβάνουν υπόψιν τόσο οι καταναλωτές όσο και οι τράπεζες. Στο σημείο αυτό αξίζει αναφοράς η ποινική προστασία κατά της απάτης μέσω του Διαδικτύου³⁷. Η προστασία του έννομου αγαθού της περιουσίας από απάτη που τελείται μέσω διαδικτύου παρέχεται μέσω των άρθρων 386 και 386Α ΠΚ. Στην έννοια της περιουσίας κατά τα άρθρα του ΠΚ υπάγονται τόσο το λογιστικό όσο και το ηλεκτρονικό χρήμα, οι επιταγές και οι προπληρωμένες κάρτες³⁸. Στο πλαίσιο της έκτασης της εφαρμογής του άρθρου 386 ΠΚ διακρίνουμε σημαντικά προβλήματα καθώς για να γίνει χρήση της παραπάνω διάταξης πρέπει η παράνομη συμπεριφορά του δράστη να δημιουργεί πλάνη στο θύμα αυτό καθ'εαυτό. Δηλαδή δεν στοιχειοθετείται παράνομη ενέργεια με βάση το ανωτέρω άρθρο αν υπάρχουν μεθοδεύσεις στον υπολογιστή όπως παραδείγματος χάριν αν ο δράστης εισάγει ψευδή δεδομένα ή παρέμβει με οποιονδήποτε τρόπο στο λογιστικό του υπολογιστή³⁹. Το κενό της παραπάνω διάταξης καλύπτει το άρθρο 386^Α ΠΚ σύμφωνα με το οποίο «Όποιος, με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος, βλάπτει ξένη περιουσία, επηρεάζοντας το αποτέλεσμα της διαδικασίας επεξεργασίας ψηφιακών

³⁵ Βλ. Σιδηρόπουλος Θεόδωρος, Το δίκαιο του Διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 24 επ.

³⁶ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 149., βλ. επίσης Ιωάννης Φαρσαρώτας, Κατανοώντας την Σύγχρονη Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ. 240 επ, βλ. ebusinessforum - ebusinessforum.gr, Έξυπνες Κάρτες.

³⁷ Βλ. Λάζος Γρηγόρης, Πληροφορική και Έγκλημα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σελ. 121 επ.

³⁸ Βλ. Κιούπης Δημήτριος, Ποινικό και Internet, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1999, σελ. 109 επ.

³⁹ Βλ. Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Δίκαιο και Internet, εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2009, σελ.245 επ.

δεδομένων είτε με τη μη ορθή διαμόρφωση προγράμματος υπολογιστή είτε με χρησιμοποίηση μη ορθών ή ελλιπών στοιχείων είτε με τη χωρίς δικαίωμα χρήση δεδομένων είτε με τη χωρίς δικαίωμα παρέμβαση σε πληροφοριακό σύστημα, τιμωρείται με τις ποινές του προηγούμενου άρθρου. Περιουσιακή βλάβη υφίσταται και αν τα πρόσωπα που την υπέστησαν είναι άδηλα. Για την εκτίμηση του ύψους της ζημίας είναι αδιάφορο αν οι παθόντες είναι ένα ή περισσότερα άτομα.». Με το παραπάνω άρθρο λοιπόν προστατεύεται η περιουσία του θύματος από κάθε μορφής απάτη, είτε αυτή επηρεάζει άμεσα το θύμα είτε πρόκειται για πράξη που επηρεάζει την λειτουργία του ηλεκτρονικού υπολογιστή⁴⁰. Συνεπώς στην περίπτωση της απάτης που διενεργείται μέσω διαδικτύου με διάφορες μορφές όπως για παράδειγμα με την χρήση «Δούρειων Ίππων» ή του Pharming, οι καταναλωτές μπορούν να προστατευθούν και να στραφούν νομικά κατά των δραστών βάσει του άρθρου 386^A του ΠΚ.

Κεφάλαιο 5^ο

5.1. Διαδίκτυο και e-banking

Διανύοντας την εποχή της πληροφορίας και της επικοινωνίας το διαδίκτυο παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο. Η καταλυτική παρουσία του Διαδικτύου επηρέασε σημαντικά την ανάπτυξη και την εξέλιξη της οικονομικής ζωής. Διάφορα προϊόντα και υπηρεσίες διακινούνται και παρέχονται άμεσα μέσω του διαδικτύου με αποτέλεσμα πολλές επιχειρήσεις να δημιουργούν ηλεκτρονικά καταστήματα για την καλύτερη και πιο ανταγωνιστικής εξυπηρέτηση των καταναλωτών⁴¹. Σημαντικό πλεονέκτημα που παρέχει η χρήση του διαδικτύου είναι η βελτίωση των όρων ανταγωνισμού καθώς οι επιχειρήσεις έρχονται πιο κοντά με τις ανάγκες του καταναλωτικού κοινού διαμορφώνοντας έτσι την επιχειρησιακή τους πολιτική. Όπως είναι φυσιολογικό ο τομέας των τραπεζών και εν γένει των εμπορικών επιχειρήσεων δεν έμεινε αμέτοχος σε αυτή την εξέλιξη, με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν και να καθιερωθούν νέες μορφές επιχειρείν, η κυριότερες από τις οποίες είναι το ηλεκτρονικό εμπόριο και η ηλεκτρονική τραπεζική⁴².

Η υιοθέτηση της ηλεκτρονικής τραπεζικής συνέβαλε στην ταχύτερη διεκπεραίωση των τραπεζικών συναλλαγών καθώς κατέστη δυνατή η άμεση μεταφορά κεφαλαίων και

⁴⁰ Βλ. Μυλωνόπουλος Χρίστος, Ηλεκτρονική Υπολογιστές και Ποινικό Δίκαιο, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1999, σελ. 55 επ.

⁴¹ Βλ. Πόπη Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Δίκαιο Συναλλαγών-Ειδικά θέματα, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 9 επ.

⁴² Βλ. Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2010, σελ. 55 επ.

πληρωμών⁴³. Το διαδίκτυο αποτελεί το πλέον σύγχρονο μέσο και οι περισσότερες επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει το ηλεκτρονικό εμπόριο ως το μέσο με το οποίο τελούν το μεγαλύτερο ποσοστό της επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Θα μπορούσαμε συμπερασματικά να πούμε ότι ο συνδυασμός ηλεκτρονικού εμπορίου και ηλεκτρονικής τραπεζικής προσφέρει την πληρέστερη και ευκολότερη διενέργεια συναλλαγών εξυπηρετώντας με τον καλύτερο τρόπο καταναλωτές και επιχειρήσεις.

5.2. Το ηλεκτρονικό εμπόριο

Σύμφωνα με την Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως ηλεκτρονικό εμπόριο ορίζεται το εμπόριο η άσκηση του οποίου πραγματοποιείται με ηλεκτρονικά μέσα και αφορά στην δυνατότητα σύναψης και διεξαγωγής ηλεκτρονικών συμβάσεων και συναλλαγών μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων, δηλαδή με την χρήση εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας και ιδίως μέσω του διαδικτύου⁴⁴. Το ηλεκτρονικό εμπόριο περιλαμβάνει πλήθος δραστηριοτήτων, οι σημαντικότερες των οποίων είναι η ηλεκτρονική εμπορία αγαθών και υπηρεσιών, η ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, η ηλεκτρονικές αγοραπωλησίες μετοχών, ηλεκτρονική ασφάλιση, διαφήμιση, προώθηση προϊόντων κλπ.⁴⁵. Το ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί να διεκπεραιωθεί με δύο κυρίως τρόπους. Από την μία πλευρά υφίσταται το έμμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο ή αλλιώς offline e-commerce και από την άλλη πλευρά το άμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο ή αλλιώς online e-commerce. Ως έμμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο νοείται το εμπόριο κατά το οποίο η ηλεκτρονική παραγγελία υλικών αγαθών και εμπορευμάτων τα οποία μπορούν να παραδοθούν με τους συνήθεις τρόπους διανομής όπως για παράδειγμα με ταχυδρομικές υπηρεσίες ή παραλαβή από το κατάστημα. Το άμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο περιλαμβάνει παραγγελία, πληρωμή και παράδοση άυλων αγαθών αλλά και υπηρεσιών, όπως αγορά λογισμικού, εφαρμογών, οπτικοακουστικού υλικού κλπ.⁴⁶.

⁴³ Βλ. Μπουρλή, Διεθνείς πωλήσεις στο διαδίκτυο και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, εκδόσεις ANT. Ν. Σάκκουλας, 2006, σελ. 38.

⁴⁴ Βλ. Ι. Ιγγλεζάκη, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, 2003, σελ. 15 επ.. Βλ. επίσης Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 75., και Ι. Καρακώστα, Δίκαιο και Ίντερνετ, εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2009, σελ. 179.

⁴⁵ Βλ. Ι. Πιτσιρίκο, Σύγχρονα μέσα επικοινωνίας (τηλεομοιοτυπία, τηλετύπημα, ηλεκτρονικό έγγραφο) για την κατάρτιση τυπικών δικαιοπρασιών ως ζήτημα της σχέσεως εγγράφου τύπου και δικαιοπραξίας, εκδόσεις Σάκκουλα, 2002, σελ. 1 επ.

⁴⁶ Βλ. Π. Μπουρλή, Διεθνείς πωλήσεις στο διαδίκτυο και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, 2006, σελ. 38 επ., βλ. επίσης Χιόνη, Ηλεκτρονικές διεπιχειρηματικές αγορές, ΕΕΕυρΔ 2006, σελ. 349 επ., βλ. επίσης Ι. Καρακώστα, Δίκαιο και Ίντερνετ, εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2009, σελ. 180.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, καθίσταται σαφής και αντιληπτή η σημασία του ηλεκτρονικού εμπορίου για την συναλλακτική ζωή. Για το λόγο αυτό αξίζει να αναλυθούν οι βασικές κατηγορίες του ηλεκτρονικού εμπορίου και τα οφέλη που αυτό παρέχει τόσο στις επιχειρήσεις που το έχουν υιοθετήσει όσο και στους καταναλωτές μεγάλο ποσοστό των οποίων το χρησιμοποιούν πλέον για την πραγμάτωση των συναλλαγών τους. Εν συνεχεία θα αναλυθεί το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο καθώς παρουσιάζεται εξαιρετικό ενδιαφέρον από νομικής πλευράς η εξέλιξη του ηλεκτρονικού εμπορίου αλλά και των διάφορων ζητημάτων και προβλημάτων που εμφανίζονται κατά την χρήση του⁴⁷.

5.2.1. Βασικές κατηγορίες του ηλεκτρονικού εμπορίου

Καθώς η έννοια του ηλεκτρονικού εμπορίου περικλείει μια ευρύτατη και εκτεταμένη κλίμακα από οικονομικές δραστηριότητες είναι σκόπιμο να διακρίνουμε στο σημείο αυτό τις βασικότερες κατηγορίες του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Με κριτήριο τα μετέχοντα σε αυτό μέρη, το ηλεκτρονικό εμπόριο διακρίνεται στις εξής κατηγορίες:

A) Στην πρώτη κατηγορία τα συμβαλλόμενα μέρη είναι οι επιχειρήσεις μεταξύ τους (B2B). Συγκεκριμένα, στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κάθε είδους συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι οι ηλεκτρονικές πληρωμές, οι ηλεκτρονικές εγγυήσεις και συμβάσεις μεταξύ των δρώντων επιχειρήσεων και της τράπεζας, καθώς και η ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων⁴⁸. Ακολουθώντας αυτή την τακτική όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αποκτούν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι εκείνων που δεν έχουν υιοθετήσει το ηλεκτρονικό εμπόριο ως μέσο τέλεσης των συναλλαγών του, γεγονός που επιφέρει δυσμενή αποτελέσματα στις τελευταίες καθώς χάνουν ένα μεγάλο μερίδιο της αγοράς.⁴⁹

B) Στην δεύτερη κατηγορία τα συμβαλλόμενα μέρη είναι οι επιχειρήσεις με τους καταναλωτές (B2C). Η κατηγορία αυτή είναι η πιο διαδεδομένη και περιλαμβάνονται όλες οι συναλλαγές που παρέχουν επιχειρήσεις και τράπεζες προς τους καταναλωτές, όπως για παράδειγμα η ηλεκτρονική τραπεζική, το ηλεκτρονικό δάνειο (e-loaning), το οποίο αποτελεί την πιο σύγχρονη συναλλαγή που παρέχουν οι τράπεζες στους καταναλωτές, η ηλεκτρονική

⁴⁷ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κορηγία, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2015, σελ. 4 επ.

⁴⁸ Βλ. Γ. Γεωργιάδης, η σύναψη συμβάσεων μέσω του διαδικτύου, 2003, Βλ. επίσης Ιγγλεζάκη, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, εισαγωγή σελ. 19-23

⁴⁹ Βλ. Ε. Παπακωνσταντίνου, Δίκαιο Πληροφορικής, εκδόσεις Σάκκουλα, 2010, 5 επ.

πληρωμές, οι ηλεκτρονικές ασφαλίσσεις και η ηλεκτρονική αγορά προϊόντων. Υποκατηγορία της κατηγορίας αυτής αποτελούν οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ καταναλωτών, με σημαντικότερο παράδειγμα είναι οι ηλεκτρονικές δημοπρασίες που διενεργούνται στο Διαδίκτυο⁵⁰.

Γ) Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ της Διοικήσεως και επιχειρήσεων (Α2Β) αλλά και οι συναλλαγές μεταξύ Διοικήσεως και φυσικών προσώπων-καταναλωτών (Α2C). Στην πρώτη υποκατηγορία (Α2Β) εντάσσονται κυρίως οι δημόσιες συμβάσεις και οι δημόσιες προμήθειες. Με την εφαρμογή του Ν. 4155/2013 θεσμοθετήθηκε το ΕΣΗΔΗΣ (Εθνικό Σύστημα Δημοσίων Συμβάσεων), στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την διενέργεια και την διαφάνεια κατά την διαδικασία ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων. Έτσι, η διαγωνιστική διαδικασία μιας δημόσιας σύμβασης, από την κατάρτισή της, την δημοσίευση της προκήρυξης, το στάδιο της αξιολόγησης των προσφορών, και την ηλεκτρονική πληρωμή, διεξάγεται ηλεκτρονικά μέσω της Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας, καταστώντας έτσι προσβάσιμη σε όλους κάθε πληροφορία με σκοπό την πλήρη διαφάνεια της διαδικασίας⁵¹. Στην δεύτερη υποκατηγορία εντάσσονται κυρίως η υποβολή φορολογικών δηλώσεων η πληρωμή των εισφορών ασφαλισμένων μέσω της πλατφόρμας του TAXIS καθώς και η ηλεκτρονικές υπηρεσίες του ΕΦΚΑ.⁵²

Με κριτήριο τον τρόπο παράδοσης των προϊόντων και των υπηρεσιών προς τους αγοραστές το ηλεκτρονικό εμπόριο διακρίνεται σε:

Α) Άμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο, το οποίο συνίστανται στην ηλεκτρονική παραγγελία πληρωμή και παράδοση απευθείας μέσω του διαδικτύου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ηλεκτρονική αγορά αξιογράφων, η ηλεκτρονική τραπεζική και όλες οι υπηρεσίες που αυτή παρέχει. Το άμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο αφορά συμβάσεις που καταρτίζονται εκτελούνται και ολοκληρώνονται εξ ολοκλήρου ηλεκτρονικά⁵³.

⁵⁰ Βλ. Δελούκα-Ιγγλέση Κορνηλία, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2015, σελ. 6 επ.

⁵¹ Βλ. Κυράτσου/ Ταστίδου, Το Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ), ΔΕΕ/2014,σελ. 947 επ., βλ. επίσης Δ. Ράικος /Ε. Βλάχου/Ε. Σαββίδη, Δημόσιες Συμβάσεις - Ν. 4412/2016, τόμ. 1, 2018, εκδόσεις Σάκκουλας

⁵² Βλ. αναλυτικότερα ιστοσελίδα TAXIS

⁵³ Βλ. Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε., 2013

Β) Έμμεσο ηλεκτρονικό εμπόριο, κατά το οποίο η σύμβαση τελείται ηλεκτρονικά, η πληρωμή όμως μπορεί να γίνει με τους παραδοσιακούς τρόπους (πληρωμή με μετρητά-αντικαταβολή), και το προϊόν παραδίδεται με το ταχυδρομείο ή με εταιρίες μεταφορών⁵⁴.

Με κριτήριο το χρησιμοποιούμενο δίκτυο, το ηλεκτρονικό εμπόριο διακρίνεται σε ηλεκτρονικό εμπόριο ανοικτού δικτύου και κλειστού δικτύου:

Α) Ανοικτό δίκτυο είναι το δίκτυο στο οποίο μπορεί να έχει πρόσβαση ο καθένας. Το σημαντικότερο και πιο γνωστό είναι το Διαδίκτυο μέσω του οποίου οι επιχειρήσεις μπορούν άμεσα και εύκολα να διαθέσουν στο καταναλωτικό κοινό τις υπηρεσίες και τα προϊόντα τους και οι καταναλωτές να προμηθευτούν τα παραπάνω.

Β) Κλειστό δίκτυο είναι το δίκτυο στο οποίο έχουν πρόσβαση κυρίως επιχειρήσεις και τράπεζες, οι οποίες έχουν αποδεχθεί και υπόκεινται σε συγκεκριμένους κανόνες και πρωτόκολλα, όπως για παράδειγμα στους κανόνες του πρωτοκόλλου EDI για την ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων, αλλά και στον πρόσφατο κανονισμό GDPR που αφορά τα προσωπικά δεδομένα φυσικών και νομικών προσώπων⁵⁵.

Με κριτήριο τον τομέα οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων:

Με βάση τον τομέα δραστηριότητας των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων μπορεί να γίνει διάκριση στην χρήση ηλεκτρονικού εμπορίου για την διενέργεια συναλλαγών εν γένει εμπορικού χαρακτήρα καθώς και διενέργεια χρηματοοικονομικών υπηρεσιών⁵⁶. Στις εμπορικές συναλλαγές υπάγονται κυρίως επιχειρήσεις με ενασχόληση τις πωλήσεις προϊόντων, τον τομέα των μεταφορών, το εμπόριο φαρμάκων κλπ.. Στον χρηματοοικονομικό τομέα πρωταγωνιστούν οι τράπεζες οι οποίες παρέχουν την δυνατότητα διενέργειας των τραπεζικών συναλλαγών μέσω το Διαδικτύου, καταστρώντας με αυτόν τον τρόπο την **ηλεκτρονική τραπεζική** ως το κύριο εργαλείο διενέργειας των συναλλαγών. Επιπροσθέτως το ηλεκτρονικό εμπόριο υιοθετήθηκε και από χρηματιστηριακές, παρέχοντας στους καταναλωτές την δυνατότητα διαβίβασης εντολών για αγοραπωλησία μετοχών σε

⁵⁴ Βλ. Ε. Αλεξανδρίδου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, 2^η έκδοση, 2010, σελ. 27 επ.

⁵⁵ Βλ. Χ. Παμπούκης, Α.-Ο. Μήτσου, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009 σελ. 636 επ., βλ. επίσης Ν. Δημαρά, Εμπορικές συμβάσεις μέσω διαδικτύου, ΔΕΕ 2/2008, σελ 165.

⁵⁶ Βλ. Χ. Γκόρτσο/Κ. Τασάκο, Το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο για την Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ 34, 2003, σελ. 77

χρηματιστήρια (e-trading) αλλά και από ασφαλιστικές εταιρίες η οποίες παρέχουν ηλεκτρονικά πλήθος ασφαλιστικών υπηρεσιών⁵⁷.

5.3.1. Πλεονεκτήματα χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου

Η καθιέρωση του ηλεκτρονικού εμπορίου στις συναλλακτικές συνήθειες των εμπλεκομένων μερών (επιχειρήσεις και καταναλωτές) παρέχει σε αυτά την δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών τους με νέους πιο εξελιγμένους τρόπους, παράλληλα προσφέρει και σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στους καταναλωτές.

Αρχικά, η χαμηλή δαπάνη που καλείται να πληρώσει μια επιχείρηση για την παρουσία της στο Διαδίκτυο, δίνει την ευκαιρία στην επιχείρηση να αποκτήσει ανεξαρτήτου του μεγέθους της να διευρύνει την παρουσία της τόσο στην εθνική όσο και στην παγκόσμια οικονομία με συνεχή παρουσία και δυνατότητα διενέργειας συναλλαγών καθημερινά και καθ' όλη την διάρκεια της μέρας. Οι καταναλωτές μάλιστα επωφελούνται από αυτή την δυνατότητα καθώς μπορούν να ολοκληρώσουν με ευελιξία και με σύγχρονα μέσα χρησιμοποιώντας την ηλεκτρονική τραπεζική και τις ηλεκτρονικές πληρωμές για την ολοκλήρωση των συναλλαγών τους .

Επιπλέον, το ηλεκτρονικό εμπόριο παρέχει την δυνατότητα μείωσης των λειτουργικών εξόδων (ενοικίαση, διαφόρων ειδών λογαριασμοί) αλλά και διαφήμισης του καταστήματος με αποτέλεσμα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι επιχειρήσεις να έχουν πολύ χαμηλότερο κόστος από αυτές που προσφέρει το παραδοσιακό εμπόριο. Έτσι οι καταναλωτές που χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό εμπόριο, απολαμβάνουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες σε χαμηλότερες τιμές από αυτές που θα πλήρωναν αν χρησιμοποιούσαν τους παραδοσιακούς τρόπους συναλλαγής. Το Διαδίκτυο επίσης, δεν αποτελεί μόνο ένα μέσο για την πραγματοποίηση των συναλλαγών και αποτελεί και ένα μέσο για την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών αλλά και μέσο διαφήμιση της εταιρίας. Προσφέρει νέους τρόπους εμπορικής επικοινωνίας με τους καταναλωτές που ως αποτέλεσμα έχει την καλύτερη και ταχύτερη προσαρμογή της εταιρίας στις ανάγκες αλλά και στις επιθυμίες του καταναλωτικού κοινού.

Περαιτέρω, το ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί να αποτελέσει θετικό σημείο για την δημόσια εικόνα της επιχείρησης, αυξάνοντας έτσι την αγοραστική της δύναμη και την φήμη της. Είναι πλέον γνωστό, πέρα από κάθε αμφιβολία ότι η ανταγωνιστικότητα της επιχείρησης

⁵⁷ Βλ. Ι. Λιναρίτη, Η Πρόσβαση Στις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες Μέσω Διαδικτύου, εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, Εισαγωγή, βλ. επίσης Ι. Ιγγλεζάκη, Τραπεζικές συναλλαγές μέσω Internet, Συνήγορος, σελ. 205 επ.

στηρίζεται όλο και περισσότερο στις νέες τεχνολογίες και στα καινοτόμα προϊόντα. Το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα των νέων τεχνολογιών. Υιοθετώντας λοιπόν το ηλεκτρονικό εμπόριο ως μέσο για την προώθηση και την τέλεση των εργασιών της, μια επιχείρηση αποκτά συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων επιχειρήσεων, γεγονός που στην εποχή μας που ο ανταγωνισμός είναι τεράστιος και πλέον παγκόσμιος, δίνει την δυνατότητα στην επιχείρηση να καθιερωθεί στην αγορά⁵⁸.

5.3.2. Μειονεκτήματα χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου

Τα μειονεκτήματα της χρήσης ηλεκτρονικού εμπορίου είναι σχεδόν όμοια με αυτά της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Έτσι μπορεί να παρουσιαστούν δυσκολίες κατά την χρησιμοποίηση του από τους καταναλωτές. Πολλοί καταναλωτές δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να διαπράξουν τις συναλλαγές τους ηλεκτρονικά.

Περαιτέρω, ένα ακόμα σημαντικό μειονέκτημα είναι η ασφάλεια των συναλλαγών. Αναφέρθηκαν στο τέταρτο κεφάλαιο οι κίνδυνοι της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Οι κίνδυνοι αυτοί υπάρχουν και στο ηλεκτρονικό εμπόριο με το πιο διαδεδομένο να είναι οι πλαστές ιστοσελίδες που ως στόχο έχουν να προσελκύσουν καταναλωτές με εικονικά προϊόντα και υπηρεσίες με σκοπό να τους δοθεί η εντύπωση ότι προχωρούν σε αγορά των παραπάνω με αποτέλεσμα να υποκλέβουν προσωπικά στοιχεία των καταναλωτών όπως τους αριθμούς των πιστωτικών τους καρτών. Επειδή ο κίνδυνος αυτός είναι πλέον γνωστός, πολλοί καταναλωτές διστάζουν να ολοκληρώσουν ηλεκτρονικά τις συναλλαγές τους για να αποφύγουν τυχόν υποκλοπή των στοιχείων τους.

Τέλος, υπάρχει δυσπιστία ως προς τα παρεχόμενα προϊόντα καθώς δεν υπάρχει φυσική επαφή με το προϊόν με αποτέλεσμα να μην μπορεί να γίνει έλεγχος εκ των προτέρων ως προς την ποιότητα αυτών.

Κεφάλαιο 6^ο

6.1. Ηλεκτρονικό Χρήμα- Ορισμός

Ως ηλεκτρονικό χρήμα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ορίζεται η ηλεκτρονική αποθήκευση νομισματικής αξίας σε συγκεκριμένο ηλεκτρονικό μέσο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την πραγματοποίηση πληρωμών σε τρίτους πλην του εκδότη,

⁵⁸ Site Τράπεζας Πειραιώς, excelixi.org, Τα πλεονεκτήματα του Ηλεκτρονικού Εμπορίου ως εναλλακτικό κανάλι διανομής

χωρίς να είναι απαραίτητο να εμπλέκονται τραπεζικοί λογαριασμοί στις συναλλαγές, αλλά να λειτουργεί ως προπληρωμένο μέσο⁵⁹. Το ηλεκτρονικό χρήμα μπορεί να οριστεί τόσο υπό ευρεία όσο και υπό στενή έννοια.

Ο όρος ηλεκτρονικό χρήμα υπό ευρεία έννοια αναφέρεται σε διάφορες μορφές ηλεκτρονικών πληρωμών όπως για παράδειγμα οικονομικές συναλλαγές μέσω ATM καθώς και συναλλαγές μέσω τηλεφωνικής, ηλεκτρονικής και διαδικτυακής τραπεζικής. Επιπλέον, στην ανωτέρω έννοια εμπίπτουν και μορφές πλαστικού χρήματος όπως για παράδειγμα πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες, η οποίες χρησιμοποιούνται στο σημείο πώλησης καθώς για την ολοκλήρωση της συναλλαγής βασική προϋπόθεση είναι η χρήση τόσο του κάρτας όσο και η χρήση του ηλεκτρονικού μέσου- συσκευής (POS).

Υπό στενή έννοια, το ηλεκτρονικό χρήμα περιλαμβάνει την προπληρωμένη αξία η οποία ενσωματώνεται σε ηλεκτρονικά μέσα όπως για παράδειγμα τις προπληρωμένες κάρτες πολλαπλών χρήσεων, το ηλεκτρονικό πορτοφόλι και το χρήμα δικτύων.

Οι προπληρωμένες κάρτες πολλαπλών χρήσεων πρόκειται για πλαστικές κάρτες οι οποίες εμπεριέχουν αγοραστική και χρηματική αξία, για την απόκτηση της οποίας έχει προηγηθεί πληρωμή του χρήστη στον εκδότη. Εφόσον η προπληρωμένη αυτή κάρτα είναι επαναφορτιζόμενη, τότε ονομάζεται ηλεκτρονικό πορτοφόλι.

Ως χρήμα δικτύων, ορίζονται οι μονάδες χρηματικής αξίας, οι οποίες έχουν προπληρωθεί, και αποθηκεύονται στην μνήμη ηλεκτρονικού υπολογιστή και διακινούνται κυρίως μέσω του Διαδικτύου.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τον Κανονισμό 2533/1998 περί συγκέντρωσης στατιστικών πληροφοριών, ως ηλεκτρονικό χρήμα ορίζεται η ηλεκτρονική αποθήκευση χρηματικής αξίας, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την διενέργεια πληρωμών, και η οποία λειτουργεί ως ανώνυμο προπληρωμένο μέσο⁶⁰.

6.2. Διαφορές Ηλεκτρονικού και Παραδοσιακού Χρήματος

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, γίνεται απολύτως αντιληπτό και κατανοητό ότι το ηλεκτρονικό χρήμα διαφέρει από τις παραδοσιακές μορφές χρήματος (μετρητά, επιταγές, συναλλαγματικές) κυρίως ως προς τις εξής προσδιοριστικές ιδιότητες:

⁵⁹ Βλ. European Central Bank, Report on Electronic Money, 1998.

⁶⁰ Βλ. Αναστασία Μαλλέρου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Χρήματος, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 2 επ.

Όσον αφορά την ασφάλεια και την προστασία, όταν μια συναλλαγή πραγματοποιείται με κυκλοφορία μετρητών ή άλλου είδους παραδοσιακού χρήματος τότε λαμβάνουν χώρα παραδοσιακές μέθοδοι προστασίας και ασφάλειας (πχ φύλαξη μετρητών, καταθέσεις σε τραπεζικά ιδρύματα κλπ) ενώ στις συναλλαγές ηλεκτρονικού χρήματος χρησιμοποιούνται η μέθοδοι που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 4 και ιδιαίτερα η μέθοδος της κρυπτογράφησης ώστε να εξασφαλιστεί η αυθεντικότητα των συναλλαγών και η προστασία των προσωπικών δεδομένων των συναλλασσόμενων μερών.

Κύρια διαφορά του ηλεκτρονικού με το φυσικό- παραδοσιακό χρήμα είναι ότι το πρώτο δεν ανταλλάσσεται φυσικά δηλαδή χέρι με χέρι, και γι αυτό το λόγο είναι πιο εύχρηστο καθώς μπορεί κάποιος ευκολότερα και αμεσώτερα να το χρησιμοποιήσει για την ολοκλήρωση διαδικτυακών συναλλαγών ή συναλλαγών από απόσταση.

Μια κύρια διαφορά μεταξύ του ηλεκτρονικού και παραδοσιακού χρήματος είναι ότι το δεύτερο κυρίως με την μορφή των μετρητών μπορεί να χρησιμοποιείται και να «ανακυκλώνεται» αυτούσιο, ενώ το ηλεκτρονικό χρήμα δεν μπορεί να ξαναχρησιμοποιηθεί αυτούσιο παρά μόνο να εξαργυρωθεί η αξία του⁶¹.

Καταληκτικά, αξίζει να σημειωθεί ότι κοινό σημείο του ηλεκτρονικού και του παραδοσιακού χρήματος είναι ότι ο κάτοχος του αποταμιεύει μέρος της αξίας του σε τραπεζικά ιδρύματα. Ωστόσο η διαφορά έγκειται στην κυκλοφορία των δύο ειδών καθώς το παραδοσιακό χρήμα μεταφέρεται με τα υφιστάμενα μέσα πληρωμών, όπως πχ επιταγές, αναλήψεις, καταθέσεις, εντολές μεταφοράς κλπ. ενώ το ηλεκτρονικό χρήμα μεταβιβάζεται μόνο με συγκεκριμένα μέσα όπως είναι πληρωμές της χρηματικής αξίας με κάρτα ή ηλεκτρονικά με την χρήση του διαδικτύου (online κατάθεση-πληρωμή).

6.3. Πλεονεκτήματα Ηλεκτρονικού Χρήματος⁶²

Βάσει τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι το ηλεκτρονικό χρήμα διευκολύνει τις συναλλαγές, παρέχει δε σημαντικά πλεονεκτήματα σε όλους τους συμμετέχοντες, ήτοι δηλαδή στους κατόχους-χρήστες, τους εμπόρους αλλά και τους εκδότες ηλεκτρονικού χρήματος.

Συγκεκριμένα, η σημαντικότερη ωφέλεια που παρέχει το ηλεκτρονικό χρήμα στους κατόχους-χρήστες συνδέεται με την άνεση και την διευκόλυνση που αυτό παρέχει στις

⁶¹ Βλ. Γ. Καλλιμόπουλο, Το δίκαιο του χρήματος, 1993, σελ. 71 επ., βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 233.

⁶² Βλ. Αναστασία Μαλλέρου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Χρήματος, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 16 επ.

συναλλαγές καθώς οι κάτοχοι μπορούν να προβαίνουν σε αγορά κάθε είδους και υπηρεσίες ανεξάρτητα από την αξία τους. Επιπλέον, μειώνεται ο κίνδυνος κλοπής καθώς για την ολοκλήρωση της συναλλαγής απαιτείται η χρήση προσωπικού κωδικού είτε με την μορφή κωδικού pin που αφορά χρεωστικές και πιστωτικές κάρτες είτε με την μορφή προσωπικού κωδικού για είσοδο στην εφαρμογή του e-banking. Τέλος μέσω του ηλεκτρονικού χρήματος ο κάτοχος μπορεί να ολοκληρώνει τις συναλλαγές του από απόσταση χωρίς να χρειάζεται φυσική παρουσία γεγονός που διευκολύνει την ανάπτυξη του εμπορίου και την πραγματοποίηση των συναλλαγών από μία περιοχή σε άλλη.

Από την πλευρά τους και οι έμποροι απολαμβάνουν ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα από την χρήση του ηλεκτρονικού χρήματος, όπως είναι ο περιορισμός του κινδύνου κλοπής αλλά και η μείωση του κόστους διαχείρισης και διακίνησης των μετρητών. Επιπλέον, με την χρήση του ηλεκτρονικού χρήματος σε συνδυασμό με την υιοθέτηση του ηλεκτρονικού εμπορίου, οι έμποροι έχουν την δυνατότητα να πωλούν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους σε διαφορετικές περιοχές από αυτή που έχουν την έδρα τους αμεσότερα και με μεγαλύτερη ευκολία, με αποτέλεσμα της οικονομική ανάπτυξη της επιχείρησής τους και την αύξηση των πελατών τους. Επίσης, με την αποδοχή και χρήση του ηλεκτρονικού χρήματος, οι έμποροι περιορίζουν δραστικά τον κίνδυνο αφερεγγυότητας των αντισυμβαλλομένων, καθώς αποφεύγεται ο κίνδυνος κυκλοφορίας και αποδοχής πλαστών μετρητών, διατηρούν δε αξίωση έναντι του εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος (αξίωση δηλαδή προς ρευστοποίηση μονάδων) και όχι αξίωση έναντι του κατόχου. Ο κίνδυνος αφερεγγυότητας των εκδοτών είναι πολύ χαμηλός, καθώς υπάρχουν αυστηροί κανόνες εποπτείας και επίβλεψης των ιδρυμάτων έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος.

Τέλος, οι εκδότες ηλεκτρονικού χρήματος έχουν την δυνατότητα εκμετάλλευσης των κεφαλαίων που αντιστοιχούν στις μονάδες ηλεκτρονικού χρήματος πριν κληθούν να τις εξαργυρώσουν-ρευστοποιήσουν στους εμπόρους.

6.4. Οι λειτουργίες του Ηλεκτρονικού Χρήματος

Προτού γίνουν κατανοητές οι λειτουργίες του ηλεκτρονικού χρήματος χρήσιμο είναι να αναφερθούν προηγουμένως οι σημαντικότερες λειτουργίες του χρήματος γενικά τόσο από την πλευρά της οικονομικής όσο και από την πλευρά της νομικής επιστήμης. Οι κύριες λοιπόν λειτουργίες του χρήματος, ως μέσου απόσβεσης- ολοκλήρωσης των συμβατικών σχέσεων που συνάπτονται, από την πλευρά της οικονομικής επιστήμης, είναι οι κάτωθι:

Αρχικά, το χρήμα λειτουργεί ως μονάδα μέτρησης της οικονομικής αξίας, είναι δηλαδή μια μονάδα, δυνάμει της οποίας μπορεί να αποτιμηθεί η αξία των προϊόντων και των υπηρεσιών. Η οικονομική αξία του χρήματος δε, προσδιορίζεται σε σχέση με τις τιμές που επικρατούν στην αγορά⁶³.

Επιπροσθέτως, εκτός από μονάδα μέτρησης της αξίας, το χρήμα αποτελεί και μέσο οικονομικής αξίας, ήτοι δηλαδή προσδιορίζει την ποσότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που δύναται να αποκτηθούν με την χρήση του, αποτελεί μάλιστα και μέσο αποταμίευσης και αποθήκευσης αξίας.

Τέλος, αποτελεί ανταλλακτικό μέσο, είναι δηλαδή το μέσο εκπλήρωσης των οικονομικών υποχρεώσεων και συμβάσεων το οποίο είναι κοινώς αποδεκτό από όλα τα μέρη.

Η νομική επιστήμη ακολουθεί πλήρως την οικονομική ως προς τις ανωτέρω λειτουργίες του χρήματος. Βάσει λοιπόν την νομική επιστήμη, το χρήμα ως μέτρο αξίας είναι το μέσο αποτίμησης των ενοχών. Είναι δηλαδή η χρηματική μονάδα βάσει της οποίας προσδιορίζεται η αξία του αντικειμένου μιας ενοχικής σχέσης είτε αυτό αποτελεί αγαθό είτε υπηρεσία. Όσον αφορά την λειτουργία του ως φορέα αξίας, το χρήμα αποτελεί το φορέα μεταφοράς μέρους της αξίας της περιουσίας του αγοραστή ή του οφειλέτη στην περιουσία του πωλητή ή του δανειστή. Καταληκτικά, το χρήμα ως κοινό ανταλλακτικό μέσο, είναι το μέσο βάσει του οποίου αποσβήνονται οι ενοχές, αποτελεί μάλιστα το υποχρεωτικά αποδεκτό μέσο προς πληρωμή, και σε περίπτωση που δεν γίνεται αποδεκτό από τον δανειστή επιφέρει την υπερημερία του καθώς και όλες της έννομες συνέπειες.

Δυνάμει των όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω, το ηλεκτρονικό χρήμα επιτελεί τις αναφερόμενες λειτουργίες ως εξής:

Όσον αφορά την λειτουργία του ως μέτρο αξίας, το ηλεκτρονικό χρήμα δεν αποτελεί το ίδιο μονάδα μέτρησης. Την λειτουργία αυτή καθαυτή την επιτελούν οι νομισματικές μονάδες στις οποίες εκφέρεται βάσει των οποίων είναι δυνατή η αποτίμηση του αντικειμένου των ενοχών. Το ηλεκτρονικό χρήμα, λόγω του ότι προπληρώνεται στον πωλητή, αποτελεί φορέα αξίας και αποταμίευσης καθώς αποθηκεύει νομισματικές μονάδες που μεταβιβάζονται από τον αγοραστή στον πωλητή τις οποίες μετέπειτα ο πωλητής μπορεί ύστερα από εντολή του στον εκδότη να εξαργυρώσει ή να αποταμιεύσει στον προσωπικό του λογαριασμό. Τέλος το ηλεκτρονικό χρήμα αποτελεί κοινό ανταλλακτικό μέσο και μέσο απόσβεσης ενοχών, καθώς στα πλαίσια των ενοχικών σχέσεων πρέπει να γίνεται υποχρεωτικά αποδεκτό από τα μέρη, η

⁶³ Βλ. Γ. Καλλιμόπουλο, Το δίκαιο του χρήματος, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1993, σελ. 26 επ.

δε καταβολή του από τον αγοραστή στον πωλητή επιφέρει την ολοκλήρωση της συμβατικής σχέσης και την απόσβεση της ενοχής⁶⁴.

6.5. Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της υπ' αριθμ. 2009/110/ΕΚ Οδηγίας σε συνδυασμό με το άρθρο 10 παρ. 3 του ν. 4021/2011, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος είναι τα νομικά εκείνα πρόσωπα τα οποία έχουν λάβει την άδεια, σύμφωνα με τον νόμο και τις αποφάσεις την Τράπεζας της Ελλάδος, να εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα. Είναι δηλαδή ανώνυμες εταιρίες που υπάγονται στην ευρύτερη κατηγορία των πιστωτικών ιδρυμάτων (μπορεί να είναι και πιστωτικά ιδρύματα) οι οποίες ως κύριο σκοπό τους έχουν την έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος.

Αρχικά, για την ίδρυση ενός ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος απαιτείται η υποβολή αίτησης προς την Τράπεζα της Ελλάδος (βλ. υπ' αριθμ 164/2019 απόφαση της ΤτΕ). Βάσει του άρθρου 14 παρ. 1 τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος ιδρύονται μόνο με την μορφή ανώνυμης εταιρίας της οποίας το αρχικό κεφάλαιο σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου δεν μπορεί να είναι μικρότερο από 350.000 ευρώ. Για την τεκμηρίωση του αρχικού κεφαλαίου του ιδρύματος η Τράπεζα της Ελλάδος στο άρθρο 6 του κεφαλαίου 3 της υπ' αριθμ. 164/2019 απόφασης ορίζει ότι «Για την τεκμηρίωση της ύπαρξης του αρχικού κεφαλαίου υποβάλλεται αποδεικτικό ολοσχερούς καταβολής του απαιτούμενου σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 14 του ν. 4021/11 ελάχιστου αρχικού κεφαλαίου το οποίο κατατίθεται σε πιστωτικό ίδρυμα που εδρεύει στην Ελλάδα ή λειτουργεί στην Ελλάδα με υποκατάστημα και δεν αποτελεί συνδεδεμένη με τον αιτούντα οντότητα κατά την έννοια του συνδεδεμένου μέρους (Related party) του Παραρτήματος Α' του ν. 4308/14. Το εν λόγω ποσό παραμένει κατατεθειμένο ή θα πρέπει να έχει κατατεθεί το αργότερο κατά την ημέρα της χορήγησης της άδειας ίδρυσης και λειτουργίας ΙΗΧ από την Τράπεζα της Ελλάδος. Σε κάθε περίπτωση, πριν από τη χορήγηση της άδειας ίδρυσης και λειτουργίας θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η κατά νόμο σύσταση του αιτούντος, εφόσον ο τελευταίος βρισκόταν ακόμα σε διαδικασία σύστασης κατά την υποβολή της αίτησης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας. Σε περίπτωση νομικού προσώπου που έχει ήδη συσταθεί υποβάλλεται επίσης πιστοποιητικό ορκωτού ελεγκτή λογιστή κατά την έννοια του ν. 4449/17 στο οποίο αναφέρεται ότι η καθαρή του θέση του νομικού προσώπου δεν υπολείπεται του ελάχιστου απαιτούμενου αρχικού κεφαλαίου βάσει επικαιροποιημένου ισολογισμού του.

⁶⁴64 Βλ. Αναστασία Μαλλέρου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Χρήματος, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 94-95.

Επιπρόσθετα, στις πληροφορίες που παρέχονται σχετικά με το αρχικό κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα απαραίτητα δικαιολογητικά, από ανεξάρτητη και αξιόπιστη πηγή, σε σχέση με κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που προτίθεται να συμμετάσχει στο αρχικό κεφάλαιο του αιτούντος, αναφορικά με την προέλευση των κεφαλαίων από τα οποία θα καλυφθεί ή έχει ήδη καλυφθεί το αρχικό κεφάλαιο.»

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του ως άνω νόμου ορίζονται οι κατηγορίες των εκδοτών ηλεκτρονικού χρήματος. Εκδότες ηλεκτρονικού χρήματος μπορεί να είναι τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, τα πιστωτικά ιδρύματα με έδρα την Ελλάδα, τα πιστωτικά ιδρύματα και τα υποκαταστήματα τους που έχουν έδρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης η έδρα των οποίων είναι εκτός της Ένωσης, τα γραφεία ταχυδρομικών επιταγών τα οποία εξουσιοδοτούνται, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, να εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες, όταν δεν ενεργούν υπό την ιδιότητά τους ως νομισματικών ή άλλων δημόσιων αρχών και τέλος τα κράτη μέλη ή οι περιφερειακές ή τοπικές αρχές τους όταν ενεργούν υπό την ιδιότητά τους ως δημόσιων αρχών.

Εν συνεχεία, στο άρθρο 21 το ν. 4021/2011 αναφέρεται αναλυτικά η διαδικασία έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος. Συγκεκριμένα, συνάπτεται σύμβαση μεταξύ του εκδότη και του κατόχου ηλεκτρονικού χρήματος ο οποίος ενημερώνεται για τους όρους εξαργύρωσης καθώς και για τις προβλεπόμενες επιβαρύνσεις που τυχόν θα υποστεί. Μάλιστα, απαγορεύεται η απόδοση τόκου ή οποιουδήποτε άλλου οφέλους που έχει σχέση με τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο ο κάτοχος ηλεκτρονικού χρήματος κατέχει ηλεκτρονικό χρήμα. Έπειτα εφόσον η συναφθεί η σύμβαση, οι εκδότες εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα αφότου λάβουν πριν χρηματικό ποσό ίσης αξίας. Ο κάτοχος δύναται να εξαργυρώσει όποτε επιθυμεί κατόπιν αίτησης του προς τον εκδότη την αξία του ηλεκτρονικού χρήματος. Η εξαργύρωση αυτή δεν υπόκειται σε τέλη και επιβαρύνσεις, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις όπως όταν ζητείται πριν από τον χρόνο λύσης της σύμβασης, όταν παρά την ύπαρξη συγκεκριμένης ημερομηνίας ο κάτοχος προχωρά σε λύση της σύμβασης πριν παρέλθει η ημερομηνία αυτή και τέλος όταν η εξαργύρωση ζητείται ένα έτος μετά την παρέλευση της λύσης. Ο κάτοχος επιπλέον μπορεί σε κάθε περίπτωση να ζητήσει την εξαργύρωση μέρους ή του συνόλου του ηλεκτρονικού χρήματος που κατέχει. Τέλος όταν ζητείται η εξαργύρωση του ποσού πριν την λύση της σύμβασης ή ένα έτος μετά από αυτή, ο εκδότης του ηλεκτρονικού χρήματος οφείλει να εξαργυρώσει το σύνολο της ονομαστικής αξίας του ηλεκτρονικού χρήματος και όχι μέρος αυτής.

Εκτός από την έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος, τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος μπορούν σύμφωνα με το άρθρο 16 του ν. 4021 /2011 να ασκήσουν και άλλες δραστηριότητες. Συγκεκριμένα έχουν την δυνατότητα να παρέχουν όλες τις υπηρεσίες πληρωμών, ήτοι δηλαδή να παρέχουν υπηρεσίες που να επιτρέπουν αναλήψεις μετρητών από του λογαριασμούς που τηρούν οι κάτοχοι, να εκτελούν πράξεις πληρωμής όπως για παράδειγμα είναι η μεταφορά κεφαλαίων από έναν λογαριασμό του πελάτη σε άλλον, η εκτέλεση πράξεων πληρωμής, η εκτέλεση μεταφορών πίστωσης συμπεριλαμβανομένων των πάγιων εντολών, η αποστολή εμβασμάτων και η εκτέλεση πράξεων πληρωμής όπου η συγκατάθεση του πληρωτή για να εκτελεσθεί μια πράξη πληρωμής δίδεται μέσω τηλεπικοινωνιακής, ψηφιακής ή πληροφορικής συσκευής και η πληρωμή γίνεται στον φορέα εκμετάλλευσης τηλεπικοινωνιακού, πληροφορικού συστήματος ή δικτύου, ο οποίος ενεργεί αποκλειστικά ως μεσάζων μεταξύ του χρήστη υπηρεσιών πληρωμών και του προμηθευτή αγαθών και υπηρεσιών. Βέβαια, για τις ανωτέρω δραστηριότητες απαγορεύεται στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος να αποδέχονται καταθέσεις χρημάτων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων, η δε παραλαβή χρηματικών ποσών από τους κατόχους οφείλει να ανταλλάσσεται άμεσα με ηλεκτρονικό χρήμα σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 16 του ν. 4021/2011 σε συνδυασμό με τις παραγράφους 2 και 4 του άρθρου 16 του ν. 3862/10. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα λειτουργίας συστημάτων πληρωμών, δηλαδή συστημάτων μεταφοράς χρηματικών ποσών τα οποία διέπονται από επίσημες τυποποιημένες διαδικασίες και κοινούς κανόνες για την επεξεργασία, το συμψηφισμό ή/και το διακανονισμό πράξεων πληρωμών. Επιπροσθέτως, δίνεται η δυνατότητα ενασχόλησης και με άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες εφόσον αυτές είναι συμβατές και δεν απαγορεύονται από την ελληνική και ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Τέλος, αξίζει να τονιστεί ότι για την ανάληψη των δραστηριοτήτων πλην της έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος, απαραίτητη είναι η προηγούμενη, κατά περίπτωση, έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία μπορεί να παρέχεται με την επιφύλαξη της παρ. 5 του άρθρου 11 του ν. 4537/2018, και με συγκεκριμένους όρους, λαμβανομένων υπόψη των παράλληλα αναλαμβανόμενων κινδύνων σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ 2 του κεφαλαίου 10 της υπ' αριθμ. 164/19 απόφασης της ΤτΕ.

Καθώς τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος διαχειρίζονται χρηματικά ποσά που τους εμπιστεύονται οι χρήστες, οφείλουν να τηρούν τις απαιτήσεις διασφάλισης όπως αυτές αναλυτικά ορίζονται στο άρθρο 17 του ν. 4021/11 σε συνδυασμό με το άρθρο 10 του ν. 4537/18. Για τον λόγο αυτό, τα ιδρύματα οφείλουν να περιγράψουν στην ΤτΕ τα μέτρα διασφάλισης που λαμβάνουν. Συγκεκριμένα τα μέτρα αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν

περιγραφή της επενδυτικής πολιτικής που διασφαλίζει ότι τα στοιχεία ενεργητικού που επιλέγονται είναι ασφαλή, ρευστά και χαμηλού κινδύνου, εφόσον συντρέχει περίπτωση, τον αριθμό των προσώπων που έχουν πρόσβαση στον λογαριασμό διασφάλισης και τα καθήκοντα των προσώπων αυτών. περιγραφή της διαδικασίας διαχείρισης και της διαδικασίας επαλήθευσης της συμφωνίας με τις οποίες διασφαλίζεται ότι τα χρηματικά ποσά των χρηστών ηλεκτρονικού χρήματος και, κατά περίπτωση, των χρηστών υπηρεσιών πληρωμών προστατεύονται προς το συμφέρον των εν λόγω χρηστών έναντι αξιώσεων άλλων πιστωτών του αιτούντος, ιδίως σε περίπτωση αφερεγγυότητας, αντίγραφο του σχεδίου σύμβασης με το πιστωτικό ίδρυμα, και υπεύθυνη δήλωση του αιτούντος σχετικά με τη συμμόρφωση προς το άρθρο 10 του ν. 4537/2018. Επιπλέον δύναται στα ιδρύματα να διασφαλίσουν τα χρηματικά ποσά μέσω ασφαλιστηρίου ή συγκρίσιμης εγγύησης από ασφαλιστική εταιρεία ή πιστωτικό ίδρυμα, τα οποία πρέπει να εδρεύουν στην Ελλάδα ή να λειτουργούν στην Ελλάδα με υποκατάστημα και να μην αποτελούν συνδεδεμένη με τον αιτούντα οντότητα κατά την έννοια του συνδεδεμένου μέρους (Related party) του Παραρτήματος Α' του ν. 4308/2014. Σε αυτή την περίπτωση το ίδρυμα παρέχει περιγραφή των μέτρων διασφάλισης η οποία περιλαμβάνει βεβαίωση ότι το ασφαλιστήριο ή η συγκρίσιμη εγγύηση από ασφαλιστική εταιρεία ή πιστωτικό ίδρυμα προέρχεται από οντότητα, που δεν ανήκει στον ίδιο όμιλο εταιρειών με τον αιτούντα, λεπτομέρειες για τη διαδικασία επαλήθευσης της συμφωνίας, ώστε να διασφαλίζεται ότι το ασφαλιστήριο ή η συγκρίσιμη εγγύηση επαρκεί για την κάλυψη των υποχρεώσεων διασφάλισης του αιτούντος ανά πάσα στιγμή, διάρκεια και ανανέωση ισχύος της ασφαλιστικής κάλυψης και αντίγραφο του ασφαλιστηρίου συμβολαίου ή της συγκρίσιμης εγγύησης ή σχέδιο αυτών.

Εκτός από τα μέτρα διασφάλισης χρηματικών ποσών, τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος πρέπει να περιγράφουν την διαδικασία για τον έλεγχο, τη διαχείριση και την παρακολούθηση των περιστατικών ασφαλείας και των παραπόνων των πελατών σχετικά με την ασφάλεια καθώς και την διαδικασία αρχειοθέτησης, παρακολούθησης, εντοπισμού και περιορισμού της πρόσβασης σε ευαίσθητα δεδομένα πληρωμών καθώς και τα στοιχεία που αυτές περιλαμβάνουν και τα οποία αναλυτικά αναφέρονται στην στις παραγράφους 9 και 10 του κεφαλαίου 3 της υπ' αριθμ. 194/2019 απόφασης της ΤτΕ.

Επιπλέον, τα ιδρύματα οφείλουν να παρέχουν λεπτομερή περιγραφή της πολιτικής προστασίας τους στο πλαίσιο της ή των υπηρεσιών ηλεκτρονικού χρήματος που παρέχει και, κατά περίπτωση, στο πλαίσιο της ή των υπηρεσιών πληρωμών, το οποίο περιλαμβάνει λεπτομερή αξιολόγηση των κινδύνων της ή των υπηρεσιών ηλεκτρονικού χρήματος και, κατά περίπτωση, της υπηρεσίας ή των υπηρεσιών πληρωμών που προτίθεται να παρέχει ο αιτών,

η οποία πρέπει να περιλαμβάνει τους κινδύνους απάτης, τον έλεγχο της ασφάλειας, καθώς και τα μέτρα μείωσης των κινδύνων που θα λαμβάνονται για την επαρκή προστασία των χρηστών ηλεκτρονικού χρήματος και, κατά περίπτωση, των χρηστών των υπηρεσιών πληρωμών έναντι των κινδύνων που εντοπίζονται, περιγραφή των συστημάτων πληροφορικής, το είδος των εξουσιοδοτημένων εξωτερικών συνδέσεων, όπως με συνεργάτες, παρόχους υπηρεσιών, οντότητες του ομίλου και υπαλλήλους που εργάζονται εξ αποστάσεως, συμπεριλαμβανομένης της αιτιολόγησης των συνδέσεων αυτών, τα μέτρα και τους μηχανισμούς λογικής ασφάλειας (logical security) που διέπουν την εσωτερική πρόσβαση σε συστήματα πληροφορικής, τα μέτρα και τους μηχανισμούς φυσικής ασφάλειας (physical security) των εγκαταστάσεων και του μηχανογραφικού κέντρου του αιτούντος, όπως έλεγχοι πρόσβασης και έλεγχοι περιβαλλοντικής ασφάλειας, την ασφάλεια των διαδικασιών για τις πληρωμές και τέλος λεπτομερή αξιολόγηση των κινδύνων των παρεχόμενων υπηρεσιών ηλεκτρονικού χρήματος και, κατά περίπτωση, των παρεχόμενων υπηρεσιών πληρωμών, συμπεριλαμβανομένης της απάτης, με συσχέτιση προς τα μέτρα ελέγχου και μείωσής τους, τα οποία αναλύονται στα σχετικά σημεία της αίτησης άδειας ίδρυσης και λειτουργίας, από όπου να καταδεικνύεται ότι οι εν λόγω κίνδυνοι αντιμετωπίζονται.

Τέλος, τα ιδρύματα οφείλουν να παρέχουν μέτρα για την προστασία των πελατών, για την καταπολέμηση νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας τα οποία λεπτομερώς αναφέρονται στις διατάξεις του ν. 4557/2018.

Στην περίπτωση που το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος το οποίο έχει την έδρα του στην Ελλάδα ή το ίδρυμα που έχει την έδρα του σε άλλη χώρα αλλά διατηρεί υποκαταστήματα στην χώρα παραβιάζει τις διατάξεις του ν. 4021/2011 αλλά και οποιαδήποτε άλλη γενική ή ειδική διάταξη νόμου καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις ασφαλείας που επιβάλει η ΤτΕ δυνάμει της υπ' αριθμ. 164/2019 απόφασής της, τότε κάθε ενδιαφερόμενο μέρος μπορεί να προσφύγει ενώπιον των Δικαστηρίων της Χώρας, μπορεί επίσης να υποβάλει καταγγελία ενώπιον της αρμόδιας αρχής η οποία είναι η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή του Υπουργείου Εργασίας. Επιπλέον, για τα ιδρύματα που δεν τηρούν υποκαταστήματα στην Ελλάδα αρμόδιες αρχές είναι οι αρχές του κράτους στο οποίο έχει την έδρα του το ίδρυμα. Στην περίπτωση που μετά την καταγγελία βεβαιωθεί ότι υπάρχει παράβαση τότε με απόφαση του Υπουργού Εργασίας επιβάλλεται διοικητικό πρόστιμο από 15.000, € έως 500.000,00 € ανάλογα με την βαρύτητα της παράβασης, την συχνότητα και διάρκεια αυτής, τις ειδικές συνθήκες τέλεσής της, τον βαθμό υπαιτιότητας και τον κύκλο εργασιών του παραβάτη σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 24 του ν. 4021/2011. Τέλος θα πρέπει

να τονιστεί ότι για όλες τις διαφορές που ανακύπτουν μεταξύ κατόχου και εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος, δίνεται η δυνατότητα εξωδικαστικής επίλυσης τους. Σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 του ν 4021/2011 σε συνδυασμό με το άρθρο 11 του ν. 2251/1994 αρμόδια όργανα για την εξωδικαστική επίλυση των διαφορών είναι Συνήγορος του Καταναλωτή, ο Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών και οι Επιτροπές Φιλικού Διακανονισμού.

Κεφάλαιο 7^ο

7.1. Ηλεκτρονική Πληρωμή – Γενικά

Το κρισιμότερο σημείο κάθε συναλλαγής είναι η πληρωμή αυτής και η διεκπεραίωση της συμβατικής σχέσης. Στα πλαίσια των ηλεκτρονικών συναλλαγών και της ηλεκτρονικής τραπεζικής κρίσιμο ρόλο έχουν τα μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής ή άλλως τα μέσα ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων καθώς και οι ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές.

Ως μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής νοούνται τα μέσα τα οποία κυκλοφορούν και μεταβιβάζονται με την βοήθεια της ηλεκτρονικής τεχνολογίας και με τα οποία καθίσταται δυνατή η πληρωμή από απόσταση, χωρίς να απαιτείται η φυσική παρουσία των μερών, τα οποία είναι ο δανειστής, ο οφειλέτης και το τραπεζικό ή πιστωτικό ίδρυμα καθώς και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος. Κύρια μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής είναι η διατραπεζική μεταφορά κεφαλαίων, η πληρωμή με κάρτα και η πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα⁶⁵.

Ως ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές νοούνται οι πληρωμές για τις οποίες χρησιμοποιούνται ηλεκτρονικές τεχνολογίες και ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών και οι οποίες πραγματοποιούνται με τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμών⁶⁶.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι μορφές των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών, οι διακρίσεις και τα είδη των ηλεκτρονικών μέσων μεταφοράς κεφαλαίων, οι κίνδυνοι πληρωμής με κάρτα, η τυχόν ευθύνη των μεσαζόντων και τέλος η τύχη της ηλεκτρονικής πληρωμής στην περίπτωση ανώμαλης εξέλιξής της.

7.2. Μορφές Ηλεκτρονικών Διατραπεζικών Πληρωμών⁶⁷

⁶⁵ Βλ. Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2013, σελ. 94, βλ. επίσης Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β' έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008, σελ. 200

⁶⁶ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 247

⁶⁷ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 249 επ.

Οι ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους μπορούν να διαχωριστούν σε διαφορετικά είδη- μορφές. Οι σημαντικότερες από αυτές τις μορφές είναι οι εξής:

A) πιστωτικές και χρεωστικές.

Εφόσον μια ηλεκτρονικής διατραπεζική πληρωμή γίνεται με πρωτοβουλία του οφειλέτη και σκοπό έχει την πίστωση χρημάτων σε λογαριασμό του δανειστή, τότε η ηλεκτρονική αυτή πληρωμή λέγεται πιστωτική. Οι πιστωτικές διατραπεζικές πληρωμές αποτελούν την πλέον διαδεδομένη μορφή ηλεκτρονικών πληρωμών. Σε αντίθεση αν η πληρωμή γίνεται με πρωτοβουλία του δανειστή προς είσπραξη απαιτήσεων τότε αυτή η πληρωμή είναι χρεωστική.

B) μεμονωμένες και διαρκείς.

Οι ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές μπορούν να διακριθούν σε μεμονωμένες ή διαρκείς. Μεμονωμένη είναι όταν αφορά σε μία χρηματική ενοχή η οποία πραγματοποιείται μία φορά. Διαρκής, χαρακτηρίζεται όταν υπάρχουν πληρωμένες οι οποίες επαναλαμβάνονται (π.χ. πληρωμή λογαριασμών μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής, πληρωμή δόσεως δανείου κλπ.)

Γ) εμπορικές ή καταναλωτικές.

Ανάλογα με την εμπορική ή όχι ιδιότητα των εμπλεκόμενων προσώπων, οι ηλεκτρονικές πληρωμές μπορούν να διαχωριστούν σε εμπορικές ή καταναλωτικές. Για παράδειγμα όταν με πληρωμή γίνεται μεταξύ επιχειρήσεων, τραπεζών, ή ατόμων που έχουν εμπορική ιδιότητα με σκοπό την εξόφληση χρεών που απορρέουν από τις συμβατικές τους σχέσεις, τότε η πληρωμή χαρακτηρίζεται ως εμπορική. Στην αντίθετη περίπτωση εφόσον το ένα μέρος δεν έχει εμπορική ιδιότητα, τότε η πληρωμή αυτή χαρακτηρίζεται ως καταναλωτική.

Δ) διάκριση με κριτήριο τον τρόπο διεκπεραίωσης της εντολής.

Όλες οι ηλεκτρονικές πληρωμές ανεξαρτήτως των μορφών που αναφέρθηκαν ανωτέρω, μπορούν να διαχωριστούν ανάλογα με τον τρόπο που διεκπεραιώνεται η εντολή πληρωμής. Έτσι, αν τόσο ο οφειλέτης και ο δανειστής διατηρούν λογαριασμό στο ίδιο υποκατάστημα της ίδιας τράπεζας, τότε την εντολή πληρωμής την δίνει μόνο το υποκατάστημα που τηρούνται οι σχετικοί λογαριασμοί. Η συναλλαγή στην περίπτωση αυτή χαρακτηρίζεται ως Intra-Branch. Στην περίπτωση όμως που οφειλέτης και δανειστής τηρούν λογαριασμούς στην

ίδια τράπεζα αλλά σε διαφορετικά υποκαταστήματα τότε την εντολή για εκτέλεση της πληρωμής την δίνει το κεντρικό κατάστημα της τράπεζα. Η μορφή αυτή της ηλεκτρονικής πληρωμής χαρακτηρίζεται ως Inter-Branch.

Βέβαια, υπάρχει και η περίπτωση που οφειλέτης και δανειστής τηρούν λογαριασμούς σε διαφορετικές τράπεζες. Για την ολοκλήρωση αυτής της πληρωμής απαιτείται η συνεργασία μεταξύ των τραπεζών και χαρακτηρίζεται ως Inter-Bank. Σε αυτή την μορφή συναντάμε και το στοιχείο της επικοινωνίας των τραπεζών. Έτσι ανάλογα τα δίκτυα επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται προκειμένου να ολοκληρωθεί η εντολής πληρωμής, συναντάμε την διάκριση μεταξύ ανοιχτού και κλειστού δικτύου. Στο ανοιχτό δίκτυο συμμετέχουν όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα οποία βέβαια οφείλουν να διαθέτουν τα απαραίτητα ηλεκτρονικά μέσα και να αποδέχονται τους συμβατικούς κανόνες για την επικοινωνία μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων. Αντιθέτως στα κλειστά συστήματα τα μέλη είναι περιορισμένα και επιλέγονται με διάφορα κριτήρια και δεν μπορούν να συμμετάσχουν όλα τα τραπεζικά ιδρύματα. Παράδειγμα κριτηρίου για συμμετοχή σε κλειστό σύστημα είναι ο τόπος εγκατάστασης και η πιστοληπτική ικανότητα των ιδρυμάτων. Στην τελευταία αυτή περίπτωση του κλειστού συστήματος η πληρωμή διατραπεζική συναλλαγή από τραπεζικό ίδρυμα που δεν είναι μέλος του συστήματος μπορεί να ολοκληρωθεί με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι να διενεργήσει την συναλλαγή μία τρίτη τράπεζα που θα έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή και η οποία είναι μέλος του κλειστού συστήματος. Ο δεύτερος και συχνότερος τρόπος είναι ο τραπεζικός συμψηφισμός κατά τον οποίο δεν υπάρχει διαμεσολαβητής αλλά τράπεζα- μέλος που λειτουργεί απευθείας για λογαριασμό της τράπεζας μη μέλος και την αντιπροσωπεύει στις διάφορες συναλλαγές της.

7.3. Διακρίσεις Μέσων Ηλεκτρονικής Μεταφοράς Κεφαλαίων⁶⁸

Εκτός από τις διακρίσεις στις ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές, διακρίσεις υφίστανται και ανάμεσα στα μέσα ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι οι κάτωθι:

A) Διμερή και τριμερή μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής.

Ανάλογα με τον αριθμό των συμβαλλομένων, ήτοι δηλαδή τον πληρωτή (οφειλέτης), τον πάροχο υπηρεσιών (τραπεζικό ίδρυμα ή ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος) και τον δικαιούχο

⁶⁸ Βλ. Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2013, σελ. 95 επ.

(δανειστής), τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής διακρίνονται σε διμερή και τριμερή. Διμερή είναι τα μέσα που συνδέουν απευθείας τον πληρωτή με τον δικαιούχο που στην περίπτωση είναι ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμής. Τριμερή απεναντίας είναι τα μέσα τα οποία συνδέουν και τα τρία μέρη και συνήθως είναι οι πιστωτικές κάρτες. Η πρακτική σημασία της διάκρισης αυτής είναι ότι ως χρήμα λογίζονται μόνο τα τρίμερη μέσα και μόνο σε αυτές τις περιπτώσεις εφαρμόζονται οι κανόνες της οδηγίας 64/2007 που αφορά τις υπηρεσίες πληρωμής.

Β) Πρότερης, ταυτόχρονης και ύστερης πληρωμής

Ανάλογα με τον χρόνο εξόφλησης της απαίτησης, τα ηλεκτρονικά μέσα διακρίνονται σε μέσα πρότερης, ταυτόχρονης ή ύστερης πληρωμής. Έτσι, ως μέσο πρότερης πληρωμής μπορεί να θεωρηθεί το προπληρωμένο ηλεκτρονικό χρήμα, καθώς η απαίτηση προπληρώνεται με μονάδες χρήματος που έχει ήδη καταθέσει ο κάτοχος στον πάροχο ηλεκτρονικού χρήματος, ταυτόχρονης πληρωμής είναι οι χρεωστικές κάρτες οι οποίες εκπληρώνουν την απαίτηση άμεσα με την χρήση τους ενώ ύστερης πληρωμής είναι πιστωτικές κάρτες οι οποίες εξοφλούνται με την λήξης τους από τον κομιστή τους. Σε κάθε περίπτωση για να υφίσταται πρότερη πληρωμή θα πρέπει ο πληρωτής (οφειλέτης) να έχει προπληρώσει την αξία στον πάροχο και ο τελευταίος με την σειρά του να αποδώσει αυτή την αξία τον δικαιούχο ώστε να ολοκληρωθεί η συμβατική σχέση. Αντιθέτως στα μέσα ύστερης πληρωμής ο οφειλέτης ολοκληρώνει την συμβατική σχέση με τον δικαιούχο η απαίτηση όμως ολοκληρώνεται όταν αποδώσει την αξία στον πάροχο.

Γ) Άυλα και ενσωματωμένα μέσα πληρωμής

Ανάλογα με την ύπαρξη ή μη υλικού φορέα (κάρτα) τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής διακρίνονται σε μέσα ενσωματωμένα σε δελτία ή σε άυλα. Η σημασία της παραπάνω διάκρισης έγκειται στο γεγονός ότι μόνο η παράνομη χρήση των ενσωματωμένων μέσων συνεπάγεται στον περιορισμό της ευθύνης του νόμιμου κομιστή (βλ άρθρο 58 ν. 3862/2010).

7.4. Μέσα Ηλεκτρονικής Μεταφοράς Κεφαλαίων

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ως ηλεκτρονικές πληρωμές νοούνται οι πληρωμές οι οποίες διενεργούνται με την βοήθεια ηλεκτρονικών συστημάτων τα οποία καθιστούν δυνατή την επικοινωνία από απόσταση και χωρίς φυσική παρουσία των συναλλασσομένων. Τα μέσα με τα οποία καθίσταται δυνατή η ηλεκτρονική πληρωμή καλούνται ως μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής ή άλλως ως μέσα ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων. Τα κύρια μέσα με τα οποία διενεργείται μια ηλεκτρονική συναλλαγή και είναι η πληρωμή με διατραπεζική μεταφορά

κεφαλαίων ή με αντικαταβολή, η πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα και τέλος η πληρωμή με κάρτα.

Η πληρωμή με διατραπεζική μεταφορά κεφαλαίων ή με αντικαταβολή

Ίσως ο πιο ασφαλής τρόπος για την πληρωμή μιας ηλεκτρονικής συναλλαγής είναι αυτός της πληρωμής με διατραπεζική μεταφορά κεφαλαίων ή με αντικαταβολή καθώς ο αγοραστής αποφεύγει τον κίνδυνο απώλειας των στοιχείων της κάρτας του ή της παράνομης και καταχρηστικής χρησιμοποίησής της από τρίτους. Ως διατραπεζική μεταφορά κεφαλαίων λογίζεται η μεταφορά ποσού με έμβασμα μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής απευθείας από τον λογαριασμό του αγοραστή ή οφειλέτη στον λογαριασμό του πωλητή ή δανειστή. Από την άλλη η πληρωμή με αντικαταβολή πραγματοποιείται με την αποστολή και παραλαβή του αγαθού από τον αγοραστή ο οποίος έπειτα μπορεί να πληρώσει είτε μέσω κάρτας είτε με μετρητά. Το αρνητικό στοιχείο στην περίπτωση της πληρωμής με αντικαταβολή είναι ότι αυτή δεν χαρακτηρίζεται από ευελιξία καθώς απαιτείται προσωπική παραλαβή του αγαθού από τον πωλητή ή από κάποια εταιρία μεταφοράς (courier)⁶⁹.

Η πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε αναφορά στο ηλεκτρονικό χρήμα και στα ειδικά χαρακτηριστικά του. Το ηλεκτρονικό χρήμα αποτελεί το δεύτερο κύριο μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής το οποίο παρουσιάζει κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία στα οποία αξίζει να αναφερθούμε. Οι ειδικότερες μορφές ηλεκτρονικού χρήματος τις οποίες συναντάμε στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι η προπληρωμένη κάρτα, το χρήμα διαδικτύου και οι λογαριασμοί ηλεκτρονικού χρήματος.

Κατά την πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα ο κάτοχος προπληρώνει την αξία του στο ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος με το τελευταίο να παρέχει στον κάτοχο την αξία αυτή σε μονάδες ηλεκτρονικού χρήματος. Εν συνεχεία και όταν ολοκληρωθεί η πληρωμή στον δανειστή-δικαιούχο, αυτός μπορεί να εμφανίσει τις μονάδες ηλεκτρονικού χρήματος στον εκδότη και να ζητήσει την ρευστοποίησή τους.

Σε αντίθεση με τα λοιπά μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής, στην πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα δεν παρεμβάλλεται ο εκδότης για την ολοκλήρωση της πληρωμής. Αυτό συμβαίνει γιατί κατά την διενέργεια και ολοκλήρωση της συναλλαγής δεν απαιτείται η έγκριση από τον εκδότη και επιπλέον η συναλλαγή δεν διέρχεται μέσω τραπεζικού λογαριασμού καθώς όπως

⁶⁹ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β' έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008, σελ. 201

αναφέραμε υπάρχει η ιδιαιτερότητα της προπληρωμής της αξίας και στην συνέχεια η ενσωμάτωση- ρευστοποίηση της αξίας από τον δικαιούχο. Ο εκδότης δηλαδή παρεμβάλλεται μεταγενέστερα και όχι κατά το στάδιο της συναλλαγής προκειμένου να ρευστοποιήσει τις μονάδες που θα του εμφανίσει ο δικαιούχος. Λόγω της ιδιαιτερότητας αυτής του ηλεκτρονικού χρήματος, ο κίνδυνος αφερεγγυότητας του εκδότη, δηλαδή ο κίνδυνος αδυναμίας ή άρνησης ρευστοποίησης της αξίας, μεταφέρεται από τον κάτοχο στον δικαιούχο.

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να γίνει αναφορά στην υποχρέωση του εμπόρου- δανειστή να αποδεχθεί το ηλεκτρονικό χρήμα ως μέσω πληρωμής. Καθώς η ηλεκτρονική συναλλαγή είναι μια επαχθής σύμβαση ανάμεσα στον πελάτη και τον έμπορο, ο τελευταίος εφόσον έχει δηλώσει ρητά ότι για τις υπηρεσίες ή τα προϊόντα που παρέχει ότι χρησιμοποιεί σύστημα ηλεκτρονικού χρήματος, οφείλει να το αποδεχθεί ως μέσο πληρωμής.

Επιπλέον πέρα της συμβατικής αυτής υποχρέωσης, η αξίωση του κατόχου βρίσκει έρεισμα στην καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Ο έμπορος δηλαδή δεν έχει λόγο να αρνηθεί την καταβολή ηλεκτρονικού χρήματος καθώς σε αντίθετα με άλλα μέσα πληρωμής του μεταβιβάζεται χρηματική αξία η οποία έχει ήδη προπληρωθεί από τον κάτοχο, και επιπλέον ο κίνδυνος αφερεγγυότητας του εκδότη είναι πολύ περιορισμένος καθώς βάσει του ν. 4021/2011 αλλά και της υπ' αριθμ. 194/2019 απόφασης της ΤτΕ υπάρχουν πολύ αυστηρές προϋποθέσεις για την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στην περίπτωση που ο έμπορος δεν αποδεχθεί την πληρωμή με ηλεκτρονικό χρήμα τότε βάσει του άρθρου 349 παρ. 2 του ΑΚ περιέρχεται σε υπερημερία δανειστή με όλες τις έννομες συνέπειες. Επομένως ο κάτοχος θα έχει το δικαίωμα να αναλάβει το πωλούμενο προϊόν ή υπηρεσία και εφόσον το έχει παραλάβει μπορεί να αρνηθεί την πληρωμή του με άλλο τρόπο ή μέσω πληρωμής. Επιπλέον, κατά την διάρκεια της υπερημερίας, ο κάτοχος θα ευθύνεται μόνο για δόλο και για βαριά αμέλεια (355 ΑΚ) και δεν θα οφείλει τους νόμιμους τόκους (356 και 357 ΑΚ). Γίνεται λοιπόν σαφές ότι ο έμπορος οφείλει να αποδέχεται υποχρεωτικά το ηλεκτρονικό χρήμα ως ηλεκτρονικό μέσο πληρωμής για να μην καταστεί υπερήμερος⁷⁰.

⁷⁰ Για το ηλεκτρονικό χρήμα βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β' έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008, σελ. 204 επ και Αναστασία Μαλλέρου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Χρήματος, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 163 επ.

Η πληρωμή με κάρτα⁷¹

Το τρίτο μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής είναι η πληρωμή με κάρτα. Η πληρωμή με πιστωτική κάρτα είναι ο συνηθέστερος τρόπος πληρωμής για τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω διαδικτύου. Στην ελληνική έννομη τάξη, σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση Ζ1-178/2001 η οποία αφορά τις συναλλαγές που γίνονται με κάρτες, ως κάρτα ορίζεται «το πλαστικό δελτίο που επιτρέπει στον κάτοχό του να πραγματοποιεί πληρωμή σε κάποιο σημείο πώλησης, ανάληψη ή κατάθεση χαρτονομισμάτων και συναφείς πράξεις σε μηχανές ανάληψης χρημάτων ή αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές». Στον ορισμό αυτόν εμπίπτουν όλες οι μορφές καρτών ήτοι δηλαδή πιστωτικές, χρεωστικές, κάρτες αυτόματων συναλλαγών, με εξαίρεση όμως τις κάρτες εγγύησης επιταγών. Σύμφωνα με την ως άνω Υπουργική Απόφαση εκδότης της κάρτας είναι «κάθε πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του, παρέχει σε ένα άλλο κάρτα βάσει σύμβασης που συνάπτει με αυτό». Στην ουσία δηλαδή εκδότης κάρτας είναι συνήθως τα τραπεζικά ιδρύματα και ιδρύματα πληρωμών ή θυγατρικές εταιρίες αυτών.

Στις συναλλαγές που πραγματοποιούνται από απόσταση ο κάτοχος της κάρτας, διαβιβάζει τα στοιχεία της μέσω εφαρμογής του Διαδικτύου ή μέσω φόρμας που έχει ο αντισυμβαλλόμενος του και εν συνεχεία των εξουσιοδοτεί να χρεώσει την κάρτα του με το ποσό που αντιστοιχεί στην πώληση ή στην παροχή υπηρεσιών. Έπειτα ο δανειστής-δικαιούχος δίνει εντολή πληρωμής προς τον εκδότη της κάρτας στο όνομα και για λογαριασμό του.

Από νομικής άποψης υπάρχει σχέση μεταξύ εκδότη, κατόχου της κάρτας και πωλητή. Συγκεκριμένα, ο εκδότης της κάρτας συνάπτει με τον κάτοχο μια σύμβαση έργου, έκδοσης κάρτας, η οποία χαρακτηρίζεται ως σχέση εντολής κατά την οποία εντολέας είναι ο κάτοχος και εντολοδόχος είναι ο εκδότης της κάρτας. Δυνάμει αυτής της σχέσης, ο κάτοχος παρέχει εντολή στον εκδότη να εξοφλήσει την χρηματική οφειλή που δημιουργείται κατά την συναλλαγή που πραγματοποιεί με τον έμπορο ή με τον πάροχο υπηρεσιών. Επιπλέον προβλέπεται η υποχρέωση του εκδότη να εξοφλήσει τις οφειλές, αλλά και οι υποχρέωση του κατόχου να τηρεί της υποχρεώσεις έναντι του εκδότη οι οποίες προβλέπονται στην σύμβαση έκδοσης της κάρτας.

⁷¹ Βλ. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β' έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008, σελ. 201 επ, Βλ. επίσης Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2010, σελ. 92 επ. και Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2013, σελ. 101

Πέρα από τον κάτοχο, ο εκδότης συνάπτει σύμβαση και με ορισμένες επιχειρήσεις – εμπόρους ή παρόχους υπηρεσιών. Η σύμβαση αυτή έχει την μορφή συμβάσεως-πλασιού με τον εκδότη να λαμβάνει τον κίνδυνο μη πραγματοποίησης της πληρωμής και έχει υποχρέωση να αποζημιώσει την συμβεβλημένη επιχείρηση από την άλλη πλευρά η επιχείρηση δεσμεύεται να δέχεται πληρωμή μέσω πιστωτικής κάρτας των πελατών του εκδότη και να μην απαιτούν εξόφληση του τιμήματος τοις μετρητοίς.

7.5. Κίνδυνοι Πληρωμής με Κάρτα

Λόγω της ευκολίας που παρέχει αλλά και λόγω των συχνότητας με την οποία χρησιμοποιείται, η κάρτα έχει επικρατήσει πλέον στις συναλλαγές είτε αυτές είναι με φυσική παρουσία των μερών είτε πρόκειται για συναλλαγές από απόσταση είτε πρόκειται για ηλεκτρονικές συναλλαγές. Πολλές φορές όμως η χρήση καρτών για την πληρωμή των ηλεκτρονικών συναλλαγών προκαλεί κινδύνους για τον κάτοχό της. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί χρησιμοποιεί τα στοιχεία της κάρτας του και προβαίνει σε χρέωση του λογαριασμού της κάρτας προτού ο αντισυμβαλλόμενός του εκπληρώσει την παροχή. Οι σημαντικότεροι και συχνότεροι κίνδυνοι που μπορεί να συναντήσουμε κατά την χρήση κάρτας στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι η έλλειψη ασφάλειας κατά την πληρωμή και πιο συγκεκριμένα ο κίνδυνος δόλιας χρησιμοποίησης της κάρτας και ο κίνδυνος καταχρηστικής χρησιμοποίησής της από τον αντισυμβαλλόμενο, καθώς και ο κίνδυνος μη προσήκουσας εκπλήρωσης της παροχής από τον αντισυμβαλλόμενο ενώ ο τελευταίος έχει εισπράξει το τίμημα από την χρέωση της κάρτας.

A) Ο κίνδυνος δόλιας χρησιμοποίησης της κάρτας από τρίτον⁷²

Κατά την πληρωμή μιας ηλεκτρονικής συναλλαγής με κάρτα ο κάτοχος διαβιβάζει συνήθως τον αριθμό το όνομα κατόχου και την ημερομηνία λήξης της κάρτας και εξουσιοδοτεί τον αντισυμβαλλόμενο του να προβεί σε εντολή πληρωμής προς τον εκδότη. Γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχει κίνδυνος υποκλοπής των στοιχείων της κάρτας κατά την διαβίβασή τους μέσω διαδικτύου από τρίτον ο οποίος με διάφορους τρόπους και κυρίως με αυτούς που αναφέρθηκαν στο κεφάλαιο 4 της παρούσας να πληροφορηθεί για τα στοιχεία της κάρτας και να πραγματοποιήσει αγορές χρεώνοντας τον νόμιμο κάτοχο της κάρτας. Συχνή επίσης

⁷² Βλ Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β' έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008, σελ. 201 επ, Βλ. επίσης Ελίζα Δ. Αλεξανδρίδου, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, β' έκδοση, 2010, σελ. 97 επ. και Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2013, σελ. 102επ

είναι και η περίπτωση κλοπής του σώματος της κάρτας και εν συνεχεία πραγματοποίηση αγορών από τον μη νομιμοποιούμενο τρίτο.

Η περίπτωση αυτή έχει απασχολήσει την εγχώρια και ευρωπαϊκή έννομη τάξη σε ότι έχει να κάνει σχετικά με την ευθύνη και την προστασία του νόμιμου κατόχου της κάρτας. Προκειμένου να αποφευχθούν προβλήματα τα οποία έχουν να κάνουν με την ευθύνη του κατόχου και του εκδότη της κάρτας, η λύση δόθηκε δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 1 της υπ αριθμ 178/13-2-2001 Υπουργικής Απόφασης αλλά και δυνάμει των άρθρων 54-78 της 2007/64 Οδηγίας η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη δυνάμει του άρθρου 58 του ν. 3862/2010. Βάσει των ανωτέρω νομοθετημάτων ο κάτοχος της κάρτας ευθύνεται μέχρι της γνωστοποίησης της στον εκδότη για ζημιές που έχει υποστεί από την απώλεια ή την κλοπή της κάρτας μέχρι του ορίου των 150 ευρώ εφόσον έχει επιδείξει την προσήκουσα επιμέλεια. Έχει δηλαδή υποχρέωση άμεσης ενημέρωσης της τράπεζας βάσει του άρθρου 56 παρ 1β της υπ αριθμ 07/64 οδηγίας και του άρθρου 54 ν 3862/2010. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση ήτοι δηλαδή σε περίπτωση βαριάς αμέλειας ή δόλου δεν ισχύει η προστασία και ο περιορισμός της ευθύνης.

Β) ο κίνδυνος καταχρηστικής χρησιμοποίησής της κάρτας από τον αντισυμβαλλόμενο

Εκτός από την δόλια χρησιμοποίηση της κάρτας από κακόπιστο τρίτο, υπάρχει και η περίπτωση, σπάνια βέβαια, η αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση να προχωρήσει σε καταχρηστική χρησιμοποίηση της κάρτας του κατόχου. Υπάρχει δηλαδή η περίπτωση η εταιρία να χρησιμοποιήσει τα δεδομένα της κάρτας είτε σε μία νέα συναλλαγή είτε να παρουσιάσει στον εκδότη παραστατικό με μεγαλύτερο χρηματικό ποσό από το συμφωνηθέν είτε να επιτύχει πληρωμή από εικονική πώληση, δηλαδή πώληση για προϊόντα που ποτέ δεν έχουν αποσταλεί ή προϊόντα για τα οποία δεν έγινε ποτέ παραγγελία. Στην περίπτωση αυτή ο κάτοχος της κάρτας προστατεύεται εφόσον επιδείξει την ανωτέρω επιμέλεια και δεν φέρει καμία ευθύνη και την ευθύνη την έχει η επιχείρηση σύμφωνα με το άρθρο 211 το ΑΚ που αφορά την αντιπροσώπευση και την πληρεξουσιότητα καθώς θα έχει ενεργήσει πέρα από τα όρια της πληρεξουσιότητας που της παρείχε ο κάτοχος.

Γ) Ο κίνδυνος μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής

Τέλος πολλές φορές υφίσταται ο κίνδυνος μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής από την αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση. Ο κίνδυνος αυτός είναι ακόμη πιο πολύπλοκος στην περίπτωση που ο αγοραστής έχει προχωρήσει σε πληρωμή μέσω πιστωτικής κάρτας δηλαδή έχει προχωρήσει σε πληρωμή πριν λάβει χώρα η εκπλήρωση της

παροχής από τον προμηθευτή. Έτσι δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στις περιπτώσεις που η αντισυμβαλλόμενη επιχείρηση ενώ έχει ήδη πληρωθεί εντούτοις δεν αποστέλλει ποτέ το προϊόν ή το προϊόν που αποστέλλει είναι διαφορετικό από το συμφωνηθέν ή είναι ελαττωματικό ή υπάρχει και η περίπτωση κατά την οποία ο κάτοχος έχει προβεί σε πληρωμή όμως ενδιάμεσα έχει μετανιώσει για τον προϊόν και επιθυμεί να υπαναχωρήσει. Ο κίνδυνος σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι ενώ έχει γίνει η πληρωμή εντούτοις λόγω των ανωτέρω περιπτώσεων ο κάτοχος επιθυμεί να του επιστραφούν τα χρήματα. Πρόκειται δηλαδή για την περίπτωση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και αφορά την σχέση μεταξύ κατόχου της κάρτας και του προμηθευτή. Ο κίνδυνος αυτός είναι σοβαρός και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί είναι σύνθετη για τον κάτοχο καθώς τόσο από τις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα όσο και από τις διατάξεις του νόμου για την Προστασία του Καταναλωτή είναι αυτός που φέρει το βάρος απόδειξης ότι η παροχή είναι πλημμελής ή ότι αυτή δεν έλαβε χώρα ποτέ⁷³.

Κεφάλαιο 8^ο

8.1. Διατραπεζικά Συστήματα Πληρωμών- Εισαγωγή

Ως συστήματα πληρωμών νοούνται τα μέσα οι διαδικασίες και οι κανόνες που ακολουθούνται για την μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ των συμμετεχόντων σε ένα σύστημα. Στην ουσία πρόκειται για συμφωνία μεταξύ συμμετεχόντων και χειριστή ενός συστήματος ώστε να καθίσταται δυνατή η μεταφορά κεφαλαίων με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων και τεχνικών υποδομών. Τα συστήματα πληρωμών ανάλογα με τον τρόπο διενέργειας της πληρωμής διακρίνονται σε συστήματα συμψηφισμού και σε συστήματα διακανονισμού εντολών πληρωμής σε συνεχή χρόνο. Επιπλέον, μπορούν να διακριθούν σε συστήματα μεγάλης ή μικρής αξίας, σε εγχώρια ή διασυνοριακά σε συστήματα διμερούς ή πολυμερούς συμψηφισμού και σε συστήματα αποδοχής ενός ή πολλών νομισμάτων⁷⁴.

8.2. Τα Συστήματα Συμψηφισμού και Διακανονισμού Εντολών Πληρωμής

Αναφέρθηκε παραπάνω ότι τα διατραπεζικά συστήματα πληρωμών διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τα συστήματα συμψηφισμού και τα συστήματα διακανονισμού εντολών πληρωμής σε πραγματικό χρόνο. Συγκεκριμένα, στα συστήματα συμψηφισμού, ό,τι απαιτήσεις και διακανονισμοί υπάρχουν μεταξύ των μελών, συμψηφίζονται με την βοήθεια ηλεκτρονικών προγραμμάτων σε συγκεκριμένη στιγμή της ημέρας. Όταν δηλαδή το σύστημα

⁷³ Για την προστασία του κατόχου θα γίνει αναφορά σε επόμενα κεφάλαια.

⁷⁴ Βλ. Ι Φαρσαρώτας, Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ 246.

λαμβάνει μια εντολή πληρωμής αυτόματα την συμψηφίζει και ενημερώνει το μέλος-αποδέκτη της πληρωμής. Καθώς την ευθύνη για την ασφαλή ολοκλήρωση της πληρωμής την έχουν τα ίδια τα μέλη του συστήματος (τραπεζικά ιδρύματα-ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος), θα πρέπει να λαμβάνουν τα ίδια ισχυρά μέσα προστασίας προκειμένου να ανταπεξέλθουν και να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους ιδιαίτερα τον κίνδυνο ρευστότητας και τον πιστωτικό κίνδυνο και να διαθέτουν μέσα για την επιτυχή ολοκλήρωση της πληρωμής.

Από την άλλη πλευρά στα συστήματα διακανονισμού εντολών πληρωμής σε συνεχή χρόνο επιτυγχάνεται υψηλότερος βαθμός αποτελεσματικότητας και ασφάλειας κατά την διαδικασία πληρωμής. Αυτό συμβαίνει γιατί στα συστήματα αυτά κάθε εντολή πληρωμής επεξεργάζεται σε συνεχή χρόνο και μεμονωμένα εν αντιθέσει με τα συστήματα συμψηφισμού, με αποτέλεσμα η πληρωμή να ολοκληρώνεται άμεσα και οριστικά εφόσον υπάρχουν διαθέσιμα κεφάλαια. Τέλος, τα συστήματα αυτά είναι πιο ασφαλή γιατί την διαχείρισή τους δεν την έχουν τα ίδια τα μέλη αλλά η Κεντρική Τράπεζα, γεγονός που σημαίνει ότι η ολοκλήρωση της εντολής πληρωμής γίνεται μέσω των λογαριασμών που τηρούν τα μέλη στην Κεντρική Τράπεζα η οποία έχει και την ευθύνη να λαμβάνει μέτρα προστασία και να διαχειρίζεται τους κινδύνους που τυχόν θα προκύψουν.

Γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι για την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών σημαντικό ρόλο έχουν οι Κεντρικές Τράπεζες. Στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα οποία συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα, τον ρόλο αυτό τον διακατέχει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και πιο συγκεκριμένα το Ενιαίο Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών σύμφωνα με το άρθρο 105 παρ. 2 περ. δ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει την δυνατότητα να θεσπίζει Κανονισμούς για την διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών καθώς και να έχει γνωμοδοτικό ρόλο για κάθε νομοθετική ρύθμιση των κρατών- μελών που αφορά το πλαίσιο αρμοδιοτήτων της σύμφωνα με το άρθρο 22 του Πρωτοκόλλου (Συνθήκης Ευρωπαϊκής Ένωσης).

8.3. Τα Ηλεκτρονικά Συστήματα Πληρωμών στην Ελλάδα

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, τον θεσμικό, λειτουργικό και εποπτικό ρόλο των συστημάτων πληρωμών τον διακατέχει η Τράπεζα της Ελλάδος. Είναι αυτή που καθορίζει τους όρους και, προϋποθέσεις και τους κανόνες που πρέπει να ακολουθούν οι συμμετέχοντες στα συστήματα πληρωμών οι οποίοι δεσμεύονται συμβατικά να υπακούν τους νόμους, τους κανονισμούς και τις αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Η τελευταία οφείλει να ασκεί αυτά τα καθήκοντα προκειμένου να εξασφαλιστεί η νομιμότητα και η ομαλή λειτουργία των

συστημάτων στη Χώρα. Υπό το πρίσμα αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος ίδρυσε αρχικά το σύστημα πληρωμών «Ερμής». Προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή είσοδος στο ευρώ, το σύστημα πληρωμών «Ερμής» ενοποιήθηκε με το Ευρωπαϊκό Σύστημα στο οποίο συμμετέχει και η Ελλάδα και το οποίο έχει την ονομασία Target2⁷⁵. Η Τράπεζα της Ελλάδος, με την νομιμοποίηση που τις παρέχουν οι νόμοι 3601/07, 2076/92, 2789/00 και η Ευρωπαϊκή Οδηγία 98/26, αποφάσισε ότι μέλη του συστήματος πληρωμών Target2 μπορούν να είναι όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος που είτε έχουν έδρα την Ελλάδα είτε είναι εγκατεστημένα σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είτε τηρούν υποκαταστήματα εντός της Ελλάδος ή της Ένωσης, και τα οποία πληρούν της προϋποθέσεις που ορίζουν οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες και οι αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την λειτουργία και την εποπτεία των συστημάτων πληρωμών. Τέλος πέραν από το σύστημα Target2, στην Ελλάδα λειτουργούν και άλλα συστήματα πληρωμής τα κυριότερα εκ των οποίων είναι το διατραπεζικό σύστημα «ΔΙΑΣ», το Γραφείου Συμψηφισμού Αθηνών, και το Σύστημα Άυλων Τίτλων⁷⁶

Το Διατραπεζικό Σύστημα «ΔΙΑΣ»

Το διατραπεζικό σύστημα «ΔΙΑΣ» είναι ένα σύστημα διακανονισμού των τραπεζικών συναλλαγών στο οποίο μετέχουν ως μέλη τα πιστωτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος. Μέσω του συστήματος αυτού διεκπεραιώνονται συναλλαγές είσπραξης ή πληρωμής οφειλών τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Επιπλέον το σύστημα αυτό προσφέρει και πρόσθετες υπηρεσίες, όπως είναι για παράδειγμα η ηλεκτρονική πληροφόρηση των συναλλασσομένων, η διαχείριση αμφισβητήσεων των συναλλασσομένων σχετικά με τις πληρωμές τους, η τεχνική διευκόλυνση των μελών σε ότι αφορά τη διασύνδεση με κέντρα εκκαθάρισης και διακανονισμού του εξωτερικού και η διευκόλυνση των επιχειρήσεων και οργανισμών στη διεκπεραίωση των πληρωμών. Για την ομαλότερη και καλύτερη εξυπηρέτηση των πληρωμών, το «ΔΙΑΣ» ανέπτυξε και άλλα υποσυστήματα τα οποία είναι το DIASATM το οποίο παρέχει την δυνατότητα στα μέλη να εξυπηρετούν συναλλαγές οι οποίες πραγματοποιούνται μέσω ATM της ίδιας ή άλλων τραπεζών. Το Διατραπεζικό Ηλεκτρονικό Σύστημα Συμψηφισμού Επιταγών, με το οποίο δίνεται η δυνατότητα έκδοσης, διακίνησης και εκκαθάρισης επιταγών τις οποίες αγοράζουν

⁷⁵ Περισσότερες πληροφορίες βλ. ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος (www.bankgreece.gr), ιστοσελίδα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (www.hba.gr) και ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.europa.eu).

⁷⁶ Βλ. Π. Χρ. Αγγελόπουλος, Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, β' έκδοση, εκδόσεις Σταμούλη, βλ επίσης Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδή Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005

οι τράπεζες. Το σύστημα DIASTRANSFER με το οποίο καθίσταται δυνατή η διακίνηση κεφαλαίων και η ολοκλήρωση των εντολών πληρωμής μεταξύ των τραπεζών για λογαριασμό των πελατών τους. Το σύστημα DIASPAY μέσω του οποίου ολοκληρώνεται η διαδικασία πληρωμής αποδοχών, Το σύστημα DIASPOS μέσω του οποίου πληρώνονται οι υποχρεώσεις των φορολογουμένων προς το Ελληνικό δημόσιο και τέλος το DIASDEBIT μέσω του οποίου καθίσταται δυνατή η μαζική πληρωμή από πελάτες προς όλες της υπηρεσίες-επιχειρήσεις τόσο ιδιωτικές όσο και δημόσιες αλλά και αναστροφέα καθίσταται δυνατή και η μαζική είσπραξη των απαιτήσεων αυτών από τους φορείς⁷⁷.

Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών

Το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών ιδρύθηκε από την Τράπεζα της Ελλάδος και έχει την έδρα του στο κεντρικό κατάστημα της Τράπεζας ενώ τηρεί και άλλα γραφεία που λειτουργούν στα υποκαταστήματα της Τράπεζας. Μέλη του Γραφείου Συμψηφισμού Αθηνών είναι όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν την έδρα τους ή υποκαταστήματά τους στην Ελλάδα. Μπορούν βέβαια να μετέχουν και πιστωτικά ιδρύματα τα οποία εδρεύουν εκτός Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, σε αυτή την περίπτωση όμως θα πρέπει να υποβάλουν ικανοποιητική νομική γνωμοδότηση για το ισχύον στην χώρα τους δίκαιο που διέπει την νομική αναγνώριση και επιβολή των αποτελεσμάτων συμψηφισμού και πτώχευσης. Κύρια λειτουργία του ΓΣΑ είναι η εκκαθάριση επιταγών είτε σε ευρώ είτε σε συνάλλαγμα που εμφανίζονται προς πληρωμή σε τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα. Η ολοκλήρωση της εκκαθάρισης πραγματοποιείται την ίδια ημέρα μέσω του συστήματος Target2.⁷⁸

Το Πανευρωπαϊκό Σύστημα Πληρωμών Target2⁷⁹

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, το πρώτο σύστημα που ίδρυσε και καθιέρωσε η Τράπεζα της Ελλάδος ήταν το σύστημα Ερμής. Έπειτα, μετά την ένταξη της χώρας στην ζώνη του ευρώ το σύστημα Ερμής ενοποιήθηκε με το σύστημα πληρωμών Target το οποίο από τις 19 Νοεμβρίου του 2007 αντικαταστάθηκε από το σύστημα Target2. Στην Ελλάδα πλέον λειτουργεί το σύστημα Target2-GR το οποίο αποτελεί συνιστώσα του βασικού συστήματος. Βασικός διαχειριστής του συστήματος είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ενώ κάθε εθνική Κεντρική Τράπεζα είναι διαχειρίστρια των υποσυστημάτων. Στην Ελλάδα, διαχειρίστρια του

⁷⁷ Βλ. ιστοσελίδα του συστήματος «ΔΙΑ» (www.dias.com.gr), βλ. επίσης Ι Φαρσαρώτας, Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ 251 επ..

⁷⁸ Περισσότερες πληροφορίες βλ. ιστοσελίδα Τράπεζας της Ελλάδος (www.bankofgreece.gr)

⁷⁹ Βλ. Ι Φαρσαρώτας, Κατανοώντας τη Σύγχρονη Τραπεζική, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009, σελ 253, βλ επίσης Κανονισμό 97/ 15-6-2015 Τράπεζας της Ελλάδος και τις υπ αριθμ.108/19-11-2018 και 111/6-11-2019 τροποποιήσεις του.

συστήματος Target2-GR είναι η Τράπεζα της Ελλάδος. Μέλη του συστήματος Target2 να είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, οι Κεντρικές Τράπεζες των Χωρών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στις χώρες αυτές, τα πιστωτικά ιδρύματα που ενώ δεν είναι εγκατεστημένα στις χώρες αυτές αλλά τηρούν υποκαταστήματα καθώς και η Κεντρικές Τράπεζες των υπολοίπων Κρατών μελών της Ε.Ε. Όλα αυτά τα μέλη έχουν άμεση συμμετοχή στο σύστημα. Εκτός από τα παραπάνω, συμμετοχή στο σύστημα μπορεί να έχει και κάθε άλλο πιστωτικό ίδρυμα το οποίο έχει συνάψει σύμβαση με ένα μέλος που έχει άμεση συμμετοχή. Τα μέλη είναι τα μέλη με έμμεση συμμετοχή. Το Target 2 είναι ένα σύστημα διακανονισμού πληρωμών σε ευρώ σε πραγματικό χρόνο και μέσω αυτού του συστήματος καθίσταται δυνατή η εκτέλεση εντολών πληρωμής που είναι αποτέλεσμα της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τον διακανονισμό μεταφορών κεφαλαίων σε ευρώ από διασυνοριακές συναλλαγές μεγάλης ή μικρής αξίας καθώς και κάθε άλλη εντολή πληρωμής σε ευρώ που πραγματοποιείται ή απευθύνεται στα μέλη του συστήματος. Όπως αναφέρθηκε, στην Ελλάδα διαχειριστής του συστήματος είναι η Τράπεζα της Ελλάδος. Η τελευταία με τον υπ' αριθμ. 97/ 15-6-2015 Κανονισμό και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του θέτει τους όρους και το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του Συστήματος. Επιπλέον στον Κανονισμό και συγκεκριμένα στο άρθρο 29 αναφέρεται η τήρηση και η προστασία της εμπιστευτικότητας όλων των ευαίσθητων και απόρρητων πληροφοριών είτε αυτές περιλαμβάνουν πληροφορίες που αφορούν πληρωμές είτε πληροφορίες σχετικές με την οργάνωση και λειτουργία των μελών είτε πληροφορίες των πελατών τους εκτός βέβαια αν υπάρχει έγγραφη συγκατάθεση για την γνωστοποίηση. Επιπροσθέτως το απόρρητο αίρεται και μπορούν οι πληροφορίες που αποκτήθηκαν κατά την διάρκεια της λειτουργίας του συστήματος να γνωστοποιηθούν στα υπόλοιπα μέλη του Συστήματος προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία του Συστήματος στο βαθμό που αυτή είναι αναγκαία. Σε περίπτωση που αυτή η γνωστοποίηση επιφέρει οικονομικές και εμπορικές συνέπειες, η Τράπεζα της Ελλάδος δεν φέρει καμία ευθύνη. Επιπροσθέτως με τον Κανονισμό και συγκεκριμένα στο 34 αναφέρεται το εφαρμοστέο στις διαφορές που τυχόν προκύψουν και σύμφωνα με το άρθρο για διαφορές ανάμεσα στην Τράπεζα της Ελλάδος και στα μέλη του Target2-GR αρμόδια είναι τα Ελληνικά Δικαστήρια και συγκεκριμένα τα δικαστήρια Αθηνών. Τέλος η Τράπεζα της Ελλάδος έχει την εξουσία τροποποίησης του Κανονισμού μονομερώς. Οι όποιες τροποποιήσεις γίνονται, ανακοινώνονται εγγράφως στα μέλη. Οι τροποποιήσεις αυτές θεωρούνται ότι γίνονται αποδεκτές εφόσον σε διάστημα δεκατεσσάρων ημερών δεν εναντιωθεί ρητά κάποιο μέλος.

σε περίπτωση εναντίωσης, η Τράπεζα δύναται να διακόψει και να κλείσει τον λογαριασμό που τηρεί το μέλος στο Σύστημα.

Το Σύστημα Άυλων Τίτλων

Το Σύστημα Άυλων Τίτλων είναι ένα μηχανογραφημένο σύστημα λογιστικών εγγραφών του οποίου διαχειριστής ορίστηκε αρχικά σύμφωνα με τον νόμο 2198/1994 η Τράπεζα της Ελλάδος ενώ πλέον την διαχείρισή του την κατέχει η εταιρία Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων η οποία ενεργεί ως Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών σύμφωνα με τον νόμο 3756/2009. Το ΣΑΤ διαχειρίζεται τίτλους Ελληνικού Δημοσίου με λογιστική – άυλη μορφή καθώς και τίτλους άλλων φορέων και καλύπτει συναλλαγές που έχουν αφορούν έντοκα γραμμάτια, ομόλογα και λοιπούς τίτλους Ελληνικού Δημοσίου καθώς και τίτλους άλλων φορέων και προϊόντα προθεσμιακών αγορών. Μέλη του Συστήματος μπορεί να είναι βάσει του κανονισμού (ΦΕΚ 901/Β/16.6.2004) κάθε εταιρία παροχής επενδυτικών προϊόντων που έχει την ιδιότητα του μέλους του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Μέσω του Συστήματος Άυλων Τίτλων καθίσταται δυνατή η πρωτογενής και η δευτερογενής αγορά τίτλων. Η πρώτη περιλαμβάνει την αρχική διάθεση τίτλων με διαδικασίες εγγραφής και δημοπρασίες. Στο σύστημα δηλαδή αναγγέλλεται η διάθεση τίτλων και έπειτα τα μέλη του ως εντολοδόχοι των πελατών τους προχωρούν στην αγορά των υπό έκδοση τίτλων. Κατά την ημερομηνία λήξης των τίτλων ή πληρωμής των τοκομεριδίων το Σύστημα αποδίδει τα ποσά στους λογαριασμούς των συμμετεχόντων οι οποίοι έχουν την κυριότητα των τίτλων. Έπειτα η συμμετέχοντες φορείς υποχρεώνονται να αποδώσουν τα παραπάνω ποσά στους εντολείς τους (πελάτες). Η δευτερογενής αγορά περιλαμβάνει πληθώρα συναλλαγών όπως είναι για παράδειγμα η αγοραπωλησία και η μεταβίβαση τίτλων μεταξύ των συμμετεχόντων έπειτα από ειδοποίηση και συγκατάθεση της διαχειρίστριας εταιρίας. Επιπλέον καθίσταται δυνατός ο δανεισμών τίτλων κατόπιν συμφωνίας των συμβαλλομένων και κατόπιν ανακοινώνεται στο σύστημα τυχόν ενεχυρίαση των τίτλων αυτών και το ποσό του τόκου του δανείου. Για την αποδέσμευση του ενεχύρου απαιτείται η ειδοποίηση και η σύμφωνα γνώμη του δανειστή ενώ κατά την λήξη των τίτλων αυτών η πληρωμή γίνεται στους λογαριασμούς που διατηρούν οι συμβαλλόμενοι στην Τράπεζα της Ελλάδος. Μέσω της δευτερογενής αγορά καθίσταται δυνατή επίσης η αγορά ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου καθώς και αγορά τίτλων άλλων φορέων και προϊόντων προθεσμιακών αγορών. Μέσω του ΣΑΤ όλες οι αναφερόμενες συναλλαγές γίνονται πλέον με ηλεκτρονικά μέσα, ενώ παράλληλα δεν υφίσταται πλέον θέμα φύλαξης των τίτλων μέσω θεματοφυλάκων καθώς όλες οι καταχωρήσεις είναι απόρρητες έναντι πάντων. Επιπλέον, μέσω του ΣΑΤ επιτυγχάνεται πέρα από την αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη εκκαθάριση των συναλλαγών, και η ταχύτερη πίστωση των μετοχών στον

λογαριασμό αξιών των επενδυτών, η καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση των επενδυτών, η μείωση του κόστους φύλαξης και η δυνατότητα άμεσης καταβολής του χρηματικών ποσών κατόπιν σχετικού αιτήματος του επενδυτή. Τέλος σε ό,τι αφορά τον κανονισμό λειτουργίας του ΣΑΤ, αυτός μπορεί να τροποποιηθεί ύστερα από απόφαση της διαχειρίστριας Τράπεζας (στην περίπτωση μας η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος) η οποία οφείλει να ενημερώσει τους συμμετέχοντες φορείς και να τους γνωστοποιήσει εγγράφως τις παραπάνω τροποποιήσεις.

8.4. Κίνδυνοι στα Συστήματα Πληρωμών⁸⁰

Όπως συμβαίνει και με τα πιστωτικά ιδρύματα αλλά και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, έτσι και τα συστήματα πληρωμών πολλές φορές εκτίθενται σε κινδύνους ιδιαίτερα σοβαρούς για την ομαλή λειτουργία τους. Αυτούς τους κινδύνους καλούνται να διαχειριστούν και να αντιμετωπίσουν οι διαχειριστές των συστημάτων οι οποίοι είναι στα μεν συστήματα συμψηφισμού τα ίδια τα μέλη τα οποία αναλαμβάνουν ξεχωριστά την ευθύνη για την αντιμετώπιση των κινδύνων, στα δε συστήματα διακανονισμού την ευθύνη την αναλαμβάνουν οι Κεντρικές Τράπεζες.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προκειμένου να κατατάξει τους κινδύνους και την ευθύνη διαχείρισής του προχώρησε στην έκδοση του υπ' αριθμ. 795/2014 Κανονισμού περί επίβλεψης για τα συστημικά σημαντικά συστήματα πληρωμών όπως ισχύει ύστερα από την τροποποίησή του από τον υπ' αριθμ 2094/2017 Κανονισμό.

Ο παραπάνω Κανονισμός περιγράφει τους διάφορους κινδύνους που υπάρχουν και τους κατατάσσει σε κατηγορίες. Έτσι σύμφωνα με το άρθρο 2 του Κανονισμού οι μορφές κινδύνου είναι ο νομικός κίνδυνος δηλαδή ο κίνδυνος που απορρέει από την εφαρμογή νομοθετικής ή κανονιστικής ρύθμισης και συνήθως συνεπάγεται ζημία. Ο πιστωτικός κίνδυνος δηλαδή ο κίνδυνος ορισμένος αντισυμβαλλόμενος, είτε συμμετέχων είτε άλλη οντότητα, να μην είναι σε θέση να τηρήσει πλήρως τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις του όταν αυτές καταστούν ληξιπρόθεσμες ή οποτεδήποτε στη συνέχεια. Ο κίνδυνος ρευστότητας κατά τον οποίο ορισμένος αντισυμβαλλόμενος, είτε συμμετέχων είτε άλλη οντότητα, δε διαθέτει επαρκή κεφάλαια για να τηρήσει τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις του όταν αυτές καταστούν ληξιπρόθεσμες, αν και ενδέχεται να διαθέτει επαρκή κεφάλαια για τον σκοπό αυτόν στο μέλλον. Ο λειτουργικός κίνδυνος, ο κίνδυνος δηλαδή πρόκλησης μείωσης, υποβάθμισης ή διακοπής υπηρεσιών που παρέχονται από το Σύστημα Πληρωμής λόγω προβλημάτων στα συστήματα πληροφορικής ή στις εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπινου λάθους, σφαλμάτων

⁸⁰ Βλ. αναλυτικότερα τον υπ' αριθμ. 795/2014 Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας όπως τροποποιήθηκε από τον υπ' αριθμ 2094/2017 Κανονισμό.

στη διαχείριση ή διαταραχών οφειλόμενων σε εξωτερικά γεγονότα ή σε υπηρεσίες εξωτερικών συνεργατών. Ο κίνδυνος θεματοφυλακής που είναι ο κίνδυνος πρόκλησης ζημίας σε περιουσιακά στοιχεία που τελούν υπό φύλαξη σε περίπτωση αφερεγγυότητας, αμέλειας, απάτης, κακής διαχείρισης ή ανεπαρκούς τήρησης αρχείου από τον θεματοφύλακα ή υποθεματοφύλακα. Ο επενδυτικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος πρόκλησης ζημίας που αντιμετωπίζει διαχειριστής ΣΣΣΠ ή συμμετέχων όταν ο διαχειριστής ΣΣΣΠ επενδύει ίδιους πόρους ή πόρους των συμμετεχόντων, π.χ. ασφάλειες, και τέλος ο κίνδυνος αγοράς δηλαδή ο κίνδυνος πρόκλησης ζημίας που αντιμετωπίζει διαχειριστής ΣΣΣΠ ή συμμετέχων όταν ο διαχειριστής ΣΣΣΠ επενδύει ίδιους πόρους ή πόρους των συμμετεχόντων, π.χ. ασφάλειες. Επιπλέον, στον Κανονισμό 795/2014 όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον 2094/2017 Κανονισμό και συγκεκριμένα στα άρθρα 6,8, 13, 14 και 15 περιγράφονται αναλυτικά τα μέτρα που πρέπει να ακολουθήσει ο διαχειριστής προκειμένου να αντιμετωπίσει τον κάθε κίνδυνο. Τέλος το άρθρο 21 του Κανονισμού έτσι όπως τροποποιήθηκε δίνει την εξουσία στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να προβαίνει σε ελέγχους και να απαιτεί εξηγήσεις από τους διαχειριστές καθώς και να επιβάλλει κυρώσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 σε περίπτωση που κάποια διαχειρίστρια παραβιάσει τις διατάξεις του Κανονισμού.

Κεφάλαιο 9^ο

9.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική και Προστασία του Καταναλωτή-Εισαγωγικά

Η εμφάνιση της ηλεκτρονικής τραπεζικής την προηγούμενη δεκαετία, αλλά και η καθιέρωση της εξ αποστάσεως εμπορίας χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (βλ. ηλεκτρονικό χρήμα κ.α.) κατέστησαν αναγκαία την θέσπιση κανόνων δικαίου προκειμένου να προστατευθεί το αδύναμο μέρος της σύμβασης, ήτοι δηλαδή ο καταναλωτής. Επιπλέον, πέρα από την προστασία που ήταν και είναι ακόμα αναγκαία, η θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου που αφορά μόνο την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, αυξάνει την εμπιστοσύνη του καταναλωτή στη χρησιμοποίηση αυτών των νέων μορφών αλλά και στη χρησιμοποίηση του ηλεκτρονικού εμπορίου⁸¹. Υπό αυτές τις συνθήκες, θεσπίστηκε στις 23^{ης} Σεπτεμβρίου 2002 η Οδηγία 2002/65/ΕΚ σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές. Η Οδηγία αυτή ενσωματώθηκε αρχικά στο ελληνικό δίκαιο με το άρθρο 4^α Ν. 2251/1994 (Νόμος Προστασίας Καταναλωτή) όπως αυτό τροποποιήθηκε πρωτίστως με το άρθρο 3 Ν 3587/2007. Πλέον, έπειτα και την

⁸¹ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη- Μαρουδή, Η εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, Ένωση Ελλήνων Νομικών e- Θέμις, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 193.

τελευταία αλλαγή που υπέστη ο Ν. 2251/1994 βάσει του Ν. 4512/2018, το άρθρο 4^α αντικαταστάθηκε και σήμερα για την εμπορία εξ αποστάσεως χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ισχύει το άρθρο 4θ του Ν. 2251/1994.

9.2. Οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών

Όπως συμβαίνει με όλες τις συμβάσεις, έτσι και στις συμβάσεις από απόσταση και ιδιαίτερα στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές που καταρτίζονται ηλεκτρονικά εφαρμόζονται γενικοί όροι συναλλαγών. Παρά όμως τα όποια πλεονεκτήματα προέρχονται από τη χρήση τους (π.χ. ταχύτητα στη σύναψη μαζικών συμβάσεων), πολύ συχνά επιβάλλουν υποχρεώσεις στους καταναλωτές και μετακυλύουν κινδύνους που υπό άλλες συνθήκες θα έφερε ο προμηθευτής καθώς και πολλές φορές περιορίζουν υπέρμετρα τις υποχρεώσεις του τελευταίου. Δημιουργείται έτσι μια ανισορροπία στην σχέση καταναλωτή-προμηθευτή αφού στην ουσία ο πρώτος δεν έχει δυνατότητα να διαπραγματευτεί τους όρους συναλλαγής⁸². Ο Ν. 2251/1994 στο άρθρο 2 παρέχει προστασία στον καταναλωτή καθώς αναλύει μια πλειάδα περιπτώσεων κατά τις οποίες οι γενικοί όροι συναλλαγών που υπάρχουν στις συμβάσεις κρίνονται καταχρηστικοί. Τέτοιοι όροι εμφανίζονται σε κάθε χρηματοοικονομική σύμβαση από απόσταση ιδιαίτερα σε συμβάσεις που πραγματοποιούνται μέσω της ηλεκτρονικής τραπεζικής, και ως εκ τούτου οι διατάξεις του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994 τυγχάνουν εφαρμογής στις ανωτέρω συμβάσεις. Συγκεκριμένα, ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από τους όρους αν αυτός δεν έλαβε γνώση ή τους αγνοούσε ανυπαίτιως ή ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξή τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους (βλ. άρθρο 2 παρ. 1 2251/1994). Με βάση τη διάταξη του άρθρου αυτού οι τράπεζες καθώς και όποιο άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα διαθέτη ηλεκτρονική τραπεζική, σε κάθε σύμβαση που πραγματοποιεί ηλεκτρονικά με τους καταναλωτές, οφείλει να ενημερώνει και να υποδεικνύει στους τελευταίους την ύπαρξη γος, και μάλιστα η ενημέρωση αυτή πρέπει να γίνει μέχρι την κατάρτιση της σύμβασης. Θα πρέπει δηλαδή τα τραπεζικά ιδρύματα να προβάλλουν τους γος σε εμφανές σημείο στο ηλεκτρονικό έγγραφο προκειμένου ο καταναλωτής να έχει άμεση πρόσβαση και γνώση του περιεχομένου τους. Σε αντίθετη περίπτωση, ο καταναλωτής δεν θα δεσμεύεται από τους όρους αυτούς. Επιπλέον, οι όροι αυτοί εφόσον καταρτίζονται στην Ελλάδα είτε εφαρμόζονται στην Ελληνική αγορά πρέπει να είναι γραμμένοι στην ελληνική γλώσσα ειδάλλως θα πρέπει να θεωρηθούν άκυροι.

⁸² Βλ. Κορνηλία Δελούκα-Ιγγλέση, Νομικά Θέματα Ηλεκτρονικού Εμπορίου, β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015, σελ.225

Μόνο όμως η γνώση της ύπαρξης γος δεν αρκεί ώστε να εφαρμοστούν. Και αυτό γιατί ο καταναλωτής δεν μπορεί ή δεν είχε την δυνατότητα να τους διαπραγματευτεί. Πολλές φορές λοιπόν συναντάμε γος οι οποίοι είναι καταχρηστικοί και ως εκ τούτου πρέπει διενεργηθεί δικαστικός έλεγχος προκειμένου να προστατευτεί ο καταναλωτής⁸³. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 6 του Ν. 2251/1994 « Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα την σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψη της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται». Επιπροσθέτως το άρθρο 7 παραθέτει ένα κατάλογο- μαύρη λίστα γος οι οποίοι σε κάθε περίπτωση κρίνονται καταχρηστικοί. Τέλος προστασία από τους γος δεν απολαμβάνει μόνο ο καταναλωτής αλλά κάθε αντισυμβαλλόμενος εφόσον η σύμβαση περιλαμβάνει όρους οι οποίοι δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μεταξύ των μερών και εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή πληροί τα κριτήρια της πολύ μικρής επιχείρησης, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4308/2014 (Α' 251) και συμβάλλεται ως τελικός αποδέκτης των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994.

9.3. Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από απόσταση

Κάνοντας μια μικρή ιστορική αναδρομή, η ελληνική νομοθεσία προσαρμόστηκε στην Οδηγία 2002/65/ΕΚ με την έκδοση της υπ' αριθμ Ζ1-629/2005 υπουργικής απόφασης. Βάσει της υπουργικής αυτής προστέθηκε στον Νόμο 2251/1994 το άρθρο 4^α που αφορούσε τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από απόσταση. Πλέον, το παραπάνω άρθρο τροποποιήθηκε βάσει του Ν. 4512/2018 και σήμερα ισχύει ως 4θ.

Σύμφωνα με το άρθρο 1α του Ν. 2251/1994 ως σύμβαση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση λογίζεται κάθε σύμβαση που αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η οποία συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή χωρίς την ταυτόχρονη φυσική τους παρουσία, στο πλαίσιο συστήματος από απόσταση πώλησης ή παροχής υπηρεσιών που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί αποκλειστικά για τη σύμβαση αυτή ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας από απόσταση, μέχρι και τη στιγμή σύναψης της

⁸³ Βλ. Κορνηλία Δελούκα-Ιγγλέση, Νομικά Θέματα Ηλεκτρονικού Εμπορίου, β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2015, σελ.228

σύμβασης. Τέτοιες συμβάσεις αποτελούν για παράδειγμα οι αγοραπωλησίες μετοχών, οι συμβάσεις δανείου από απόσταση ή μέσω ηλεκτρονικής τραπεζικής, οι διάφορες πληρωμές, οι έκδοση καρτών μέσω του Διαδικτύου κ.α⁸⁴. Για αυτές τις συμβάσεις δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι γενικές διατάξεις των άρθρων 3 έως 4η του Ν. 2251/1994 που αφορούν τις συμβάσεις από απόσταση, αλλά οι ειδικές διατάξεις του άρθρου 4θ που αφορά την εμπορία από απόσταση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η προστασία που παρέχει το άρθρο 4θ αφορά μόνο τον καταναλωτή ήτοι δηλαδή κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα.

9.3.1. Η Υποχρέωση Προσυμβατικής Πληροφόρησης

Στις παραγράφους 2 έως 4 του άρθρου 4θ του Ν. 2251/1994 ορίζεται η υποχρέωση παροχής πληροφόρησης στον καταναλωτή στο προσυμβατικό στάδιο σύναψης της σύμβασης καθώς και η υποχρέωση γνωστοποίησης των συμβατικών όρων αυτής. Ο νομοθέτης υποχρεώνει τον προμηθευτή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών να πληροφορήσει αναλυτικά τον καταναλωτή προκειμένου ο τελευταίος να έχει πλήρη γνώση για τον προμηθευτή, την χρηματοοικονομική υπηρεσία, την σύμβαση και τους όρους αυτής καθώς και το δικαίωμα υπαναχώρησης και ενδεχόμενης προσφυγής.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 4θ παρ. 2 περ Α. του Ν. 2251/1994 «πριν από τη σύναψη σύμβασης χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση ο προμηθευτής πρέπει να ενημερώνει τον καταναλωτή, με τα μέσα επικοινωνίας από απόσταση, κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, τηρουμένων των αρχών της καλής πίστης κατά τις εμπορικές συναλλαγές και των διατάξεων που διέπουν το κύρος των δικαιοπραξιών, για τα ακόλουθα στοιχεία, ο εμπορικός σκοπός των οποίων πρέπει να καθίσταται σαφής».

Επιπλέον, στις υποπεριπτώσεις α έως δ της περίπτωσης Α της παρ. 2 του άρθρου 4θ Ν. 2251/1994 καθιερώνεται η υποχρέωση πληροφόρησης στον καταναλωτή σχετικά με τις πληροφορίες που αφορούν τον προμηθευτή όπως για παράδειγμα την ταυτότητα του και την κύρια δραστηριότητα του κ.α., πληροφορίες που αφορούν την χρηματοοικονομική υπηρεσία ήτοι δηλαδή για παράδειγμα την περιγραφή των κυριότερων χαρακτηριστικών στοιχείων της χρηματοοικονομικής υπηρεσίας, ρυθμίσεις σχετικά με την πληρωμή και εκτέλεση της υπηρεσίας, τυχόν ύπαρξη φόρων ή άλλων επιβαρύνσεων, πληροφορίες που αφορούν την

⁸⁴ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη- Μαρουδή, Η εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, Ένωση Ελλήνων Νομικών e- Θέμις, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 198.

σύμβαση, όπως το δικαίωμα υπαναχώρησης, καθαρισμός αρμοδιότητας δικαστηρίου, τυχόν δικαίωμα πρόωρης ή μονομερούς λύσης της σύμβασης, καθώς και πληροφορίες που αφορούν ενδεχόμενη προσφυγή. Επιπροσθέτως, στην περίπτωση Β του ως άνω άρθρου καθιερώνεται η υποχρέωση γνωστοποίησης στον καταναλωτή της ταυτότητας του προμηθευτή αν η επικοινωνία γίνεται τηλεφωνικά καθώς και η γνωστοποίηση ότι αυτή μαγνητοφωνείται και η ρητή συγκατάθεση του καταναλωτή. Στην περίπτωση που ο προμηθευτής παραβεί τις ως άνω υποχρεώσεις του τότε η σύμβαση είναι άκυρη υπέρ του καταναλωτή.

Πέραν όμως των πληροφοριών αυτών που οφείλει να γνωστοποιήσει ο προμηθευτής, οφείλει επίσης σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 4θ Ν. 2251/1994 να γνωστοποιήσει τους συμβατικούς όρους της σύμβασης. Σε περίπτωση που ο καταναλωτής δεν λάβει εγκαίρως γνώση και σε κάθε περίπτωση πριν τη δέσμευση του από την σύμβαση αυτή, τότε η σύμβαση καθίσταται άκυρη υπέρ του καταναλωτή. Τέλος, ο καταναλωτής έχει δικαίωμα ύστερα από αίτηση του να λαμβάνει τους συμβατικούς όρους εγγράφως για όσο χρόνο διαρκεί η συμβατική σχέση.

9.3.2. Το Δικαίωμα Υπαναχώρησης

Στις περιπτώσεις των χρηματοοικονομικών συμβάσεων από απόσταση κρίνεται αναγκαία η παροχή δυνατότητας στον καταναλωτή να εξετάσει εκ νέου τη συμβατική του δέσμευση. Το δικαίωμα αυτό του καταναλωτή θεμελιώνεται στην παρ. 5 του άρθρου 4θ του Ν. 2251/1994. Έτσι ο καταναλωτής με βάση την παρ. 5 περ. α έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει εντός 14 ημερών χωρίς καμία ποινή και χωρίς να αναφέρει αιτιολογία. Επιπροσθέτως, αν μια σύμβαση χρηματοοικονομικής υπηρεσίας από απόσταση συνδέεται με μία άλλη σύμβαση από απόσταση που είναι σχετική με χρηματοοικονομικές υπηρεσίες που παρέχονται από τον ίδιο προμηθευτή, τότε η πρόσθετη αυτή σύμβαση καταγγέλλεται από τον καταναλωτή, αζημίως όταν αυτός ασκήσει το δικαίωμα της υπαναχώρησης. Η προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης αρχίζει είτε από την ημέρα σύναψης της σύμβασης από απόσταση είτε από την ημέρα που ο καταναλωτής παρέλαβε τους συμβατικούς όρους και τις πληροφορίες, εφόσον η τελευταία ημερομηνία είναι μεταγενέστερη από την ημερομηνία της προηγούμενης περίπτωσης.

Το παραπάνω δικαίωμα της υπαναχώρησης δεν ασκείται σύμφωνα με την περίπτωση Β της παρ. 5 του άρθρου 4θ του Ν. 2251/1994 «σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες η τιμή των οποίων εξαρτάται από διακυμάνσεις της κεφαλαιαγοράς επί των οποίων ο προμηθευτής δεν έχει καμία επίδραση και μπορεί να επέλθουν κατά τη διάρκεια της προθεσμίας υπαναχώρησης, όπως υπηρεσίες που αφορούν: πράξεις συναλλάγματος, τίτλους της

χρηματαγοράς, διαπραγματεύσιμους τίτλους, μερίδια οργανισμών συλλογικών επενδύσεων, προθεσμιακές χρηματοοικονομικές συμβάσεις (futures), συμπεριλαμβανομένων των ισοδυνάμων τίτλων που παρέχουν δικαίωμα εκκαθάρισης τοις μετρητοίς, προθεσμιακά συμβόλαια επιτοκίου (FRA), συμβάσεις ανταλλαγής (swaps) με αντικείμενο επιτόκιο ή συνάλλαγμα ή συνδεδεμένες με μετοχές ή με δείκτη μετοχών (equity swaps), προαιρέσεις (options) αγοράς ή πώλησης οιοδήποτε τίτλου από τους αναφερόμενους στην παρούσα περίπτωση, συμπεριλαμβανομένων των ισοδυνάμων τίτλων που παρέχουν δικαίωμα εκκαθάρισης τοις μετρητοίς.» Επιπλέον το δικαίωμα δεν ασκείται ασκήσει το δικαίωμα της υπαναχώρησης.

Το δικαίωμα της υπαναχώρησης ασκείται σύμφωνα με την περίπτωση γ της παρ. 5 του άρθρου 4θ του Ν. 2251/1994 με σχετική δήλωσή του καταναλωτή πριν από την εκπνοή της ανωτέρω προθεσμίας που ορίζεται στην περ. α της παρούσας παραγράφου, εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο το οποίο τίθεται στη διάθεση του αποδέκτη και στο οποίο αυτός έχει πρόσβαση. Η προθεσμία θεωρείται ότι έχει τηρηθεί εφόσον η κοινοποίηση της δήλωσης υπαναχώρησης αποσταλεί πριν από την εκπνοή της προθεσμίας.

Σύμφωνα με την παρ. 6 περ. β του στις συμβάσεις των οποίων η εκτέλεση έχει ολοκληρωθεί πλήρως και από τα δύο μέρη με ρητή αίτηση του καταναλωτή προτού αυτός Ν. 2251/1994 ο καταναλωτής υποχρεούται να πληρώσει αποκλειστικά το τίμημα για την χρηματοοικονομική υπηρεσία που του είχε παράσχει ο προμηθευτής σύμφωνα με την σύμβαση από απόσταση. Το τίμημα αυτό δεν μπορεί να υπερβαίνει ποσό ανάλογο με την έκταση της υπηρεσίας που ήδη παρασχέθηκε, σε σχέση με το σύνολο των παροχών που προβλέπει η σύμβαση από απόσταση. Ο προμηθευτής υποχρεούται να επιστρέψει στον καταναλωτή εντός 30 ημερολογιακών ημερών οποιοδήποτε ποσό έχει λάβει από αυτόν σύμφωνα με την σύμβαση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση με εξαίρεση μόνο το ποσό που αναφέρεται στην περ. β της παρ. 6. Η προθεσμία για την επιστροφή του ποσού αρχίζει από την ημέρα που ο προμηθευτής. Τέλος ο καταναλωτής επιστρέφει στον προμηθευτή εντός 30 ημερών οποιοδήποτε χρηματικό ποσό έχει λάβει από αυτόν. Η προθεσμία αρχίζει από την ημέρα κατά την οποία ο καταναλωτής απέστειλε την δήλωση υπαναχώρησης του.

9.3.3 Μη Αιτηθείσες Υπηρεσίες, Μη Αιτηθείσες Επικοινωνίες

Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 4 απαγορεύεται η παροχή στον καταναλωτή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση όταν καλείται να τις αποκτήσει έναντι άμεσης ή μεταγενέστερης πληρωμής. Στην περίπτωση που πραγματοποιηθεί τέτοιου είδους

παροχής υπηρεσίας ο καταναλωτής απαλλάσσεται από κάθε υποχρέωση. Επιπλέον ο καταναλωτής προστατεύεται από τις μη αιτηθείσες επικοινωνίες. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την παρ. 8 περ. α του νόμου Ν. 2251/1994 η χρησιμοποίηση των τεχνικών επικοινωνίας πρέπει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην προσβάλλει την ιδιωτική ζωή του καταναλωτή. Απαγορεύεται δηλαδή στον προμηθευτή να χρησιμοποιεί μέσα επικοινωνίας κατά τρόπο που μπορεί να θίξουν την προσωπική σφαίρα του καταναλωτή.⁸⁵ Επιπλέον σύμφωνα με το άρθρο. 11 του Ν. 3471/2006 η επικοινωνία επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση που εμφανίζεται ρητά η συγκατάθεση του καταναλωτή. Βέβαια, αν ο προμηθευτής έχει αποκτήσει νομίμως από τους πελάτες τα στοιχεία του ηλεκτρονικού τους ταχυδρομείου κατά την διάρκεια κατάρτισης προηγούμενων συναλλαγών, δικαιούται να τα χρησιμοποιήσει απευθείας για την προώθηση άλλων παρόμοιων υπηρεσιών προς τους ίδιους. σε κάθε περίπτωση ο καταναλωτής πρέπει να έχει την ευκαιρία να αντιταχθεί στην πρόταση του νέου μηνύματος του προμηθευτή, με τρόπο σαφή, ευδιάκριτο και δωρεάν.

9.4 Ευθύνη Του Παρέχοντος Υπηρεσίες- Επιβολή Κυρώσεων

Στα πλαίσια της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας ο παρέχον χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από απόσταση ευθύνεται για κάθε περιουσιακή ζημία ή ηθική βλάβη που προκάλεσε παράνομα και υπαίτια στον καταναλωτή από πράξη ή από παράληψη του. Η ευθύνη αυτή θεμελιώνεται ρητά στο άρθρο 8 παρ. 1 του Ν. 2251/1994. Για την απόδειξη της ζημίας αυτής ο καταναλωτής υποχρεούται σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 να αποδείξει την ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παροχής υπηρεσίας και ζημίας, ενώ από την άλλη πλευρά ο πάροχος των υπηρεσιών φέρει το βάρος της απόδειξης για την έλλειψη της παρανομίας και της υπαιτιότητάς του. Πέρα από την παραπάνω ευθύνη, ο πάροχος των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση οφείλει να τηρεί πλήρως τις διατάξεις του άρθρου 4θ του Ν. 2251/1994. Σε αντίθετη περίπτωση ο καταναλωτής μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση, σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 4θ, οποτεδήποτε χωρίς έξοδα και ποινές. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 4θ έχουν αναγκαστικό χαρακτήρα και τυχόν ρήτρες με τις οποίες απαλλάσσεται ο προμηθευτής των ευθυνών του, τυγχάνουν απολύτως άκυρες. Τέλος, οποιαδήποτε ρήτρα με την οποία μετακυλιέται το βάρος απόδειξης για την τήρηση των

⁸⁵ Βλ. Αριστέα Σινανιώτη- Μαρουδή, Η εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, Ένωση Ελλήνων Νομικών e- Θέμις, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 211.

υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου από τον προμηθευτή στον καταναλωτή θεωρείται άκυρη ως καταχρηστική.

Κεφάλαιο 10^ο

10.1. Ηλεκτρονική Τραπεζική και Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο

Η ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής και η καθιέρωσή της στις συναλλακτικές συνήθειες των συμβαλλομένων καθώς και η ραγδαία ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου έφεραν στην επιφάνεια νομικά ζητήματα σε περίπτωση που η ηλεκτρονική σύμβαση ή η ηλεκτρονική πληρωμή δεν εξελιχτούν ομαλά. Με παρόμοια ζητήματα βρίσκονται αντιμέτωπα και τα πιστωτικά ιδρύματα- ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος είτε αυτά συμμετέχουν μέσω των συστημάτων πληρωμών είτε αυτοβούλως. Τα νομικά αυτά προβλήματα συνίστανται στο ότι οι συμβατικές σχέσεις που αναπτύσσονται μέσω του Διαδικτύου, φέρουν πολλές φορές στοιχεία αλλοδαπότητας, με αποτέλεσμα να εμπλέκονται περισσότερες εθνικές έννομες τάξεις γεγονός που καθιστά αναγκαία την εφαρμογή κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου είναι ένα από τα δυσκολότερα και δυσεπίλυτα ζητήματα ειδικά όταν αυτά προκύπτουν από συμβάσεις που πραγματοποιούνται μέσω του Διαδικτύου καθώς πολλές φορές δεν καθίσταται απόλυτα σαφές ποια είναι τα συνδεδεμένα εκείνα στοιχεία που μπορούν να συμβάλλουν στο να καθοριστεί ποιο δίκαιο θα εφαρμοστεί. Λύσεις στα παραπάνω ζητήματα μπορούν να δώσουν ο Κανονισμός Ρώμη 1 που αφορά της δικαιοπραξίες, ο Κανονισμός Ρώμη 2 που αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο στις αδικοπραξίες, οι κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών και τέλος κάποιες φορές η προηγούμενη συμφωνία των συμβαλλομένων σχετικά με το δίκαιο που θα διέπει της συμβατική τους σχέση. Πρέπει να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι τα παραπάνω δεν μπορούν να δώσουν λύσεις για όλα τα ζητήματα που τυχόν προκύψουν καθώς το Διαδίκτυο συνεχώς εξελίσσεται με αποτέλεσμα να προκύπτουν ολοένα και περισσότερα ζητήματα, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη θέσπισης νέων διεθνών συμβατικών κανόνων, ένα Διεθνές Δίκαιο του Διαδικτύου θα μπορούσαμε να πούμε, που σαν σκοπό θα έχει τη ρύθμιση των διεθνών συμβατικών σχέσεων που δημιουργούνται καθώς και την προστασία των μερών σε περίπτωση που υπάρξει κάποια ανώμαλη εξέλιξη στις σχέσεις αυτές⁸⁶.

10.2. Το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Συμβατικές Ενοχές- Κανονισμός Ρώμη I

⁸⁶ Βλ. Ιωάννης Καρακώστας, Δίκαιο και Ίντερνετ – Νομικά Ζητήματα του Διαδικτύου, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, Δίκαιο και Οικονομία, 3 έκδοση, 2009, σελ. 257 επ.

Ο βασικότερος κανόνας που ισχύει και υιοθετείται από τις περισσότερες έννομες τάξεις και από τον Κανονισμό Ρώμη 1 είναι ο η αρχή της αυτονομίας των συμβαλλομένων. Τόσο το άρθρο 3 παρ. 1 του Κανονισμού όσο και το άρθρο 25 του ΑΚ σέβονται αυτή την αρχή και δίνουν την δυνατότητα στους συμβαλλομένους να επιλέξουν ελεύθερα η ίδιοι ύστερα από συμφωνία μεταξύ του ποιο θα είναι το δίκαιο που θα διέπει την συμβατική τους σχέση. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι και ότι ο Κανονισμός έχει ταχθεί υπέρ της απόλυτης ελευθερίας των συμβαλλομένων στην επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου καθώς με αυτό τον τρόπο πολλές αντιμετωπίζονται σοβαρά θέματα που παρουσιάζονται στις συμβατικές σχέσεις και ειδικά στις συμβατικές σχέσεις από απόσταση πόσο μάλλον στην ηλεκτρονική τραπεζική και το ηλεκτρονικό εμπόριο που για την ολοκλήρωση της σχέσης εμπλέκονται και τρίτα μέρη όπως για παράδειγμα ο διακομιστής (server). Βέβαια η απόλυτη αυτή ελευθερία περιορίζεται από κανόνες αναγκαστικού δικαίου, προκειμένου να μην υπάρχουν καταστρατηγήσεις, και σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 3 και παρ. 1 του άρθρου 9 του Κανονισμού αλλά και το άρθρου 33 του ΑΚ αυτοί οι κανόνες εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση ανεξάρτητα δηλαδή από την συμφωνία των μερών.

Προβλήματα όμως παρουσιάζονται στην περίπτωση που δεν υπάρχει προηγούμενη ρητή ή σιωπηρή συμφωνία των μερών σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο. Ο Κανονισμός προκειμένου να καταπολεμήσει τα τυχόν προβλήματα που θα ανακύψουν έχει εισάγει διάφορες λύσεις προκειμένου να εντοπιστεί ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο σε κάθε περίπτωση. Στην περίπτωση παροχής υπηρεσιών όπως είναι για παράδειγμα και η ηλεκτρονική τραπεζική το άρθρο 4 παρ. 1 περ. β. του Κανονισμού αναφέρει ότι η συμβάσεις παροχής υπηρεσιών διέπονται από το δίκαιο της χώρας που ο πάροχος έχει την συνήθη διαμονή του. Δηλαδή εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο της χώρας στην περίπτωση μας η χώρα στην οποία το πιστωτικό ίδρυμα ή το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος ασκεί την κεντρική διοίκησή του. Όμως και σε αυτή την περίπτωση υπάρχει πρόβλημα καθώς πολλές φορές είναι δύσκολο να εντοπισθεί ποια είναι η χώρα στην οποία έχει η εταιρία την κεντρική διοίκησή της ή ακόμα πολλές φορές επειδή μιλάμε για παροχές που πραγματοποιούνται μέσω διαδικτύου υπάρχει η περίπτωση να μην υφίστανται φυσική επαγγελματική εγκατάσταση. Την λύση σε αυτό το πρόβλημα έδωσε το άρθρο 19 παρ. 2 του Κανονισμού στο οποίο αναφέρεται ότι αν κάποια εταιρία, όπως για παράδειγμα και οι τράπεζες, τηρεί υποκαταστήματα τότε σε κάθε περίπτωση εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο της χώρας που ευρίσκεται το υποκατάστημα στο οποίο συνάπτεται η σύμβαση ή στην περίπτωση της

ηλεκτρονικής τραπεζικής εφόσον παρέχει υπηρεσίες σε μία χώρα εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της χώρας στην οποία παρέχονται οι υπηρεσίες⁸⁷.

Τέλος, ο Κανονισμός προκειμένου να προστατέψει το αδύνατο μέρος της σύμβασης το οποίο όμως δρα με την ιδιότητα του Καταναλωτή και μόνο αυτή, έχει εισάγει ειδική διάταξη όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο. Ως καταναλωτική σύμβαση βέβαια νοείται η σύμβαση εκείνη που καταρτίζεται από άτομο που ενεργεί εκτός από τα όρια της επαγγελματικής του δραστηριότητας. Έτσι σύμφωνα με τη παρ. 1 του άρθρου 6 του Κανονισμού, εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο της χώρας που ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του. Επιπλέον, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου δίνεται η δυνατότητα επιλογής εφαρμοστέου δικαίου με την προϋπόθεση όμως η επιλογή να μην έχει ως αποτέλεσμα να στερήσει από τον καταναλωτή την προστασία που του εξασφαλίζουν οι διατάξεις του δικαίου που θα ήταν εφαρμοστέο ελλείψει επιλογής δηλαδή οι διατάξεις χώρας που έχει την συνήθη διαμονή του⁸⁸.

Συμπερασματικά λοιπόν, σύμφωνα με τα ανωτέρω στην περίπτωση της ηλεκτρονικής τραπεζικής εφαρμοστέο δίκαιο μπορεί να είναι είτε ένα δίκαιο που θα επιλέξουν τα μέρη, με τους περιορισμούς που αφορούν τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου, είτε σε περίπτωση καταναλωτικής σύμβασης και χωρίς να υπάρχει συμφωνία το δίκαιο της χώρας που έχει την διαμονή του ο καταναλωτής είτε τέλος σε περίπτωση μη καταναλωτικής σύμβασης το δίκαιο της χώρας που ασκεί ο πάροχος την κύρια δραστηριότητα του είτε τέλος σε περίπτωση που ο πάροχος τηρεί υποκαταστήματα το δίκαιο της χώρας στην οποία είναι εγκατεστημένο το υποκατάστημα.

10.3. Το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Αδικοπραξίες - Κανονισμός Ρώμη II⁸⁹

Κατά καιρούς, οι έννομες τάξεις των κρατών έχουν υιοθετήσει διάφορες αρχές για το εφαρμοστέο δίκαιο στην περίπτωση των αδικοπραξιών. Η Ελληνική έννομη τάξη με το άρθρο 26 του ΑΚ υιοθέτησε την αρχή της *lex loci delicti* ορίζοντας δηλαδή ότι οι ενοχές από αδίκημα διέπονται από το δίκαιο της πολιτείας που διαπράχθηκε το αδίκημα. Η εξέλιξη όμως των πραγμάτων στην διεθνή κοινότητα αλλά και η ανάπτυξη της τεχνολογίας και ειδικότερα του

⁸⁷ Βλ. Παπασιώπη – Πασιά, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, εκδόσεις Σάκκουλα, ε' έκδοση, 2012, σελ. 304

⁸⁸ Βλ. Παπασιώπη – Πασιά, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, εκδόσεις Σάκκουλα, ε' έκδοση, 2012, σελ. 313 επ., βλ. επίσης Χ Παμπούκη, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 646 επ.

⁸⁹ Παπασιώπη – Πασιά, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, εκδόσεις Σάκκουλα, ε' έκδοση, 2012, σελ. 342 επ., βλ. επίσης Χ Παμπούκη, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 650 επ., βλ. επίσης Χ. Λιβαδά, *Εισαγωγή Στις Διεθνείς Τραπεζικές Συναλλαγές*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ 80 επ.

Διαδικτύου ως μέσου διάπραξης δικαιοπρασιών αλλά και ως μέσου με το οποίο τελούνται διαφόρων ειδών αδικοπραξίες καθώς και η ανάπτυξη πιο σύγχρονων πολύπλοκων μορφών διεθνών αδικοπρασιών ανέδειξαν την αδυναμία αυτής της αρχής και επέβαλαν την ανάγκη για τροποποίησή της. Προς τον σκοπό αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε τον Κανονισμό 864/2007 ο οποίος ορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές, γνωστός ως Κανονισμός Ρώμη II, ο οποίος υιοθετήθηκε από την Ελληνική έννομη τάξη η οποία αντικατάστησε το άρθρο 26 του ΑΚ το οποίο πλέον τυγχάνει εφαρμογής σε περιπτώσεις που βρίσκονται εκτός πεδίου του Κανονισμού ή σε αδικοπραξίες που συντελέστηκαν προτού ισχύσει ο Κανονισμός.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 1 του Κανονισμού, αυτός εφαρμόζεται σε εξωσυμβατικές ενοχές αστικού και εμπορικού δικαίου. Για όλες τις άλλες περιπτώσεις ήτοι για παράδειγμα φορολογικές διοικητικές ή άλλες διαφορές, δεν εφαρμόζεται ο Κανονισμός αλλά η διάταξη του άρθρου 26 ΑΚ σε ό,τι αφορά την ελληνική έννομη τάξη. Στην υποθέσεις όμως που τυγχάνει εφαρμογής ο Κανονισμός, δεν ισχύει το άρθρο 26 ΑΚ, και υιοθετείται μια άλλη αρχή που αίρει την αβεβαιότητα της *lex loci delicti*. Η αρχή αυτή είναι η αρχή της *lex loci damni*, δηλαδή η αρχή του τόπου επέλευσης της ζημίας, ανεξαρτήτως της χώρας στην οποία έλαβε χώρα το ζημιόγνο γεγονός, καθώς και το δίκαιο της χώρας στην οποία το εν λόγω γεγονός παράγει έμμεσα αποτελέσματα εκτός αν ορίζεται άλλως από τον ίδιο τον Κανονισμό, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1. Συνεπώς, σε περιπτώσεις προσωπικής ή περιουσιακής ζημίας, αρμόδιο είναι το δίκαιο της χώρας στην οποία επήλθε η παραπάνω ζημία και όχι η χώρα στην οποία συνέβη το ζημιόγνο γεγονός. Επιπλέον, στην παράγραφο 2 του άρθρου 4 αναφέρεται ότι αν ο φερόμενος ως υπαίτιος της ζημίας και ο ζημιωθείς έχουν κατά τον χρόνο επέλευσης της ζημίας τη συνήθη διαμονή τους στην ίδια χώρα, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας αυτής. Ο Κανονισμός ορίζει μάλιστα στο άρθρο 23 παρ. 1 ότι ως συνήθη διαμονή είναι ο τόπος κύριας εγκατάστασης ή ο τόπος κεντρικής διοίκησης. Μάλιστα στην περίπτωση που κάποιος τηρεί υποκαταστήματα τότε εφαρμοστέο δίκαιο σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου είναι το δίκαιο της χώρας που είναι εγκατεστημένο το υποκατάστημα.

Επιπλέον, στην περίπτωση που από πού από μια εξωσυμβατική ενοχή απορρέουσα από σύμβαση ή αδικοπραξία επέλθει αδικαιολόγητος πλουτισμός (γεγονός που μπορεί να συμβεί συχνά στην περίπτωση της ηλεκτρονικής τραπεζικής), εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο που διέπει την σχέση αυτή σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 1 του Κανονισμού. Στην περίπτωση που αυτό το δίκαιο δεν μπορεί να καθορισθεί και τα μέρη τη συνήθη διαμονή τους στην ίδια χώρα όπως ορίζεται στο άρθρο 23, τότε εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της χώρας

αυτής, ενώ τέλος αν και πάλι δεν μπορεί να καθορισθεί τότε εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της χώρας στην οποία επήλθε ο αδικαιολόγητος πλουτισμός.

Τέλος ο Κανονισμός έχει εισάγει μία σημαντική καινοτομία η οποία δίνει λύση στην δυσκολία εύρεσης του εφαρμοστέου δικαίου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του Κανονισμού τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν την υπαγωγή της εξωσυμβατικής ενοχής στο δίκαιο που επιλέγουν με συμφωνία μεταγενέστερη της επέλευσης του ζημιογόνου γεγονότος ή εφόσον όλα τα μέρη ασκούν εμπορική ιδιότητα, επίσης με συμφωνία η οποία αποτέλεσε αντικείμενο ελεύθερης διαπραγμάτευσης πριν την επέλευση του ζημιογόνου γεγονότος. Μάλιστα, η συμφωνία αυτή πρέπει να είναι ρητή ή να συνάγεται με βεβαιότητα από τα δεδομένα της υπόθεσης και δεν θίγει δικαιώματα τρίτων. Επίσης, όπως και στην περίπτωση του Κανονισμού της Ρώμης I, το δίκαιο που θα επιλεγεί δεν πρέπει να θίγει τις διατάξεις αναγκαστικού δικαίου της χώρας ή των χωρών των οποίων το δίκαιο θα τύχαινε εφαρμογής σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 14 καθώς και του άρθρου 16 του Κανονισμού.

10.4. Κανονισμοί Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών- Ισχύς Ελληνικού Δικαίου

Πέραν των δύο Κανονισμών που αναφέρθηκαν, τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα αλλά και της συμφωνίας των μερών σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο, αρμόδιες αρχές η οποίες έχουν εξουσία να θεσπίζουν κανόνες οι οποίοι προβλέπουν ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και οι Εθνικές Τράπεζες των κρατών, καθώς επίσης και ειδικοί νόμοι που προβλέπουν την αρμοδιότητα των ελληνικών δικαστηρίων σε συγκεκριμένες διαφορές.

Σύμφωνα λοιπόν με τον συνδυασμό των διατάξεων του ν. 4021/11, του ν. 4537/2018 και της υπ' αριθμ. 194/2019 απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος, αρμόδια αρχή για να ασκεί τον έλεγχο της λειτουργίας, την εποπτεία των ιδρυμάτων που ασκούν δραστηριότητα στην Ελλάδα, είτε έχουν την έδρα τους είτε τηρούν υποκαταστήματα, είναι η Τράπεζα της Ελλάδος, ενώ σε περίπτωση καταγγελίας αρμόδια αρχή για την επιβολή κυρώσεων σε αυτά είναι η Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτών. Επίσης σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 70330/2015 Κοινή Υπουργική απόφαση αρμόδια όργανα για την επίλυση εξωδικαστικών διαφορών μεταξύ χρηστών και παρόχων υπηρεσιών πληρωμών είναι οι φορείς Εξωδικαστικής Επίλυσης Διαφορών οι οποίοι σε περίπτωση διασυνοριακών διαφορών οφείλουν να συνεργάζονται με τους αντίστοιχους φορείς των άλλων κρατών – μελών. Στην περίπτωση βέβαια δικαστικής προστασίας για διαφορές που ανακύπτουν και

για τις οποίες δεν υπάρχει συμφωνία των μερών αρμόδια δικαστήρια σύμφωνα με τον συνδυασμό των άρθρων των Κανονισμών αλλά και των ν. 4021/11 και 4537/2018 είναι τα Ελληνικά. Επιπλέον σε ότι αφορά αποφάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος αρμόδιο δικαστήριο στο οποίο μπορούν να προσφύγουν τα ιδρύματα πληρωμών και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και να ζητήσουν την ακύρωση των αποφάσεων είναι το Συμβούλιο της Επικρατείας με το άρθρο 26 παρ. 1 του ν 4537/2018.

Τέλος για τα συστήματα πληρωμών που λειτουργούν στην Ελλάδα αρμόδια αρχή για την λειτουργία τους και την επιβολή κυρώσεων είναι η Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος ενώ σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών οι οποίοι επιβάλλονται από τον υπ' αριθμ. 795/2014 Κανονισμό όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον υπ. αριθμ 2094/2017 αρμόδια αρχή για την επιβολή κυρώσεων πλην των Εθνικών Τραπεζών είναι και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Κεφάλαιο 11^ο

11.1. Συμπεράσματα

Η εξέλιξη της τεχνολογίας αλλά και οι νέες ανάγκες που συνεχώς εμφανίζονται, οδήγησαν στην υιοθέτηση και στην καθιέρωση της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Μπορούμε να παρατηρήσουμε και να συμπεράνουμε με απόλυτη σιγουριά ότι ο τραπεζικός κλάδος την τελευταία κυρίως δεκαετία χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες και προσπαθεί συνεχώς να προσφέρει της υπηρεσίες και τα προϊόντα του μέσω του Διαδικτύου, μετατρέποντας με αυτό τον τρόπο το παραδοσιακό μοντέλο τραπεζικής σε ένα νέο πιο σύγχρονο πιο ευέλικτο και πιο αποτελεσματικό ηλεκτρονικό μοντέλο το οποίο καλείται να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των πελατών. Όμως και οι ίδιοι οι πελάτες αλλά και οι επιχειρήσεις και οι ελεύθεροι επαγγελματίες τείνουν να χρησιμοποιούν την ηλεκτρονική τραπεζική όλο και περισσότερο καθώς μέσω αυτής ολοκληρώνουν πολλές από τις καθημερινές τους ανάγκες.

Η ανάπτυξη αυτή της ηλεκτρονικής τραπεζικής αλλά και του ηλεκτρονικού εμπορίου δεν άφησε ανεπηρέαστες και τις ελληνικές τράπεζες. Τόσο οι τέσσερις συστημικές τράπεζες όσο και οι υπόλοιπες μικρές που συνεχίζουν να λειτουργούν, υιοθέτησαν πλήρως την ηλεκτρονική τραπεζική και πλέον οι περισσότερες από τις υπηρεσίες που προσέφεραν με το παραδοσιακό μοντέλο πλέον προσφέρονται και ηλεκτρονικά με πολύ απλό τρόπο για όλους τους πελάτες.

Τα οφέλη που αυτή προσφέρει είναι πολλά τόσο για τις ίδιες τις τράπεζες που προσπαθούν να βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση, να κερδίσουν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι

των ανταγωνιστών τους, να αυξήσουν τα κέρδη του αλλά και να κερδίσουν περισσότερους πελάτες, προσφέροντας όλο και περισσότερες λύσεις και υπηρεσίες, όσο και για τους πελάτες και τις επιχειρήσεις καθώς εκμεταλλευόμενοι τα οφέλη αυτά μπορούν να διαχειριστούν καλύτερα τα χρηματικά τους διαθέσιμα, να προβαίνουν σε πληρωμές των διαφόρων υποχρεώσεων τους εύκολα και χωρίς να περιμένουν στην ουρά αλλά και να διευκολύνουν τις καθημερινές τους ανάγκες.

Εκτός όμως από οφέλη, η ηλεκτρονική τραπεζική κρύβει και σοβαρούς κινδύνους. Κίνδυνοι που πρέπει να προσέξουν τα τραπεζικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, όπως για παράδειγμα κίνδυνοι που έχουν να κάνουν με κακόβουλες επιθέσεις ή ακόμα και σοβαροί κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν τα διάφορα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών. Ακόμα πιο προσεκτικοί σε αυτούς τους κινδύνους πρέπει να είναι οι πελάτες καθώς αυτοί είναι τις περισσότερες φορές οι άμεσα ζημιωθέντες και οι πιο εκτεθειμένοι.

Για τον λόγο αυτό καθίσταται απολύτως απαραίτητο ένα νομικό πλαίσιο που να προστατεύει τους συμβαλλομένους από αυτούς τους κινδύνους αλλά και να προστατεύει το ένα μέλος από παράνομες ενέργειες, πράξεις ή παραλείψεις του άλλου σε περίπτωση που υπάρξει ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης ή στην περίπτωση που παραβίαση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων. Η ανάγκη αυτή ενός ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου δεν είναι ζήτημα μόνο της εγχώριας έννομης τάξης αλλά και της διεθνούς καθώς μέσω της ηλεκτρονικής τραπεζικής πραγματοποιούνται συναλλαγές που έχουν διακρατικό χαρακτήρα, εμπλέκονται πολλές έννομες τάξεις και δημιουργούνται ζητήματα εφαρμογής νομοθεσίας. Είναι απολύτως αναγκαίο λοιπόν να θεσμοθετηθεί ένα νομικό πλαίσιο το οποίο καλύπτει τις ανάγκες των συμβαλλομένων και να προστατεύει με τρόπο αποτελεσματικό τα συμφέροντα τους.

11.2. Επίλογος

Κλείνοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι πλέον έχουμε περάσει στην ψηφιακή εποχή. Βλέπουμε συνεχώς ότι τόσο οι δημόσιες όσο και οι ιδιωτικές υπηρεσίες παρέχονται ηλεκτρονικά ενώ τα ηλεκτρονικά καταστήματα ολοένα και πληθαίνουν με αποτέλεσμα να υπάρχει ραγδαία ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Όμως όλες αυτές οι λειτουργίες δεν θα μπορούσαν να αναπτυχθούν τόσο πολύ αν οι τράπεζες δεν είχαν υιοθετήσει αρχικά και στην συνέχεια βελτιώσει τις υπηρεσίες της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Πλέον το μεγαλύτερο ποσοστό πληρωμών κάθε είδους γίνεται ηλεκτρονικά ενώ βλέπουμε ότι πολλές τράπεζες αρχίζουν να υιοθετούν τα “έξυπνα” καταστήματα στα οποία οι πελάτες εξυπηρετούνται μόνο από αυτόματα μηχανήματα. Πέραν όμως της τεχνολογικής ανάπτυξης που σίγουρα υπάρχει πρέπει να υπάρξει ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός του δικαίου. Νέες τεχνολογίες σημαίνουν

νέα νομικά ζητήματα, ζητήματα τα οποία ο νομοθέτης δεν μπορούσε να γνωρίζει ούτε να προβλέψει καθιστώντας απολύτως αναγκαία την θεσμοθέτηση ενός πληρέστερου δικαίου του Διαδικτύου.

Βιβλιογραφία

1. European Central Bank, Report on Electronic Money, 1998
2. Αγγέλης Βασίλης Γ., Η Βίβλος του e-banking, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, 2005
3. Αγγελόπουλος Π. Χρ., Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, β' έκδοση, εκδόσεις Σταμούλη, 2005
4. Αλεξανδρίδου Ελίζα Δ., Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β' έκδοση, 2010
5. Βελέντζας Γιάννης, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Εκδόσεις Ius, 2004
6. Γεωργιάδης Γ., η σύναψη συμβάσεων μέσω του διαδικτύου, 2003, βλ. επίσης Ιγγλεζάκη, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003

7. Γκόρτσος Χ.- Τασάκος Κ. Το Ευρωπαϊκό και Κοινοτικό Δίκαιο για την Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ Γ΄
8. Γκόρτσος Χ., Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου "Internet", in: Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 1998
9. Δελούκα-Ιγγλέση Κορνηλία, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, Β΄ έκδοση, 2015
10. Δημαράς Ν., Εμπορικές συμβάσεις μέσω διαδικτύου, ΔΕΕ 2/2008
11. Ιγγλεζάκης Ιωάννης Δ., Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, εκδόσεις Σάκκουλα, 2003
12. Ιγγλεζάκης Ιωάννης Δ, Τραπεζικές συναλλαγές μέσω Internet, Συνήγορος
13. Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης, Δίκαιο Πληροφορικής, β΄ έκδοση, Δίκαιο της Πληροφορικής, 2008
14. Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου Πόπη, Δίκαιο Συναλλαγών Ειδικά Θέματα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
15. Καλλιμόπουλος Γ., Το δίκαιο του χρήματος, 1993
16. Καρακώστας Ιωάννης Κ., Δίκαιο και Internet, εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 3^η έκδοση, 2009
17. Καρέκλης Πέτρος Α., Οφέλη από την χρήση της Ηλεκτρονικής Τραπεζικής, ΔΕΕΤ 2003
18. Κιούπης Δημήτριος, Ποινικό και Internet, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1999
19. Κυράτσου/ Ταστίδου, Το Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ), ΔΕΕ/2014
20. Λάζος Γρηγόρης, Πληροφορική και Έγκλημα, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2001
21. Λιβαδά Χ., Εισαγωγή Στις Διεθνείς Τραπεζικές Συναλλαγές, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
22. Λιναρίτης Ι., Η Πρόσβαση Στις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες Μέσω Διαδικτύου, εκδόσεις Σάκκουλα, 2005
23. Μαλλέρου Αναστασία, Το Δίκαιο του Ηλεκτρονικού Χρήματος, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2007
24. Μαυρογιάννη Δημήτρης, Ασφάλεια Ηλεκτρονικών Συναλλαγών , ΔΕΕΤ 2003 Γ΄
25. Μπουρλής, Διεθνείς πωλήσεις στο διαδίκτυο και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, εκδόσεις ΑΝΤ. Ν. Σάκκουλας, 2006
26. Μυλωνόπουλος Χρίστος, Ηλεκτρονική Υπολογιστές και Ποινικό Δίκαιο, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1999

27. Παμπούκης Χ., Α.-Ο. Μήτσου, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2009
28. Παπακωνσταντίνου Ε., Δίκαιο Πληροφορικής, εκδόσεις Σάκκουλα, 2010
29. Παπασιώπη – Πασιά, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, εκδόσεις Σάκκουλα, ε' έκδοση, 2012
30. Πιτσιρίκος Ι., Σύγχρονα μέσα επικοινωνίας (τηλεομοιοτυπία, τηλετύπημα, ηλεκτρονικό έγγραφο) για την κατάρτιση τυπικών δικαιοπραξιών ως ζήτημα της σχέσεως εγγράφου τύπου και δικαιοπραξίας, εκδόσεις Σάκκουλα, 2002
31. Ράικος Δ. /Ε. Βλάχου/Ε. Σαββίδη, Δημόσιες Συμβάσεις - Ν. 4412/2016, τόμ. 1, 2018
32. Σιδηρόπουλος Θεόδωρος, Το δίκαιο του Διαδικτύου, Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008
33. Σινανιώτη- Μαρουδή Αριστέα, Η εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, Ένωση Ελλήνων Νομικών e- Θέμις, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
34. Σινανιώτη-Μαρουδή Αριστέα Ιωάννης Φαρσαρώτας, Ηλεκτρονική Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2005
35. Σταθόπουλος, Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ Γ' Τριμ. 1994
36. Συρμακέζης Σωτήρης, Η Κλοπή Ταυτότητας στο Internet Banking, Δίκαιο Πληροφορικής, 2013
37. Συρμακέζης Σωτήρης, Το Δίκαιο στην Ψηφιακή Εποχή, Ένωση Ελλήνων Νομικών e-Θέμις, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012
38. Τσάμης Αλέξανδρος Α., Εξελίξεις, Διαπιστώσεις και Διλήμματα στην Σύγχρονη Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ 2003 Γ'
39. Φαρσαρώτας Ιωάννης, Κατανοώντας την Σύγχρονη Τραπεζική, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2009
40. Χιόνης, Ηλεκτρονικές διεπιχειρηματικές αγορές, ΕΕΕυρΔ 2006
41. Χριστοδούλου Κωνσταντίνος Ν., Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε., 2013
42. Χριστοδούλου Κωνσταντίνος Ν., Επιτομή Ηλεκτρονικού Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2013

Ιστοσελίδες

1. www.alpha.gr
2. www.athexgroup.gr
3. www.bankofgreece.gr

4. www.dias.com.gr
5. www.ebusinessforum.gr
6. www.ecb.europa.eu
7. www.eurobank.gr
8. www.hba.gr
9. www.nbg.gr
10. www.piraeusbank.gr

